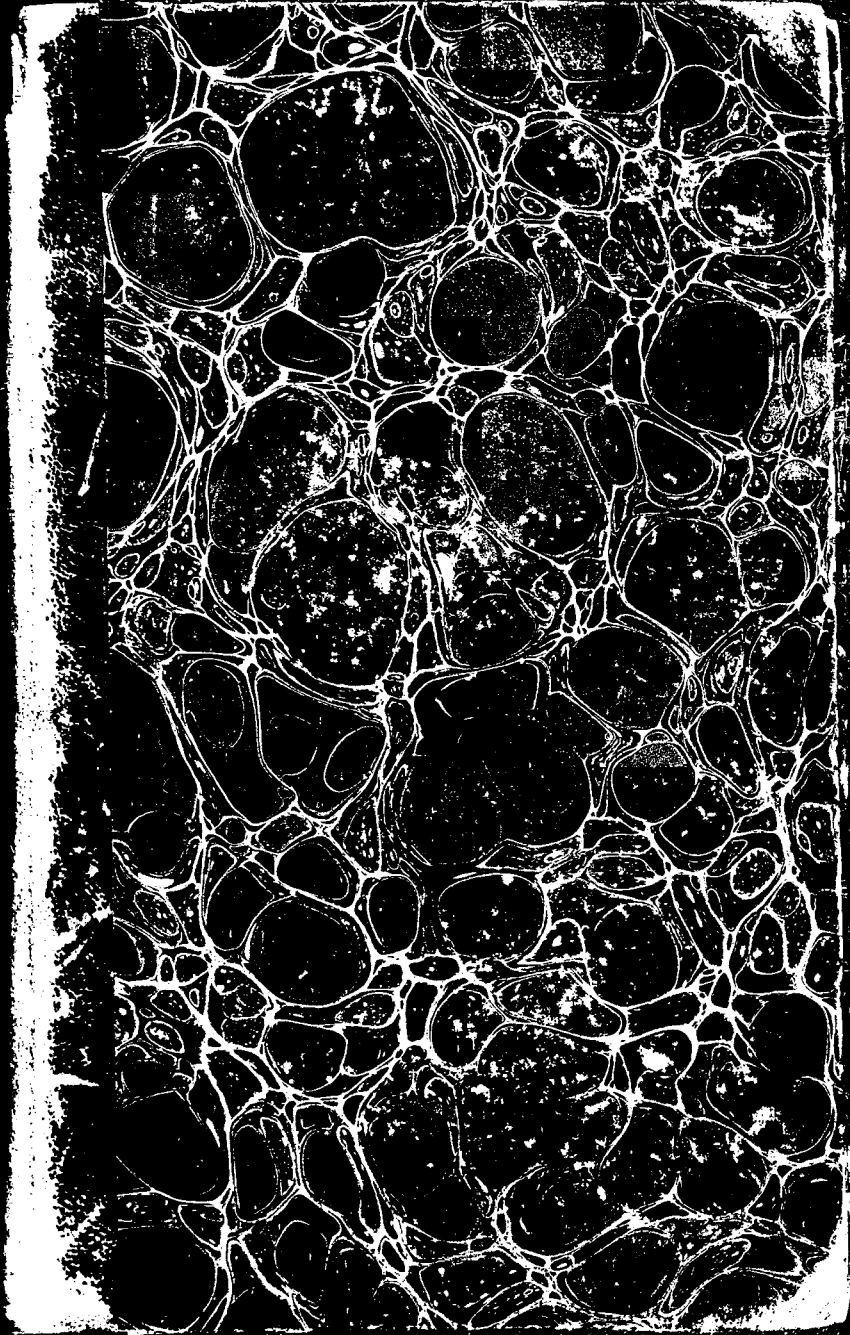




Nye Landoekonomiske Tidender,

udgivne

af

J. Collin, og J. C. Drewsen,

Statsraad.

Kammerraad.

Ingen Erhvervskilde er bedre, overflødiger, behageligere, eller den fri Mand værdigere, end Agerdyrkningen.

Tredie Bind.

Hermed et Kobber.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Dorothea sal. Schulz.

Trykt i det Schulziske Officin.

1821.

Indhold af 3die Bind.

	Pag.
N oter ved Justitsraad Steensfeldts (Mariboës) Forslag til et forbedret Landpolitie	1.
N ogle Bemærkninger ved det i foregaaende Noter Yttrebe om Hegn og Markfred, af J. C. Drewsen	92.
U ngaaende Raatræbblades Rødsaltning, af Hr. Pastor Rønne	100.
N ogle Efterretninger om Skæferiet paa Lærchenborg, af J. C. Drewsen	106.
F ragmenter af Breve, skrevne af en Lybster, som i Aaret 1816 reiste i England, oversatte af J. C. Drewsen	117.
G aardskæfter og Dannebrogsmænd Peter Nielsen Knudstrups til Landhuusholdningssekskabet indgivne Præmisæffning med Attester, og nogle Bemærkninger af J. C. Drewsen	162.
N ogle Bemærkninger paa en Reise i Sialland af Hr. Pastor Rønne	203.
T illæg til nogle af foregaaende Yttringer, af J. C. Drewsen	228.
O m St. Hans Rug, af et Brev fra Syen	237.
E fterretning om Premiepløiningen paa Faurholm ved Frederiksborg, af J. C. Drewsen	239.

Om raae Jorders Opdyrkning ved den i Provindsen Groeningen brugelige Risperbranding	273.
Blik paa Agerdyrkningens Tilstand i Frankrige, af Chaptal, meddeelt af J. Collin	291.
Om Urinens Anvendelse som Gødning, meddeelt af Hr. Dr. Zeise	314.
Om en Mønstergaard paa Krabbesholm, af Udg. .	345.
Beretning om Linned-Fabrikationens Bestaaffenhed i Schlesien, ved Kammerjunker D. J. Rawert	353.
Om den Winstrupske Plov, af Hr. Mechanicus Win- strup, med Bemærkninger af J. C. Drew- sen	372.

Fragmenter af Breve, skrevne af en Tysker *), som i Aaret 1816 reiste i England, oversatte af Drewsen.

(Fortsatte.)

Som i de fleste europæiske Lande, saa og i England, findes forskjellige Hesteracer. Efter deres meer eller mindre ædle Herkomst, eller, eftersom de meer eller mindre hidstamme fra Østerlandene, kunne de hensigtsmæssigst inddeles i ædle, halvædle og uædle Heste. Jeg vil beskrive disse tre Racer, deres Tillægning, Pleining og Anvendelse, og begynde med den sidste.

Den Hesterace, som bruges til Algerdyrkningen, og til at drage svære Væs, findes udbredt over hele England, da man, som bekjendt, der steldent bruger Oxer til Arbeidet. Hestene tillægges ikke i Stutterierne, men af de engelske Landmænd selv, som ledes dertil, ved Tilbøielighed, Fordeel og især ved Bane. Overeensstem-

*) Forfatteren, Hr. v. Krobelsdorff, har senere nævnet sig.

menne med Jordsmon, Elima, Pleining og Benyttelsesmaade inddeles ogsaa de vædle Heste i England i forskjellige Arter, der paa følgende Maade kunne beregnes.

De store svære Karreheste.

Disse tillægges i de midterste Grevskaber, fornemmelig i Leicesters, Warwick og Stafordshire. Man kan med Visshed paastaae, at de i de ældre Tider ei have været i England, men ere i Riddersvæsnets Tider, da man til Turnering og til de tungtbevæbnede Ryttere behøvede stærke Heste, indførte fra Tydskland, Danmark og især fra Nederlandene. De ere dog, enten ved bedre Pleining, eller ved omhyggeligt Valg af de største Dyr til Tillæg, blevne større; thi jeg er indrer ikke, hverken i Nederlandene eller i Holland, at have seet saadanne Rjempeheste, som i England.

Culley siger om Indførelsen af denne Race følgende: "En af Hertugerne Humtingdon medbragte fra sit Gesandtskab i Holland et Antal Vognheste af den store Race. De fleste af disse vare Hingster, og han fandt nogen Vanskelighed ved at faae sine Forpagtere ved Trentfloden til at lade deres Hopper bedækkes af disse. Dog havde Forsøgene saa heldigt Udfald, at Hestene i denne Egn bleve berømte. Udskillige Aar derefter bevægedes de Herrer Bakewell og Georg Salisbury, at seile over Nordsøen for at indkjøbe

Hingster og Hopper til den engelske Hesteavl's Forbedring, og efter megen Umage og mange Omkostninger vendte de tilbage med 6 hollandske eller flanderke Hopper."

Denne Race, som i England gives Navn af Karreheste, er i Almindelighed 6 Fod og derover, høi, har et krummet Hoved, kort Hals, bredt Bryst, lang Krop, tykke behaarede Fødder, og en ilde dannet bred Hov. De ere nesten alle sorte, ofte med Blids og hvide Fødder, dog har jeg ogsaa seet at nogle af de største og fortrinligste vare Skimler. Da disse netop vare de allerstørste, og jeg blot erindrer at have seet dem i London, hvor man i de store Bryggerier bruger disse Dyr til Øllets Transport, og maaskee lægger 12 Orehoveder paa en Karre draget af to Heste, saa troer jeg bestemt at disse Kjempestimler henhøre til en særegen Familie, der paa eet eller andet Punkt, omhyggeligen forplantedes. I den nu afdøde Whitbread's vidtberømte Bryggerie har jeg seet omtrent et Dostn saadanne Skimler, mellem de andre 40 uhyre Heste, og som den Mand, der førte mig om i denne beundringsværdige og næsten umaadelige Ølfabrik, viste mig, ei med mindre Selvfølelse, end hans Dampmaskiner, og Ølskar, hvori 50 Mennesker kunde bebertes, og virkelig vare blevene bebertede. De blandt mine Læsere, som jeg har haft den Fornøielse at see i mit Huus, erindre maaskee et

Kolloreret Kobberstik, der forestiller en saadan ved sin Størrelse mærkværdig Hest. Dette Dyr, en Skimmel, kaldtes Elefanten, og var i Sandhed en saadan; thi den var fra Foden til Manken (Videris) 7 Fod og 8 Tommer høj. Brystets Brede var 3 Fod, dens Længde 8 Fod, over Krydsset var den fra den ene Hofteknoffel til den anden 4 Fod og hver Hesteskoe kunde veie omtrent 6 Pd. Jeg troer ei at bedrage mig, naar jeg antager, at en af de Heste, som jeg saae paa det anførte Sted, var blot lidet mindre end denne Elefant; thi den var mere end en Fod høiere end jeg, og dens Forbeen kunde jeg neppe omspen-
de med begge mine Hænder. Et saadant Dyr, der saare afviger fra Idealet af en skøn Hest, kan, som Følge af dens Knoffel- og Legemsdannelse, kun meget langsomt bevæge sig, og jeg har heller aldrig seet en saadan trave.

Udendtvist ere saadanne Dyr, til store Byr-
ders Transport saare gavnlige i et Land, om
hvis indre Handel og Wandel paa Veiene, ved
Manufacturerne og Kanalerne, ingen, der ei har
seet det, kan gjøre sig et Begreb; men til Ager-
brug ere de ikke passende. Vel bruges de stør-
ste steds til hine Diemed, de mindre til dette;
men dog har jeg ikke talt med nogen Landmand
i England, der ei har anseet dem for alt for
store og ubegemme. Denne Mening yttes ogsaa
af Skribenter. Marshall geraader i sin Bestri-

pelse af Yorkshire, endog i heftig Brede ved at omtale disse store Heste, og siger: de Rottes, hvoraf England siden nogen Tid plages, ere ei en større Pest for dette Land, end de sorte svære Heste, forudsat man ikke vil æde Hestekød.

I de midterste, vestlige og sydlige Grevskaber, saavel som paa Den Weight, har jeg seet disse Heste tillægges paa de derværende, som oftest ei store Pagtgaarde. Man betjener sig der af de største, med Hensyn paa Race og Diemed, bedst dannede Hingster, der i Springtiden omsendes af Eierne. Jeg har ikke spurgt, hvad man maa give for at faae en Hoppe bedækket af en saadan Hingst, men jeg troer, at det er ikke meget, og ofte gaves under, sieldent over en Guinee.

Køllene faae sielden Korn inden de tages i Arbejde, men blive dog snart store, i det de paa de yppige, indfoblede, og med levende Hækker omgivne Græsmarker, græsse tilligemed Køer, Fedeoxer og Fedesaar, og, ligesom hine, forholde sig rolige og bevæge sig lidet. Om Vinteren gaar de efter Behag ud af deres stedse aabne Stalde eller snarere Skure og staae stedse ved den med Høe paa Nægggaarden fyldte Hække, hvor de ogsaa erholde Halm af Værter og Bønner og synes ved den dem medfødt Dorfsked lidet at bryde sig om Regnen. I deres 3die Aar pløier Landmanden med dem, men dog saa skaanselfuld, at deres videre Udvikling umuelig derved kan hin-

dres; thi ofte spendes 3 og flere for een Ploug, hvormed desuden forrettes lidet. Som bekjendt er Agerdyrkning i denne Egn ikke Hovedsag, og drives derfor ei overalt fortrinlig, men stedse med stor Odselhed, hvad Arbeidsdyr angaaer. Som Beviis herfor følgende Sted af Cullens Skrift.

”Meget paafaldende er den Forfængelighed, som mange Landmænd i Dens sydlige Dele lægge for Dagen i deres Heste. I Berksfhire og andre omliggende Egne har jeg ofte seet smalsporede Vogne forspendte med 6 Hingster, den ene foran den anden. Den første Hest var belæsset med et meget stort med Frønser og Kvaster behængt Hovedtøj, et Stavertøj saa svært at det for en sædvanlig Yorksfhire-Hest udgjorde en halv Karreladning, og desuden med 6 Klokker. Den anden havde 5 saadanne Klokker, og saaledes ned ad til den sidste Hest, der havde een Klokke o. s. v.”

Naar Hestene ere i det fjerde Aar sælges de i Almindelighed, til at bruges for Fragtvogne, eller af Landmænd, der ikke selv tillægge. Prisen er forskjellig efter deres Størrelse, fielden under 2 Guineer. Whitbread's uhyre Skimler, som jeg allerede har omtalet, koste 80 til 100 Guineer Stykket. Disse Hestes Hale afhugges fielden, og end fieldnere engliseres de; derimod har jeg seet mange, hvis Haler vare afhuggede tæt ved Krydset, fordi man, formodentligen urig-

tig, formenede, at de fik mere Styrke i Krybset naar Halen var dem berøvet.

Ved svært Arbejde faae de foruden Høe og Halv en betydelig Mængde Bønner, der ved en Maskine skjæres i 3 Dele. Naar de bruges til Agerdyrkning faae de om Sommeren for det meste kun Klover og grønne Vikker, hvoraf de dog, som Følge af deres uhyre Legemsstørrelse, behøve en stor Mængde; man forbauses ved at see hvilken Last 6 saadanne Heste kunne trække paa en Fragtvogn, der har 6 ofte 10 Jernhjul, med 10 til 18 Tommer bred Felge, der ligne Tønder. Derved falder mig i Tanker, at jeg, ved mit sidste Ophold i England, saae mellem London og Windsor, en saadan Fragtvogn, trukken af blot 4 Heste, men bag Vognen vare de to stærkeste Heste, spændte i et dobbelt Gaffeldræt, fæstet ved Vognens Axler, den de folgelig ligesom fremskødte. Tidenderne omtalede denne Vogn som en nye hensigtsmæssig Opfindelse, og jeg gad nok vide om den fremdeles har vundet Bifald.

Mindre og middelmaadig store Heste af uædel Stamme.

Disse tillægges især i Suffolke, Wales og i Skotland, og bruges fortrinligviis i Englands nordligere Grevskaber, saavelsom i Irland ved Agerbruget. Hverken ved Spørgs-

maal eller ved Eftersøgelse i Indberetningerne om Agerdyrkningens Tilstand i de enkelte Grevskaber, hvori Hesteavlens lidet eller intet omtales, har jeg kunnet erholde Efterretning om denne Hesteraces Herkomst, og jeg troer derfor at denne er Landets oprindelige Hesterace. Deri bekræftes jeg ved dens Lighed med de Heste, der tillægges i de Dele af Frankrige, der ligge Kanalen nærmest og i Ardennerne.

Disse Heste ere af maadelig Størrelse, sædvanligen 5 Fod 1 Tomme, i det høieste 5 Fod 2 Tommer høie. De have et stort Hoved, en kort og tyk Hals, deres Bryst, Krop og Fødder ere dannede paa lige Maade; det hele er følgende ikke flønt, men danner et synligen kraftfuldt Dyr. Disse Hestes Farve er forskjellig, dog sædvanligen brun i sine forskjellige Grader, og rød; sorte har jeg sjelden seet dem, og disse ere sandsynligviis frembragte ved Blanding med Karreheste, der dog sikkerlig undgaaes af enhver, der paa forstandig Maade befatter sig med Hesteavl. De, der tillægges i Suffolk, kalder man — Suffolk-punches — og man sætter megen Pris paa dem, formedelsk deres Varighed, Styrke og stedse lige Temperament; Egenskaber, der vist nok bør ansees, som de vigtigste for en god Arbeidshest, især naar den ei mindre vigtige, ved maadelig Fodring at holde sig i tilstrækkelig god Stand, er forbunden dermed. Enhver, der har

med Heste at gjøre, kjender sikkerlig denne sidste nævnte Egenkab, og vil tillægge den stor Værd. Den er kjendelig hos alle Dyrearter og staaer fædse i Forbindelse med Racen. Kvægavlens fremtidige Fremskriden er det forbeholden, at lægge fuld Værd paa denne Egenkab, og at gjøre den varig, ved at holde den Race ublandet, som er i Besiddelse deraf.

Disse Heste, der tillægges i Suffolk, ere umodsigeligen Englands bedste Plougheste, og det kan vel være, at intet Land har een til dette Niemeed brugbarere Hesterace.

I Northumberland, Durham og Kumberland tillægges mange Heste, der kun lidet staae tilbage for de Suffolkske. De, der tillægges i Wales, ere dem i alle andre Egenskaber, kun ikke i Størrelse, lige, og maae derfor staae tilbage for disse. Ikke desto mindre har jeg seet at Heste af denne Race, skjøndt blot 5 Fod høie, have uden synderlig Anstrængelse, draget svære Læs. Som svære Rideheste betragtet ere Wales's Heste uforlignelige, da de uden at trættes og ufortrødne ile fremad, og forbinde hermed stor Smidighed og Letthed, saa at Rytteren aldeles ikke trættes, og de ere istand til at tilbagelægge store Stykker Wei om Dagen.

De Skotske Heste ere, efter min Overbeviisning, ligesaa fortrinlige som de suffolkske, omendskjøndt det ikke tilstaaes i England. De, der

tillægges i Grevskabet Clydesdale i Landarkshire, ere større end hine, skjøndt derfor ikke mindre varige; ogsaa findes vel iblandt dem Vognheste, der ikke staae tilbage for de ædle i Yorkshires.

Det nyeste og vigtigste Værk over Landbruget i Skotland, af Hr. John Sinclair, indeholder meere om Hestene, end andre landoeconomiske Skrifter; dog ikke saa meget om deres Tillæg, som om deres Fodring, og om Sammenligningen mellem deres og Oxernes Arbeide, hvorom endnu hersker meget forskjellige Meninger i England. Sinclair siger blandt andet: "De erfarneste herpærende Landmænd ere overbeviste om, at den skotske Race af Arbeidsheste bærer, til landoeconomiske Foretagender, langt foretrækkes enhver engelsk Race; thi den forbinder Styrke med større Grad af Bevægelighed, end nogen engelsk Race, og man formener ogsaa, at den koster mindre at underholde. De skotske Heste ere tungere end ædle og halvædle Heste, følgelig meest skikkede til at trække. Deres Bygning er stærk, og da de ere sindige og ei alt for fyrrige, saa udsættes de mindre for at bortødsle deres Kraft ved utidig Anstrængelse. Dog har man gjort den Bemærkning, at en Draabe ædelt Blod — a little dash of blood — er meget gavnlig for en Ploughhest. En af mine Correspondenter beretter mig, at han i 16 Aar har til strengt Arbeide brugt en Ploughhest, der fiendelig var beslægtet med ædle Heste og at den,

ved det Arbejde, som den endnu forretter, kan tilstrækkelig betale sit Foder. I samme Tidrum har han ved nye Heste 3 Gange maattet erstatte sine øvrige Plougheste, og derfor er lidt ædelt Blod i en Ploughest saare gavnligt.

Denne sidste Jagttagelse har jeg selv daglig Leilighed til at gjøre, da jeg bruger ædle Følhopper for Plougen. De gaae med et saa raskt Skridt for denne, at kun unge Karle kunne holde paa dem, og lade snart en Ploug forspændt med Heste af vor Landrace blive langt tilbage.

Hvad jeg har anført om Karrehestenes Tillægning i de midlere og sybligere Grebtkaber, gjelder ogsaa aldeles om de forstjellige Racer af Plougheste. De tillægges for største Delen paa smaa Gaarde og paa samme Maade."

Jeg troer at gjøre vel i, her at anføre endnu et Sted af Sinclairs Værk.

"Mange skotske Landmænd foranlediges, ved Hestenes høie Priis, til selv at tillægge saa mange de behøve, skjøndt andre foretrække at kjøbe dem fra Englands nordlige Grebtkaber. I Egnen om Harwey er det Brug, at holde en overcomplet Hest paa hver Gaard, for i Noosfald at have den ved Haanden, og for at lette Arbeidet for en eller to Følhopper, der som Tillæg til eget Brug holdes paa hver Gaard. I dette Tilfælde behøver Landmanden kun at søge Markedet, naar han ved et Uheld mister en Hest.

I mange af Skotlands Grevskaber, holdes i samme Diemed Følhopper, og naar man omhyggeligen behandler disse, saa kan vel Fordeel derved fremkomme; men uundgaaelig nødvendig er det, at saavel Hingsten, som Hoppen er af den bedste Race Plougheste; thi ved Krydsning med halvædle Heste frembringes meget slette Dyr."

"Det antages som fuldkomment afgjort, at kun i de mindste Nolsbrug kan man betjene sig af Følhopperne til Arbeide, da disse aldeles ikke taale hele Aaret igjennem at forrette fuldt Arbeide. Det er ikke blot nødvendigt hele Aaret igjennem at lade den samme Karl føre Følhopperne; men Føllene fødes endog paa den Aarstid, da man meest behøver Mødrene til Arbeidet. For ikke at tabe Følhoppernes Arbeide, forandredes Hr. Allan til at forsøge, at opklække et Føl med Koemelk, og dette Føl blev det bedste han nogenfinde havde havt. Koe og Føl maae blive sammen; i de første 14 Dage maa Føllet 5 Gange daglig bringes til Koen, eller den nyemalkede Melk umiddelbar varm gives dem. En god Maade var ogsaa naar man holdt 2 Følhopper, at lade Føllet vekselviis paa en Koe og den ene Hoppe, — (Dette fortjener efter min Mening dog ikke anbefaling) — da Hopperne saaledes blot hvert andet Aar bleve pattede og man aarlig kun tabte een Hoppes Arbeide."

Ploughefterne behandles ligesom Karrehefterne, hvad Fodring og Pleining angaaer, dog faae de ei saa stor Masse Foder, som det hine til deres større Legeme behøve. Bønner, som haardt Foder, og grønne Vikker ere overalt Hovedfores for Hestene i Sommer- Halvaaret, og det er afgjort at uden disse Vexter, der ere de vigtigste Frugter efter Høede og Byg, Englands utallige Heste ei kunde underholdes. Arbeidshefterne faae ogsaa Kløver. Dog er det forekommet mig, at man ansaae Vikkerne for fortrinligere, især fordi man ved at faae dem fra Tid til Tid, kunde i de første 3 Sommermaaneder have dem i den Tilvæxt, hvori de ere fordeelgtigst til Foring. Hos os er dette desto værre, uagtet al Omhue, ikke muligt, da Regnen ofte fattes hele Uger.

Af engelske landoeconomiske Skrifter vidste jeg, at man i England ogsaa betjener sig af Kartofler, Roer og Gulerødder til Hestefoder. I den Anledning har jeg hist og her forespurgt mig, men ingensteds har man derom meddeelt mig Erfaringer. I Skotland fodres sikkertilgen Heste med Kartofler, omendstjondt hverken Hr. Kennie eller Hr. Brown, de fortrinsligste skotske practiske Landmænd, have anført denne Fodringsmaade. Sinclair omtaler den omstændelig i sit Værk, og nævner adskillige af sine Correspondenter, der hele Vinteren igjennem fodre deres Heste med i Damp kogte Kartofler blan-

debe med Hakkelse. Efter deres Opgivelser, behøver en Hest foruden Halvdelen af det sædvanlige Partie Høe, 42 Pd. Kartofler i 24 Timer, hvorved de ere i Stand til, blot med Undtagelse af Reiser paa flere Dage, at forrette alt Vinterarbeidet. Men dette Foder anseer jeg for at være saa stærkt, at mindre Kostbarhed, som her ved er Hiemedet, umueligt kan opnaaes, om man end anslaaer Dampfogningen og denne Fodringsmaades store Besværlighed nok saa ringe. I andre engelske Skrifter, finder jeg derimod det, som en Hest behøver, saa lavt ansat, at det, om man end vil antage Kartoffernes Værd til Havre som Foder betragtet, som 1 til 2, dog ei kan være tilstrækkeligt.

Sinclair siger: at man har fundet raade Kartofler skadelige for Hestens Sundhed, og at de, endog kogte i Damp, forarsage Kolik, naar Hestene ei lidet efter lidet vænnedes til dette Foder. Selv i Tydskland have mine Eftersøgelser i denne Anledning været forgjeves; thi omendkjønt det i mange Bøger betegnes som fordeelsagtigt, og man stedse hører de anvendes, har jeg dog ingensteds fundet det indført.

Man har i Skotland erfaret, at kogt Byg er et overmaade nærende Foder for Arbeidsheste. Omendkjønt Hestene, som bekjendt, i Østerlandene kun faae Byg ikke Havre, saa har man dog overalt i Europa befundet at denne Cærdart, der

ikke let fordøies, ei er dem tjenlig, og at en stor Deel af Bygget gaaer ufordøiet igjennem dem. Denne Mangel formener man aldeles hævet ved Kogning, dog bør man ikke fore med kogt Byg allene, men blandet med Havre, der dog ikke maae koges, da den derved bliver seig, og taber af sin nærende Egne. Bønner og kogt Byg er det stærkeste Foder.

Man paastaar at de, i det Utrolige forøgede, engelske offentlige Reiser og Postanstalter, der samtlige ere private Foretagender, ei kunne ved de høie Foderpriser bestaae, dersom man ikke betjente sig af een for ikke lang Tid siden opfundne Fodringsmaade. Sinclair omtaler den som høist vigtig for Agerbruget, og anfører blandt adskillige Tilfælde, hvor den i det Store er iværksat, Følgende:

Hr. Willan, som er Deeltager i et af de største Postbefordrings-Foretagender, behøvede forhen 12500 Qvartres (een Qv. er $3\frac{1}{2}$ Skp. dansk) til Underhold for sin i og om London staaende uhyre Mængde Heste. Da saavel Høets som Havrens Priis steg i de sidste 10 Aar saa overordentlig, var han blevet ud af Stand til at fortsætte denne Haandtering, om han ikke havde antaget en anden Fodringsmaade. Han købte nemlig utærsket Havre og Bønner, og lod disse Cædarter blandede med Hø skjæres til Hakfelse, paa en Maskine som to Heste trak. Af dette Foder

giver han sine Heste saa meget de vilke æde, og finder dem derved istand til enhver Afstrængelse. det er tydeligt at herved maa være meget sparet."

De ædle Heste, som tillægges i England, deles i mangfoldige Underafdelinger, i Forhold til den større eller mindre Deel ædelt Blod de besidde.

Jeg vil først tale om dem af blandet Race, der overalt, dog fornemmelig i Yorkshire tillægges. Engländernes store Fortjærlighed for Hesten forarsager, at den skotske Dal-Landmand i de fleste Provindser tillægger aarlig i det mindste een Hest.

Naar man overveier, hvor stort Antal ædle Heste England ei blot sender til Europas Fastland, men ogsaa til begge Indierne, og især til Nordamerika, og naar man lægger Mærke til, hvilke Priser der betales for de fortrinligere, og hvorledes Rige og Fornemme hige efter at erholde dem, saa skulde man neppe troe, at England ikke eier et eneste Stutterie af Betydning. Dog er dette Tilfældet, og jeg vover at paastaae at med Undtagelse af det kongelige Stutterie i Hamptoncourt, ei findes i England eller Skotland et, som man i Ordets fuldkomneste Be-

tydning kunde tillægges Ravnet Stutterie. Saa modsigende det endog kunde synes, saa vist er det dog, at just deri, at intet Stutterie findes i England, men at enhver, der kan forene det med sine Forhold, tillægger Heste, ligger Grunden, hvorfor dette Land frembringer et større Antal, om just ikke fortrinligere; dog sikkert fortrinlige og uaf-ladeligt søgte Luxusheste, end alle andre europæiske Lande tilsammentagne. Just deri, at ingen for-melige Stutterier er til, ligger Grunden, hvorfor der frembringes ædle Heste af større og mindre Værd, og af saa uendelig Forskjellighed, at enhver Kjøbers Behov og Løse kan tilfredsstilles. Stutterier tillade derimod ingen ubegrændset Stræben efter den hensigtsmæssigste Forening af Tillægsdyr, og levere tilsidst stedse et bestemt Slags, hos hvilket kun alt for ofte visse Feil blive varige.

Den oprindelige Yorkshire-Hesterace er stor, efter Køglen brunn, med forskjellte Afvigelser, dog skal rødbrun, med sorte Fædder indtil Knæene, være den ægte Farve, ligesom den ogsaa saavel i Landet, som ude af Landet er den, der sættes meest Pris paa. Disse Hestes Hals er lang, Kroppen bred, Knoklerne stærke, Bagdelen vel-rundet, og Halen høiere ansat end sædvanlig. De faae tidlig betydelig Størrelse, ere hyppelige Vognheste, brugbare til ethvert Arbeide, og, blandede med ædle Heste, fremkommer efter dem

(10)

3die Bind 2det Heste.

de skønne Dyr, som man overalt kjender under Navn af engelske Bogn-, Ride- og Jagtheste.

Saa stor endog den Mængde Heste er, der udføres, saa er den dog stedse saare liden, mod den, Nationen selv aarlig behøver. I et Land, hvor kun den aldeles Fattige, og næsten kun Betleren gaaer tilfods, og hvor, umiddelbar efter egen Arne, en egen Hest indtager næste Plads i Dnsterens Række, maane disse Dyr være saa mangfoldige, at deres Mængde blot lader sig retfærdiggjøre ved Nationens Rigdom. Man har i de nyere Tider virkelig ført lydelige Klager over Hesteaaltallets alt for store Forøgelse, der hverken ved Dyrtid eller Afgifter lod sig begrænde, og deri finder man ogsaa en Kilde til de lavere Folkeklassers Brødnød og Elendighed.

I adskillige Grevskaber især i Yorkshire tillægges ei blot hver Landmand, men enhver, der boer paa Landet, og holder en Hest aarlig, naar det blot er mueligt, et Føl. I store og maadeligt store Avlsbrug tillægges ofte tre, fire Føl i Forhold til det høstede Foder og Avlsbrugets Indretning. Jeg har endogsaa fundet smaa Gaarde paa 80 til 150 Acres (en Acres er 10,000 □ Alen) indrettede til Hesteavl, ved hvilke Halvdelen bruges til Agerland, og den anden

Salodeel til Græsning for Hestene og nogle Gefesfaar.

I Nærheden af Newmalton, nær ved Lord Carlilles stjerne Landsæde Costlehowart paa Hatton-Hill, lever Hr. John Bulmer en ypperlig Landmand, stor Hestekjender og redelig Hestehandler, paa en Gaard af 200 Acres Størrelse, der dyrkes paa følgende Maade. Marken er bakket, men Jordsmønnet et bruungult ikke stærkt, godt Leer. De 200 Acres vare samtlige under Ploven, det er: intet blev liggende stedse uoppløiet til Eng, og alt blev inddelt i 9 Kobler, omgibne med levende Hegn. Koblerne vare lige store, og Sædsfølgen var: 1) Havre, hvortil Græsmarken pløiedes 3 Gange, en Gang om Efteraaret og 2 Gange om Foraaret, 2) Radsaaede Roer; dertil al den Gødning, som Mølsbruget frembragte, 3) Byg, hvori saaedes rød Kløver, 4) Kløver, 5) Hvede efter een Pløining, hvori om Foraaret saaedes alle Slags Græsfrøe, og som her stod godt, 6) til 9) Græs, hvoraf 3 Kobler til Græsgang og een til Hæset.

Her er altsaa kun en trediedeel af det Hele offret Sædeavlen, og i dette Tilfælde er det tilstrækkeligt, at gjødke hvert 9de Aar. Al Sæden bredsaaes og stod i Julii Maaned fortræffelig. Naar Frosten tillader det, vedbliver man om Vinteren uafsladeligt at pløie Roegrene, saa at fem Pløiningen paa disse ikke er noget usædvanligt,

men ansees for en nødvendig Omhu. Hveden stod, efter fortræffelig Kløver, hvis tvende Afgrøder gjøres til Høe, fuldkommen vel, men dog ikke saa godt, som Havren eller Bygget; denne Dyrkningsmaade er temmelig almindelig, i York-shire. Mange Landmænd have 10 Marker, og lade Kløveren staae to Aar. I det andet Aar afgræsses den, hvorefter den i Juli opbrydes og pløies flere Gange, eller besaaes efter een Pløining. Jeg formoder at den flette Hvede, som jeg ofte saa i York-shire, var behandlet paa sidste Maade, men den ganske fortræffelige, som jeg ogsaa saa, paa første Maade. Hr. John Bulmer, som jeg spurgte herom, formeente, at det vist nok var gavnligt at pløie den toaarige Kløverstub fire Gange — Hveden saaes her, som bekjendt i Octobers sidste Halvdeel — og at Hveden da nødvendigviis maatte lykkes, men at denne Fremgangsmaade dog var alt for kostbar, da man for dens Skyld maatte holde dobbelt Spænd, og at den Afgift, man derved betalte, var alt for høi. Han vilde tværtimod, naar Kornpriserne dalede endnu meer, udlægge en Kobbel meer til Græs. Saadanne Yttringer har jeg ofte ei uden Velbehag hørt, da denne Indskrænkning af Sædeavl maa frembringe høiere Sædpriser, og med dem til vores Lykke Indførsel fra østersøiske Havne.

Vist nok er den Forpagtningsafgift, som John Bulmer svarer, høi, og beløber sig til 20

ß. (4 Sp.) for hver Acre; men da Fattigafgiften i Yorkshire kun er ringe, fordi Fabrikkerne ikke her have i den Grad fremkaldt de lavere Folkeklassers Forværring og Demoralisation, som i andre Grevskaber, saa kan denne Afgift vel erlægges.

John Bulmers Gaard er fornemmelig bestemt til Hesteavl. Tre Hopper holdes til Avlsbruget. De ere af den stærke forædlede Landrace, bedækkes aarlig af fuldkommen ædle Hingster, med muligt stærke Knokler, og Tillæget bliver enten Jagt- eller Vognheste, der, saasnart Tøllene ere fravante, sælges, naar en Kjøber indfinder sig; thi de, der i Engeland besatte sig med Hesteavl, sælge dem i enhver Alder.

Foruden disse 3 Hopper, holder John Bulmer, blot for derpaa at tillægge, endnu tre andre fuldkommen ædle eller næsten ædle Hopper, som aldrig rides, og til hvilke han, efter deres forskjellige Egenskaber, omhyggeligen udvælger Hingster af hvilke de, ofte for en høi Betaling, bedækkes. Paa denne Gaard stod for to Aar siden en Beskeler af den ædle Bæddelsøer-Race ved Navn Diamond, som tilhørte John Bulmer og en af hans Venner, der lode den springe for Betaling.

Paa denne Gaard tillagdes ingen andre Dyr end Heste; thi et Par Køer til Hunsbehov, som her ere af den store Herfordshire-Race, kjøber

man, saavelsom Faarene, der græsser med Hestene paa Koblerne. Faarene, der ere i Almindelighed af Southdowns Racen, kjøbes magre og fedes om Sommeren paa Koblerne, men om Efteraar og Vinter med Roer og Høe. Disse fede Faars Afsetning er sikker, og omendstjondt de ikke gaae til London, men til Manufacturstæderne i de midterste Grevskaber, saa betales de dog med 2 *pd.* St. Saaledes at holde Faar til Fedning har meget for sig, da Besætningen derved kan ordnes efter Græssgangenes Tilstand, og efter Roe- og Høeproductet. Mange anseelige og velhavende Landmænd i Yorkffhire tillægge dog selv Faar, men kun af den Race, som man betegner med Navnet den nye Leichesterske eller Bakewelske Race. Den er hyppigere i Grevskabet, end man ved dette Tillægs Kostbarhed skulde formode, udbreder sig stedse mere i Forhold til Springbukkenes dalende Priis, og vil, i det mindste i Yorkffhires federe Egne, sandsynligviis fortrænge Southdowns.

Hr. Lee ved Beverley, en Mand, der er bekendt for sin Heste- og Faareavl, og som er i Besiddelse af en reen Stamme af Bakewels berømte Faarerace, holder to berømte Væskelere. Det synes forresten, som om disse dyriske Kunstproducter — thi derfor maa man erklære det Bakewelske Hornqvæg, saavelsom hans Faarerace — nu finder mindre Bifald en for 15 eller

20 Mar siden. At det imidlertid kun gjælder om Hornqvæget ikke om Faarene, beviser Hr. Lees Gaard, hvor 200 Bukke af den bækewellste Race holdes. Stykket udleies til en Middelpriis af 10 Guineer i Springtiden, og de mindre fortrinlige sælges for 30 til 40 Guineer Stykket. Vel er dette, mod de fast utrolige Summer, hvormed Væddere af denne Race betales, ikke meget, men Indtægten af en saadan Faarefamilie er dog endnu en meget betydelig Sum. Om dette endnu meget længe kan være Tilfældet, eller om denne Race er saa udbredt at hiin høie Priis fremdeles vil blive betalt, naar Bukkene sælges eller udleies, vover jeg ikke at bestemme, men tvivler dog derpaa. At denne Faarerace, der naaer en utrolig Grad af Fedme, er saare vigtig for England, er ingen Tvivl underkastet, men jeg tvivler paa at den i noget andet Land kan holdes med Fordeel. Den egner sig aldeles ikke til Græsning paa aabne Marker, eller til Folding, men behøver nundgaaelig den hypperste Græsning i sluttede Kobler. Et saadant Faar behøver vist nok mere Næring end et Faar af hvilken som helst Race. Kun 5 saadanne Faar kunne sættes paa den Græsning, hvorpaa en Oxe af den største Slags bliver feed, og som er tilstrækkelig til 10 Faar af Southdowns Racen. Faarefedningens større Fordeel end Oxfedningens er beviist; thi den her opstillede, og ved

mangfoldige Forsøg beviste Grundregel staaer fast, at paa lige Græsning fra Foraar til Høst, tiltager Oxen 224 Pd, men 5 Faar derimod 168 Pd. og give desuden 60 Pd. Uld.

Desuden afgjør endnu til Fordeel for Faarehold, den fuldkommen beviste Grundsætning, at Jordsmonnet langt mere beriges, naar Græsset afædes af Faar end af Qvæg. Hr. Lee sagde mig, at hans Faar bare 12 Pd. Uld, og at Prisen var $\frac{2}{3}$ Sp., og han anslog Vægten af sine Faar i feed Stand til 200 Pd. Gjerne havde jeg indhentet nærmere Efterretninger herom, paa dette saa interessante Sted, men deels var Tiden mig for kort til at betragte de mangfoldige lige mærkværdige Gjenstande, deels syntes ogsaa Hr. Lee at være en gammel gnaven Mand, der snart mærkede, at jeg hverken vilde leie eller købe en af hans Bødere. Denne Gaard ligger i den laveste og rigeste Deel af Yorkshire. I den høiere og mindre frugtbare Deel af dette Grevskab lader man en Kobbel mindre ligge til Græs, og tager en Havreafgrøde meer; der har jeg endogsaa seet, hvad ellers ikke er brugeligt i Engeland, at man saaede Rug, ikke til grønt Foder, men til at modnes. Overalt lægger man Heste til, men naturligtviis mindre ædle, jo mere Markarbeidet forøges.

Jeg vender nu tilbage til de halvædle Hestes Tillæg og Pleining. Disses Føl behandles paa

en ganske anden Måade end de Uæbles; man overlader dem aldeles ikke saaledes til sig selv som hine. De behøve aldeles ikke at tilbringe kolde, regnfulde Nætter under aaben Himmel, ei heller at fortære og ofte sammensøge deres Foder paa Gaarden. De Englændere, der bestjefte sig med Hesteavl, følge den ufravigelige Grundfætning, at en kraftfuld Hest blot kan frembringes ved kraftigt Foder, og at man ei maa forsinke Udviklingen af dens Legemsstørrelse og Kraft, men mueligst paastrynde den; derfor give de, til de Føl, om hvilke de gjøre sig meget Haab, foruden hyppelig Græsning, endogsaa Havre i et Skur, der i ugunstigt Veir lig giver Hopper og Føl Ly. Havrens Mængde er ikke bestemt og ikke altid ligestort. Ligesom denne Fodring ikke altid afbrudt fortsættes, retter den sig efter Eierens Godtbefindende, som sædvanligen selv giver Føllene Havren. Disse blive ofte saa tamme, at man uden Vanskelighed kan tage fat paa dem, og bringe dem fra Marken i Stalden, hvilket ofte skeer om Sommeren, men Foraar og Efteraar daglig, da man det meste mueligt stræber at undgaae, at Heste og Føl af ædel Race forkjøles. Om Vinteren faae Hopper og Føl saa meget Høe de ville æde, og desuden Kløverhøe og Havre efter Godtbefindende. Affald af Korn giver man dem, saaledes som hos os er brugeligt, saavidt jeg veed, aldeles ikke, hvilket

ogsaa vilde være en ubetydelig Foderforsøgelse, for Heste, der faaer fuldt op af Høe, og saa megen Havre de behøve.

Ved denne Fremgangsmaade vore Hestene hurtigt, og kunne allerede, naar de ere 3 Aar gamle, sælges, i Almindelighed paa Markederne, til Hestehandlere, der findes i alle Rigets Egne. Det største Marked er i Hornkastle, dernæst i York, New-Malton og Howson.

Om disse halvædle Hestes Priis, kan intet bestemt siges, da alle Heste, der ikke ere ganske uædle, eller aldeles ædle, regnes til denne Klasse. Alle de Heste, der som Handelsvare komme til Tydskland, ere af denne Klasse, og sælges der til en Priis, hvorfor de i Tydskland ikke kunne tillægges. Dette synes vel en Modsigelse, men kan paa dobbelt Maade forklares. Først fordi Hesteavlens i England, drives med større Omhu og bedre Held, thi den er der ikke i nogle Gods-eieres Hænder, men udgjør en væsentlig Deel af de Mænds Erhverv, som bestjefte sig dermed, hvis Velstand og Udkomme beroer paa, om de iværksætte den, med Sagkundskab, Omhu og Lykke. For det andet indtræffer for disse ofte Lykketilfælde, som i andre Lande ikke kunne finde Sted. Dette bør jeg nærmere forklare.

Omendstjændt Hestene ere i Engeland bedre Kjøb, end i andre Lande, saa ere dog de bedre og udmærkede der dyrere end andensteds, og

hvorledes kunde dette og være anderledes, da almindelig Forkjærlighed for dette Dyr, Rigdom og Lune forene sig for ofte at hæve en udmærket Hests Priis til en næsten utrolig Sum. Enhver, der ligger Heste til, har det Haab, at en saadan Priis kan worde ham til Deel, naar Hændelsen fører hans Anstrengelser, og er dette eengang Tilfældet, saa kan han i en Række af Aar have folgt sine unge Heste til en maadelig Priis, og dog have en tilstrækkelig Middelpriis for dem. Dette er ikke blot Tilfældet naar han tillægger en fuldkommen ædel Hest, som ansees for duelig til med Held at fremtræde ved Væddeløbene, men endogsaa naar han efter en halvædel Hoppe og en stærk ædel Hingst frembringer en fortrinlig Jagthest. Disse Heste maae nemlig, foruden Skjønhed og regelmæssig Skabning, besidde Evne til, i det hurtigste Løb, ofte i flere Timer at forfølge Biltet, og at sætte over alle Hegn og Grøfter, som komme for dem. Som bekjendt ynde Engländerne den hurtigste af al Slags Parforeejagt, Rævejagten, lidenstabelig. De betale derfor, med en overordentlig Sum en dertil duelig Hest. I alle Provindsen, men især i Yorkshires, holdes af de større Godseiere, ofte ogsaa efter Subskription af flere Jagtelkere, de til Rævejagten fornødne Hunde og beredne Jægere. Om Efteraaret bekjendtgjøres i de offentlige Blade, hvilken Dag om Ugen der jages paa dette eller hiint

Sted, og Jagtelsterne indbydes at tage Deel i Hornsielsen. Da indfinder enhver fra Egnen sig, der har en god Jagthest, ofte ei blot for Hornsielsens Skyld, men ogsaa for at vise sin Hest, og maastee sælge den, til een af de nærværende Fornemme og Rige. Da ride de unge Laadmænd og de ældres Sønner omkap, og stræbe at overgaae hinanden i forvovne Spring; thi de kunne være visse paa, ufortøvet for en stor Sum at sælge den Hest, der gjør et udmærket Spring. Men ogsaa til sædvanlige Ride- og Boguheste, sælges de halvædle Heste, naar ei alt for mange paa een Gang komme paa Markederne, til gode Priser. Jeg antager en saadan $3\frac{1}{2}$ eller 4 aarig fuldkommen dadeløs Hests Priis vel at være 35 til 40 Guineer, hvormed den, der til lægger Heste, naar et af de anførte Lykketilsælde bliver ham til Deel, godt kan være tilfreds.

Som bekjendt er Østerlandene og især Arabien den ædleste Hesteraces Hjem. I næsten alle europæiske Lande har man bestræbt sig for dens Pleining og Forplantning, men ingensteds saa tidlig og med saadant Held som i England. Allerede under Edvard den 2dens og 3dies Regjering skal Hesteavlens være bleven forbedret ved Hingster fra Orienten; men vist er det, at under Wilhelm Erobrerens Regjering, bragte Roger af Belesme, Greve af Shrewsbury, Hingster fra Barbariet og Spanien til England, og at Oli-

ver Cromwells Staldmester Plach eiede en tyrkisk skimlet Hingst, hvis Efterkommere senere bleve berømte.

Dog først under Carl den 2den gjorde Nolen af de ædle Heste betydelig Fremgang. Det synes, at denne Monark, der havde stor Forkjerlighed for Hesten, meddelte den engelske Nation en lige Kjerlighed derfor, og at denne indtil vore Dage har vedligeholdt sig i en Grad, hvorpaa man hos andre Nationer, kun yderst sjældent finder Exempel. Carl den 2den anvendte Summer, som i hans Tid vare uhyre, til Indkjøb af Hingster og Hopper fra Orienten, især fra Barbariet, hvorfra han erholdt 10 Hopper, som tillagdes Navn af kongelige Hopper, og som ansees for at have været Mødre, til den oprindelige Stamme af ædle Heste i England. Under denne pragtstænkende Konges ædle Regjering begyndte Hestevæddeløbene, og Rigets Store bestræbte sig for, ved Anvendelsen af betydelige Summer til Heste og Hestevæddeløbene, at give Beviis paa, at Kongens Yndlingsforetagende ogsaa var deres.

Fra den Tid af har man vedbleven at indføre arabiske og tyrkiske Heste til Nol. De ædle Hestes Slægtregister i England, som for adskillige Aar siden blev givet i Trykken, fortsættes fra Tid til Tid, og bestaaer allerede nu af 804 tætttrykte Sider, hvori anføres 21, der ansaaes for de fortrinligste, og af hvis Afkom den rene engelske

Bæddeløberrace er fremkommen. Som de, der særdeles have bidraget til dette Niemeeds Opnaaelse nævnes Følgende: Dodworth, som under Carl den 2den tilligemed sin Moder kjøbtes i Barbariet; Curwens, Bay Barb og Thoulouse Barb, begge skienkede Ludvig 14de af Keiseren af Marocco og siden solgte til Engeland. Bayrsky, Turk, indført i Maret 1689; Darleys, Araber, kjøbt af ham selv i Maret 1705, og Godolphin, Araber, som døde 29 Aar gammel. Af de senere indførte arabiske Heste har man aldrig haft Afkom, der kunde sættes hines liig; derfor begyndte man at blive kjed af at opfriske Racen ved arabiske Heste, og betalte en højere Priis for at faae Hopperne bedækkede af de fortrinligste i Landet tillagte Hingster. Saaledes finder jeg i Racing Callender for Maret 1803 — en Bog, der aarlig fremkommer, og hvori indeholdes alt, hvad der vedkommer Bæddeløbene, og den ædle Hesteavl — 5 arabiske Hingster frembudne til Bedækning for 5 Guineer, da derimod de fortrinligste engelske Hingster staae anmeldte for 10 til 25 Guineer.

I de allerseneste Tider har man dog begyndt, atter at indremme Nødvendigheden af at forfriske Racen ved arabiske Heste. Man har gjort Foranstaltninger til at anskaffe de fortrinligste Hingster, man kan faae fra Orienten, og jeg har seet 4 arabiske Hingster i det kongelige Stutterie i

Hamptoncourt, som Prindsregenten har ladet kjøbe i dette Diemeed. Disse ere 2 Skimler og 2 Brune, liig de Arabere, som jeg tidligere har seet i det preussiske Stutterie i Neustadt; dog kunde ingen af disse, hverken hvad Størrelse eller Skjønhed angaaer, sammenlignes med Hingsten Hurknainatti, der har været det omtalte Stutterie til saa stor Gavn. Den kongelige Stutmester i Hamptoncourt lovede sig lidet af disse 4 Arabere. Stor Opmærksomhed vakte derimod en anden Hingst, som jeg ikke har seet, og som en vis Hr. Forbes, ogsaa i Tydskland bekendt som Skribent over Indien, har bragt med sig fra Persien.

Først i anden eller tredie Generation troer man at kunne skønne, om Tillæget af en saadan Araber er blevet bedre eller slettere, og ofte virker Tilfældet heldigere end Kjenderens Omhue; dette bevises ved den allerede omtalte Godolphins Historie. Denne Hingst, som man ansaae for en udenlandsk dog ubetydelig Hest, tilhørte 1731 en Hr. Cooke, og brugtes som Prøvehingst til nogle Hopper af stor Værd. Een af disse Kossane, skulde bedækkes af Hingsten Hopgoblin, der i Maret 1724 var faldet efter Araberen Aleppo, men vægrede at modtage ham. Stutmesteren fik det Indfald at lade hende bedække af Prøvehingsten, og det Føl, som derefter faldt, vandt i Newmarket, da det var blevet 4 Aar gammelt,

en Subscriptions-Priis af 1000 Guineer. Nu steg pludselig den, for en Araber erkjendte Hingst, til en meget høi Priis, der betaltes af Lord Godolphin, i hvis Besiddelse den stedse forblev. Man paaastaar, at endnu den Dag i Dag, kommer ingen meget udmærket Hest til Væddeløbene, uden at være noget beslagtet med denne Araber.

Hvad de ædle Hestes Nol angaaer, er det en Hovedgrundsætning, at Parring af nærbeslægtede Dyr bør undgaaes. Man kan virkelig ikke undlade at lægge vægen Vægt paa denne Grundsætning med Hensyn paa hele den dyriske Natur. Vel staaer det bakewelske System, med Hensyn paa Dvæg og Faareavl, herimod, men kun tilsyneladende og ikke i Virkelighed; thi Bakewel stræbte ikke efter forøget Skjønhed, men efter Diemeed, som hans Eftertanke skabte, og hvorved Naturen virkelig aldeles ikke forstjønnedes.

Buffon indrømmer, som bekjendt, den ovenanførte Grundsætning, og naar han siger, at hos alle Dyr, saavel som hos Menneffene, Hankjønnet har mere Indflydelse end Hankjønnet paa Afkommet's Dannelse, og at i hiint fornemmelig ligger Racens Typus, saa vil sikkerlig ingen, der beskæftiger sig med Hesteavl, modsig ham, ligesaa lidt som naar han paaastaar, at Sindsegenstaberne, om jeg saa maa udtrykke mig, ere Medgift fra Moderen. Dette bekræftes hos Hesten i en overraskende Grad. Man behøver ikke at

befrygte at efter en ond Hingst falder ligedant Afkom; men vist er det, at efter en Hoppe, der bider og slaar, falder intet fromt Føl.

Intet overgaaer den Nøiagtighed, hoormed man i England iagttager Indflydelsen af at holde Racerne rene, og de fortrinligste Familiers hensigtsmæssige Blanding; dog, som en Selvfølge blot til Opnaaelsen af det attraaede Viemeed: størst muelige Hurtighed forbunden med Kraft, hvilken er uundgaaelig nødvendig til Hurtighed. Denne nøiagtige Opmærksomhed paa enkelte Individuers Beskaffenhed og Evner, saavel Væddeløberheste som Bestelere, forbunden med de omtalte, meer end i hundrede Aar fortsatte Slægtregistre, have sat Kjendere istand til at bestemme, at der blandt Væddeløberne egentlig findes 3 Hovedfamilier, hvilke samtlige paa fædrene Side nedstamme fra Arabere eller Barber. Man giver disse Familier Navne efter den Hingst, der af hver Familie er bleven berømtest, og derfor siges de at være Herods, Matskens og Eklikses Slægt (blood).

Beverly Turk, en Araber, der i Aaret 1689 kom til England, er Stamfader til Herods Slægten. Denne nedstammede i 5 Generationer i lige Linie fra hiin og paa mødrene Side fra Darley Araber. Herot har givet denne Slægt sit Navn, da man ansaae ham for sin Tids berømteste Væddeløber. Den var i Aaret 1758 tillagt af 3die Bindes 2det Hefte.

Hertugen af Cumberland, Iysebruun og bedækkede for 25 Guineer. Af hans Efterkommere, have i 19 Aar 497 vundet i vigtige Væddemaal. De berømteste deriblandt ere: Highstier, Sir Petier, og flere Andre. Denne Familie agtes især for dens kraftige Bygnings Skyld, hvorved de fra Highstier nedstammende Hopper fornemmelig udmærke sig, saa at ingen andre kunne sættes dem ved Siden.

Den anden Slægt har sit Navn af Mats-hem, og nedstammer fra den allerede omtalte Godolphin, Araber. Hans Sønnesøn Mats-hem blev i Aaret 1748 tillagt af John Holm, og nedstammede paa mødrene Side fra Barben Dods-worth, som Kong Karl den 2den eiede. Mats-hem var Iysebruun, og efter at han i nogle Aar havde løbet med stort Held, brugtes han til sit 33te Aar som Bess-ler i Northumberland, og skal som saadan have indbragt sin Eier 17000 Pd. St. (68000 Spec.) Af hans Afkom vare i 23 Aar 354 seirende i Væddeløb. De berømteste deriblandt ere: Conductor, Imperator og Cor-serer. Kun Hingsterne af denne Familie sættes hine lige, ikke Hopperne. Valget af de Dyr, der bruges til Racens Forplantning, maa skee med Forsigtighed, da den er bleven alt for fin; desuden er den nær ved at tabe sig i begge de andre, da den endnu blot har to høit agtede Hing-

ster; nemlig Corserer og Remembrece, af hvis Afkom man dog lover sig meget.

Den tredie Slægt har sit Navn af Ekklipse, og nedstammer fra Darley Araber, der i Aaret 1705 kom til England. Til denne hører den nyere Tids tvende berømteste Heste, hvis Hurtighed maaskee aldrig mere opnaaes af et firføddet Dyr paa Jorden; nemlig Ekklipse og Childeers.

Den første, en Fur med Blids, blev født i Aaret 1764, da en stor Solformørkelse — paa engelsk eclipse — indtraf, hvoraf den fik sit Navn. Ekklipse stammer i 5te Generation fra Darley Araber, hans Fader blev anseet for en saa lidet betydende Besteler, at man i Dorsetshire lod ham bedække for $\frac{1}{2}$ Guinee, og at han kjøbtes for 20 Guineer af Hr. Wildman. Da imidlertid Ekklipses underfulde Egener paa Bæddeløberbanen bleve bemærkede kjøbte strax Grex Abingdon Faderen for 1000 Guineer, og for saa uskatterlig ansaae man ham, at man blot for en Priis af 100 Guineer lod ham bedække; en Priis, som aldrig siden er bleven betalt. Ekklipse blev aldrig overvunden, og Hr. O'Kelly, som kjøbte ham af Hr. Wildman for 1750 Guineer, erklærede, at denne Hest havde indbragt ham en reen Sum af 25000 Pd. St. (100,000 Spec.) Han bedækkede for en Priis af 50 Guineer, og døde 1789, 25 Aar gammel.

Hans Afkom blev ikke saa fortrinligt, som man havde haabet; thi i 33 Aar seirede blot 344 deraf. Dette Dyr's overordentlige Hurtighed foranledigede, at den berømte Dyrelæge Bell anatomerede det efter dets Død, og i en Afhandling forklarede, hvorfor denne Legemsbygning besidder saadan Hurtighed. Eklipe overfærd i enhver fuldendt Galopation 25 Fod, og da den i hver Sekund gjorde $2\frac{1}{2}$ saadanne Spring, saa kunde den i 4 Minutter og 2 Sekunder tilbagelægge 4 engelske Mil.

Chilbers, en Søn af Darley Araber altsaa i opstigende Linie en Slægting af Eklipe, var født i Aaret 1765. Dens Farve var lysebrun med Snup og to hvide Bagbeen. Man troer at den var endnu hurtigere end Eklipe; da den i 1 Sekund tilbagelagde $82\frac{1}{2}$ Fod, og følgelig 1 Engelsk Mil i 1 Minut. Chilbers tilhørte Hertugen af Devonshire, og bedækkede foruden hans Hopper kun saa, da man havde lagt Mærke til at hans Afkom fik Feil.

Som almindelig antaget Regel staaer fast, at Hingster af een af disse tre Slægter ei maae parre sig med Hopper af samme Slægt. Man anseer Herot Racen for den fortrinligste, fordi man har lagt Mærke til, at ved dens Blanding med en af de andre Racer, fremkommer fortrinligere Afkom, end naar disse indbyrdes parres.

Ved flere Gange at have været i England, og efter et Mellemrum af flere Aar, har jeg seet mange Hingster af disse 3 Slægter, uden dog at have fundet dem saa afvigende fra hverandre, som de skarpsende Kjendere paaftaae. Skjønhed er blot en Væddeløberhests anden Egenkab; den første er beviist eller formodet Hurtighed, forenet med synlig Kraft. En af de skønneste Hingster, hvad Ekabningen angik, som jeg der saae var Diamond, der, som jeg allerede har anført, tilhørte John Bulmer; den nedstammede fra den anden Slægt, og havde Highflie til Fader. Da jeg saae den, var den 25 Aar gammel; men efter hans skønne mørkebrune Haar, skulde man have troet, at den ikke var halv saa gammel. Fra Aarene 1795 til 1800 løb den ofte og vandt tit, men tabte den 25de Marts 1799 et Væddeløb mod Hambletonian, som nedstammede fra Ekliips, hvorved hans Eier tabte 3000 Guineer. Nu tælles Diamond ei mere blandt de fortrinlige Bestelere, den bedækker sandsynligviis kun siel- dent, og derfor betales blot 4 Guineer. Derfor troer jeg og at Hr. John Bulmer gjerne solgte den for 20 Delen af det, som den i hiint Væblik tabte sin Eier.

Mange uimodsigelige Feil og Mangler komme ved Valget af en Besteler ikke i Betragtning, naar den blot er i Besiddelse af Hovedegenkabben, Hurtighed. Saaledes saae jeg ei langt fra

London, Hingsten Arville af Eclipse Slægten, den var 19 Aar gammel, langt fra ikke saa smuk som Diamond, og stod med bukkede Forbeen, en Feil, der uimodsigeligen forplantes; dog bedækkede den for en Priis af 20 Guineer og dens Eiere — thi den tilhørte flere Personer — havde nylig afslaaet at sælge den for 2000 Guineer, som bødes dem. Efter en Skrivelse, som jeg nylig har modtaget fra Hr. Weatherby, Udgiiver af Racing Calendar, ere de berømteste Bestelere nu Worn af den 3die Slægt, som bedækker for 25 Guineer; Sorcerer af den anden Slægt, nu 23 Aar gammel, som bedækker for 20 Guineer; og Haphazard, ligeledes af den anden Slægt, der bedækker for 25 Guineer. Den sædvanlige Priis, der betales, for at lade en Hoppe bedækkes af en fortrinlig god Hingst, er 10 Guineer, og efter dens mindre Værd ned til 2 Guin. Mærkværdigt er det, at i Aaret 1818 er anmeldt en Araber, falden efter en udmærket ædel Hoppe, hvilken tilbydes til Bedækning uden Betaling. Eierens Niemeed er altsaa at ofre sin sieblifflige Fordeel i Haab om en større i Fremtiden.

Hvad disse Hestes og Fæls Pleining angaaer, kan jeg meddele Følgende.

Det kongelige Stutterie i Hamptoncourt er det eneste i England; men endogsaa her finder man ikke Hesteavl drevet paa den Maade, som i andre Landes Stutterier. De derværende Heste

tilhøre ikke Kronen, men Prindsregenten tillige med nogle af hans Brødre, ja endog, som man forstikrede mig, nogle private Personer. Herved bliver allerede tydeligt, at denne Indretning ei er ofret noget offentligt Niemeed. En Deel af den der værende Park er inddeelt i 32 Afdelinger. De ere af forskjellig Størrelse, nogle synes ei over en Lønde Land store. Alle ere indfattede af et høit Plankeværk, som med Oliefarve er malet brunt, og i enhver er et aabent Skuur med Krynbe og Hække. De bære ei naturligt Græs, men ere besaaede. De ompløies, naar det behøves, og besaaes paa nye. En saadan liden Plads, hvorpaa sædvanligt er to Hopper og to Føl, tjener dem mindre til Græsgang, end til Bevægelse. Her var vel omtrent 30 Hopper og 20 Føl, men paa de øvrige Afdelinger gif Ride- og Jagtheste. De 3 herværende arabiske Hingster har jeg allerede omtalet; tilligemed disse havde Prindsregenten faaet en arabisk Hoppe, der, som Opsynsmanden sagde, havde kostet 1000 Guin. Den var et uanseligt Dyr, hvis Værd blot laae i dens Herkomst.

En større Anstalt af dette Slags, har jeg seet nær Newmarket paa Hertugen af Rutlands Landsæde kaldet Cheveley Park. Ogsaa her vare Indhegninger, men ikke mere end 12; ogsaa færre Hopper men flere Føl, da Hertugen beholder sine til de ere 2 eller 3 Aar gamle. Føllene fodres

her paa samme Maade, som i Hamptoncourt, men Hopperne fik Havre, og naar Græsningen ikke var tilstrækkelig, grønne Vikker, som tilbragtes dem i Koblerne, og gaves dem i Hækker. Denne Fremgangsmaade er en overmaade hensigtsmæssig Nærmelse til Staldfodring, og hvad Hesten angaaer, er den maaskee at foretrække.

Ved saaledes at behandle Følhopperne, og, da de i Almindelighed blot i deres 3die og 4de Aar bruges til Væddeløb, men senere bedækkes, naae de en høi Alder, og efterlade sig talrigt Afkom.

General-Stud-Book, eller de ædle Hestes Slægtregister, giver fuldstændig Efterretning herom. Jeg har gjort mig den Umage, uden at gjøre noget Valg, at tælle Afkommet af 100 Hopper for at udfinde Middeltallet af deres Føl. Disse 100 Hopper have tilsammen født 833 Føl. Overeensstemmende hermed blev Middeltallet $8\frac{1}{7}$. En Frugtbarhed, der sikkerlig ei opnaaes i noget Stutterie, hvor Hopperne bedækkes senere end i deres fjerde Aar, og hvor de ere nødte til at forrette noget Arbeide. Som en Eiendenhed anføres, at den saa kaldte Squirt-Hoppe, af den 3die Slægt, født i Aaret 1750, bedækkedes i 23 Aar og fødte 17 Føl, hvoriblandt meget berømte Heste. Hun døde 1777, 27 Aar gammel, og havde aldrig gjort noget Væddeløb. Man paastaar, at Hr. O'Kelly's gamle Tartarhoppe, endnu i sit 36te

Har fødte et Føl, og at de Føl, som hun efter sit 20de Aar, da hun solgtes for 100 Guin., fødte, have tilsammen indbragt over 30000 Guin.

Føllene af fortrinligst Herkomst sælges i Almindelighed naar de ere Aar gamle, eller endog før de fødes. Dette sidste er især brugeligt med Tillæget af de fortrinligste Hopper, og let forklarligt, naar man lægger Mærke til, at Hiemedet med disse Dyr, er et høit Spil, hvor Tilfældet stedse er medvirkende, og hvor Spilleren stedse stræber, paa enhver muelig Maade at læmpe det til sin Fordeel.

For tilbørlig at bevise det, som jeg vil berette om disse Føls Priis og Værd, vil jeg anføre et Sted, dem angaaende, af et Brev til mig, fra Udgiveren af Racing-Callender. "Føllenes Priis er efter Omstændighed, og Sælgerens og Kjøberens Lune, meget forskjellig. De betales med 20 til 400 Guin. De, der tillægge Føl paa fortrinlige Hopper, og en i Mode værende Hingst, frembyde dem inden de fødes, og fordre for et Hingstføl 130, og for et Hoppeføl 70 til 80 Guin., som leveres Kjøberen, naar det i den 5te eller 6te Maaned fravendes." Fra dette Tidspunkt pleies Føllene omhyggeligen, til deres 2det eller 3die Aar, alt eftersom de ere bestemte til, i det ene eller andet af disse Aar, at bruges til Vædeløb. Om Sommeren græsser de enten i Kobler efter deres Kjon, hver for sig, og faae tillige

Havre, eller som mange foretrække, fodres aldeles med tørt Foder.

Nogle Maaneder før Væddeløbet, underkastes saavel de gamle som unge Heste en særegen Behandling, der ikke blot bestaaer i at de lære at løbe, men ogsaa i en medicinsk Kuur. Englænderne have herfor Substantivet Training og Verbet to train, som er uoversætteligt, og er beholdt saavel i det tydske som i det franske Sprog. Traineringen er en Kunst, der i England, ligesom hos os Hestens Tilridning af Staldmestere, stæer ved særegne Kunstforstandige. Da enhver Hest, der er bestemt for Væddeløbene maae traineres, saa finde herved mange Menneſker Beskæftigelse og Underhold. Overalt og især i Rabolaget af de Stæder, hvor Væddeløbene holdes, ere Traineer-Anstalter; een af de berømteste vil jeg beskrive.

I Newmarket, en lille Bye i Cambridgeſhire, er Englands berømteste Væddeløberplads. Den erholdt Privilegium hertil allerede under Carl den 2den, og der holdes aarlig til forskjelliges Tider, fra Marts til November, 7 Væddeløb, hvoraf de fleste vare 3 Dage. Der er adskillige Traineer-Anstalter, blandt hvilke den berømteste er Hr. Voices, hvilken jeg har taget i Diesſyn, da jeg sidst var i Newmarket, paa en Tid, da intet Væddeløb holdtes; thi i modsat Tilfælde kunde jeg ikke have faaet Anstalten at see.

Hr. Voice har i rummelige Bygninger, som omgive en Gaard ved hans Baaningshuus, uden for Byens Port, stedse 30 til 40 Væddelsheste paa Foder. Enhver Hest, den være 2 aarig eller ældre, har sin egen rummelige Stald, hvori den staaer gandske allene, og i Almindelighed ubunden. Den har sin egen Opvarter, der staaer i Hestens Eiers Tjeneste, sendes derhen med denne, og er, formedelsst den ved Ridningen fornødne Pæthed, en Dreng, sielden meer end 12 til 14 Aar gammel. Denne Dreng staaer, bogstavelig talt hele Dagen hos Hesten, der i raat Veirig, er behængt med flere uldne, men om Sommeren med fine linnede Dækkener, pudser den 2 Gange daglig meget længe, samler dens Gjødning i et Kar, bærer den ud af Stalden, hvis Gulv ligner en tyk Straamadrasse, og rider Hesten to Gange daglig.

I visse Perioder sætter man Medicamenter til Hesten. Dens Fodring og daglige Bevægelse retter sig efter bestemte Regler, og det er dette, som man kalder Traineringen. Flere Sagkundige have forsikret mig, at denne Behandling, som jeg er overbevist om, nødvendig maa svække, meget bidrager til at frembringe den store Hurtighed, og at give Hesten fornøden Aande; men de indrømme at meget Gøglerie finder Sted der, ved, for at skuffe de rige Herrer, som disse Heste tilhøre, og saaledes at gjøre dem afhængige af

Trainereren. Disse Gøglerier drives virkelig til en latterlig Yderlighed; thi latterlig maa man kalde det, naar ved indvortes Svedemidler og udvortes Omslag, noget Risd, som besøger denne eller hiin Deel, f. Ex. Hestens Skuldre, Brystet eller Hoster, skal bortdrives, og henledes til en anden Deel, eller, naar til visse Tider, og naar Hestene ligge, ingen, selv ei deres Herre tillades at see dem.

Min Formodning, at Hestene svækkes ved Traineringen, troede jeg Morgenens derefter, da jeg saa dem rides, at have fundet bekræftet, ved deres aldeles ikke modige, men næsten dorste Bevægelser. Jeg havde nemlig, henimod den forrige Dags Aften seet dem alle i Stalden. Hr. Voices Overopsynsmand havde nævnt mig dem, og opfordret mig til, den følgende Morgen tidlig at see dem rides. Dette var et overmaade skjønt Syn. Paa Newmarkets, med Græs bevøiede Glette saaes om Morgenens tidlig henimod 200 Bæddelsøberheste; thi foruden Hr. Voices Anstalt, findes der endnu adskillige andre, der ikke ere saa berømte som hans. Anstaltens Eier rider foran, og hans Opsynsmand bagefter. Hestene have samtligen hvide Dækkener af fint linned over Hoved og Krop; hver Hest rides af den Dreng, der passer den, og saaledes bevæge de sig i en Række, enten i Skridt den ene bag den anden,

eller flybe efter Anførerens Befaling en efter den anden hen over Sletten.

Dette gjentages daglig 2 Gange saa længe den gode Vårstid varer, men om Vinteren røres Hestene blot paa en Ridebane, og staae da ikke under fuldkommen Trainering, men blot paa Foder. Da betales sædvanlig kun 3 Shilling om Dagen, men saalænge Traineringen varer, tager Hr. Voice maanedlig 10 Guin., og har dog stedse sine Stalde besatte. Der saae jeg for 2 Aar siden de Heste, som man nu sætter høiest Priis paa i England; blandt hvilke især Sir Joshner og Borbon, vare særdeles mærkværdige, da de have overvundet alle de Heste, der have løbet med dem, uden selv indbyrdes at have maalt sig.

Gaardfæster og Dannebrogsmænd
Peder Nielsen Knudstrups
til

Landhuusholdningssekskabet indgivne Præmieæf-
ning med Attester.

Endstjendt de Foretagender, for hvilke Peder Nielsen Knudstrup af det Kongl. danske Landhuusholdnings-Selskab blev tilkjendt dets store Medaille i Guld, ere anførte i den summariske "Efterretning, angaaende de i Vinteren 1819-20 indkomne Beretninger, Æfninger, m. v. og om de i Anledning deraf tilkjendte Præmier og Understøttelser" — har Selskabet dog troet, ved at Kundgjøre Bonden Knudstrups Præmieæfning heel og holden, tilligemed de dermed fulgte Attester, at levere Yndere af Landoeconomien et behageligt Bidrag til, hvad en dansk Bonde, selv under de uheldige Omstændigheder, af en afspredt Lod og Mangel af Driftscapital, formaaer, ved Flid og Fordomsfrihed at udrette.

Følgende er Knudstrups Præmieæfning:

Til det høi: kongelige danske Landhuusholdnings-Selskab.

Ved at gennemlæse Selskabets Fortegnelse paa Præmie-Opgaver i Aaret 1819, der i April Maaned tilsendtes mig af Boelsmand Peder Sørensen i Bithen, dristede jeg mig til at haabe: at mig mueligen kunde vorde nogle af de Belønninger tildeelte, som det høie Selskab i saa velgjørende en Hensigt udlover for Flid og Vindstibeligbed i Landbruget; og for at Selskabet desbedre kunde blive i Stand til at bedømme de Forbedringer, jeg som Gaardbruger troer at have udført, tillader jeg mig underdanigst at anføre følgende Omstændigheder.

- 1) Aar 1812 den 20de Septbr. blev jeg, efter allernaadigst kongelig Bevilling, meddelt Afsked fra det Slesvigsk Rytter-Regiments 1ste Eskvadron, hvortil jeg 1802 blev udstreben, og altsaa tjente i 10 Aar, de første Aaringer som Rytter, og de 4 sidste som Vagtmester, for at indgaae Ektepagt med en Pige, og modtage hendes afdøde Faders i Fæste havende hoveriefri Gaard, paa 5 Edr. 1½ Skp. Hartkorn i Leerberg Sogn og Bne, Galten Herred, Randers Amt.

Gaardens Bygninger vare den Gang yderlig forfaldne; Koestalden og Laden, hver

paa 16 Fag, vare faldefærdige, Stuehuset, II og Hestestalden 19 Fag, manglede Fodtræ og I Tag, og var altsammen ude af Retning.

Besætningen bestod af 6 for det mæeste unge og gode Heste, 7 Køer, 5 Stk. Ung, hvoeder og 14 Saar.

Markens Areal, som Aaret 1811 ved Udstiftning blev Gaarden tildeelt, er een Mark, i hvis ene Side Gaarden er beliggende, og som jeg vil kalde No. 1, den har omtrent 20 Tdr. $5\frac{1}{2}$ Skp. Land geometrisk Maal, foruden Gaard og Haugeplads, der indeholder 13500 $\square$ Alen. Denne Mark er meget bakket, Jordbunden $\frac{2}{3}$ Sand og Leersandet, $\frac{1}{3}$ er stærk Leerjord, der end mere sejedes, formedelst en Deel Vandsteder. Marken No. 2, der er længere fra Gaarden, er af oprindelig bedre Jord, nemlig mulderet, og har et Areal af 10 Tdr. Land g. M. Denne Jord var af dens forrige Brugere særdeles misbrugt; thi da Udstiftning af Byens Jorder ventedes nogle Aar før den skeete, saa beholdtes Gødningen i Gaardene til de nye Marker, og de gamle bleve da brugte (især hvor man ei ventede at faae igjen) med udpinende Sædarter; Jorden blev ved denne Behandling fuld af Dvægræs og andet Ufrud. I indfaldende Regn-

veir kom Vandløb, fra et høiere liggende meget leret Jordsmon, og løb ned i hver Ager, hvilket meget bidrog til Græssets Formerelse; for noget at afværge dette Onde, havde man dannet Agrene urimelig høi-ryggede.

Dette var den Tilstand, hvori Gaardens hele Pløieland befandtes, da jeg tiltraadte Gaarden, der i alt indeholdt circa 31 Edr. Land geometrisk Maal; foruden en Skov eller Hedelod circa 34 Edr. Land Intet af denne hele Flade havde været dyrket, den var tæt begroet med Eneriis og smaat Lyng, paa nogle faa Stubbundsplætter nær, der skulde yde Sommergræsning for Gaardens Besætning af Unghøveder og Gaar, ja vel endog for Besterne, medens saameget af Pløielandet skulde beaaes, som behøvedes til Vinterfoder for den anmeldte Besætning.

Engen bekom Gaarden i et Vandpøl, Areal 14 Edr. 3 Skp. Land. Aaret 1812 blev kun indavlet 11 smaa Læs Hø, hvoraf de 6 Læs endda først bleve bjergede i Octbr., da jeg havde tiltraadt Gaarden; det blev ved Hjælp af en Høslæde sulpet op af Vandet, og det kunde ei engang bringes derfra uden at føre baade Heste og Vogn i Bløde. Jeg maatte bede en Raboe at føre over hans Eng dermed. Resten af det uflaas-

3ble Vinds ødet Heste.

(12)

de Græs, der omtrent kunde vurderes til 12 Læs, blev nu staaende, indtil det i Decbr. frøs nogle Dage, det blev alt afhugget oven for Isen og fjørt hjem, i alt 7 Læs; det blev medens Frostens varede, tørstet med Meile, saaledes at Giststumper og al anden Uhumskhed kunde afrystes. Paa denne Maade kom dog en Deel, ved at blandes med Halmfodret, til Nytte, og fortæredes af Fæ Creaturene.

I 1813 var jeg bered paa at lade Engen gjennemgrøfte, og accorderede med et Par Gravere, som skulde omgrøfte Engen i Skjellene for min Andeel, saavelsom kaste en Hovedgrøft tværs igjennem Engen til at trække Vandet; men disse bedrog mig og blev borte efterat have gravet og faaet Betaling for 70 Rævne. Da nu Hø høsten begyndte, og alle rundt om mig hjerpede deres Hø, stod min Eng ganske under Vand. Jeg ventede, i Haab om at naar Græsset rundt om min Eng blev afflaaet, Vandet da skulde synke, men forgjæves. Den tilgrændsende Aa kunde ei modtage Vandet, da den stod tæt begroet med Siv og Fleg; nu blev jeg nødsaget at henvende mig til Øvrigheden om Bistand i at faae Aaen renset, hvilket ogsaa tildeels skede ved sammes Foranstaltning, og skjøndt ikke tilstrækkeligt,

faa dog saaledes, at jeg for denne Gang fik mit Hø bjerget, saaledes at det tørredes paa Pladsen ved forsigtig Omgang. Jeg lod det nemlig ligge i Skaarhugget at tørres; jeg har siden endog i min stærkeste Eng stedsse ladet Græsset tørres i Skaarene, og har paa denne Maade stedsse grønt og behageligt Hø. I stærk Regn kan det ligge længe uden at tage Skade, bliver endog en enkelt Klat gul underneden, hindrer det dog aldrig saameget, som naar det adspaltet er udsat for stærk Regn, det bliver da ganske sort; ligeledes i stærk Soelheide, bliver det aldrig saa forstegt eller bleget, som det adspaltede.

I Mai 1814 fik jeg fat paa en Græder, der tilligemed egne tvende Karle gravede alle de store Grøfter i og om Engen. Mine egne Karle fik 3 Mk. for Tævnen af alt, hvad de grove over 5 Tævne om Dagen, hvorved jeg vandt megen Tid, da de arbejdede langt over min Forbentning.

I Engen har jeg ialt ladet græbte af store Grøfter:

En Hovedgrøbt tværs igjennem Engen 4 Alen bred, $1\frac{1}{2}$ Alen dyb, lodret Maal 101 Tævne lang.

Skjelg. til min Andeel $3\frac{1}{2}$

Al. b., $1\frac{1}{2}$ Al. d., lodr. M. 284 — —

Store Grøfter i alt 385 Tævne.

Af smaa Grøfter, der alle løbe i Hoved-
grøften $1\frac{1}{2}$ Al. bred, 1 Al. dyb, 92 F. lang.

Af samme Slags Grøfter
1 Al. bred, 1 Al. dyb, . . . 275 —

I alt af smaa Grøfter 367 Favne.

Desuden løber en Bæk 112 Favne langs Engen, fra denne skyllede Vandet ind i Engen; for at forebygge dette, fik jeg Tilladelse af mit Hersteb at jeg maatte (i Overeenskomst med tilstødende Selveiere paa den anden Side af Bækken) søge at faae endeel Bugter, som skadede Vandet i sit snelle Løb, rettet. Dette skete 1815. Der blev nu kun en stump Vinkel, forresten lige opkastet 4 Alen bred, 2 Alen dyb, her blev til mig at kaste 56 Favne, desuden førte jeg Opkastningen fra nærmest værende Grøfter hen og satte som Dæmning for Bækken $\frac{1}{2}$ Alen høi, og 2 Alen, paa visse Steder 3 Alen bred. Den øvrige Opkastning fra Grøfterne er ganske udsloiset. Engen, hvor nu det bedste Græs groer; nu er jeg dog, uden i overordentlige Tilfælde, istand til at bjerge mit Hø uden Tab. Engen er ved Vandets Afledning forbedret betydelig i Afgrøde, dog ikke saameget i Quantitet som i Qualitet. Jeg avler aarlig mellem 34 til 40 Læs Hø, og haaber endnu at kunne forbedre meget

ved at grave flere smaa Grøfter i den kolde Tørvegrund, ligesom ved at paaføre Mergel blandet med lidt fort Gjødning.

- 2) Men forinden jeg skrider til Beretningen over mit egentlige Agerbrug, maatte det tillades mig at gjøre opmærksom paa de næsten uovervindelige Hindringer for sammes kraftigere Drift, jeg strax i Begyndelsen havde at kæmpe imod. Disse vare: en total Blottelse for Penge, efterat have betalt den accorderede Indfæstning, 500 Rbd. D. C.; min Kones Søsters Arv, da hun giøttede sig, som blev af mig udredet med 1 Seng, 1 Ko og 200 Rbd. R. B.; men fremfor alt de saare forfaldne Bygningers næsten totale Ombyggelse, hvortil afdøde Grev Kryss, dog, da han overrakte mig, det mig af Hs. Majestæt allernaadigst forundte Sølsfors, var saa god at skjenke mig det nødvendige Tømmet til 35 Fag Huus, imod at jeg selv skøvede og saugede det. Blandt andre ved Bygningerne hvert Aar indtil Datum gjorde nye Indretninger, tillader jeg mig blot at nævne en med beqvem Opgang til Foderlo indrettet Kjelder til circa 130 Tønder Kartoffer, foruden en anden under Stuehuset til Haugevexter og andre Huusholdnings-sager.

3) Af det Ovenmeldte om Markens Forfatning, sluttes let, at Besætningen uden desmere Højbjergning, kun kunde holdes sparsom paa baade Sommer og Vinter. Det havde og hidtil været Tilfældet, at Creaturene skulde gaae ude om Efteraaret lige til Vinteren tsang, og atter ud igjen i April ja ofte i Marts, hvilket endnu er Tilfældet hos mine Naboe, uden dog at holde større Besætning i Forhold end den her anførte. Foraaet 1813, nødtes ogsaa jeg til at slaae paa Græs i April Maaned, jeg indsaae at Creaturene maatte lide, og endnu mere leed Algeren, da paa denne Maade ingen tilstrækkelig Gjødning kunde vindes; denne Sommer maatte jeg og benytte Sulte-Græsset paa Skovslodden til Ungheuder og Faar; Følgen heraf blev, at af 14 Faar overlevede kun 4 næste Vinter. Af Halm søgte jeg at beholde tilovers saa meget, som jeg kunde bruge at skjære mellem grøne Vikker og Havre-Blanding, hvormed i Lde Land var besaaet, hvorpaa 4 Bester holdtes inde indtil Høstet, og modnedes deraf næsten 2 Skpr. Land. Jeg bestræbte mig allerførst for at befrie Algerlandet for skadeligt Vand ved Grøvter og Vandfurer. Marken No. 2 er allerede næsten indhegnet, kun en af mine Naboe er endnu ei færdig med sin

Andeel. Alt, hvad der tilkom mig at kaste i Skjellene, er kastet, nemlig 160 Favne Boddige med dobbelte Grøvter, Bolden 3 Alen bred i Grunden, 7 Qvarkeer høi og 5 Qvarkeer bred foroven, desuden enkelt Dige hen ved en Wei 118 Favne, den frendende Side vender til min Lod. Boddiget blev altsammen i dette Foraar beplantet med Piil, 3 Planter paa hver Alen, men formedelst den stærke Tørre, groede kun alle de paa de 80 Favne. Næstefter det skadelige Bands Afledning, bestræbte jeg mig for at befrie Algeren for det ligesaa skadelige Qvækgræs; jeg gjorde mig en liden Brakharve, men dog svær i Jern og Træ og uden Ledemod; med 3 Heste forspendt funde den tilstrækkelig gjennemarbejde en Alger. Jeg valgte det Aar, der skulde Byg i en Alger til Græssets Udryddelse, jeg pløiede 3 Gange og harvede hver Gang, dog harvedes aldrig Efteraarspløiningen før om Foraaret, naar Jorden var tør; efter den anden Pløining og Harvning, der almindelig fulgte strax paa hinanden, naar Jorden var tør, bankedes de løsbrevne Sener frie for Jord, og samledes med Riber omhyggelig af. Jeg har ofte kjørt 3 stærke Læs Sener af et Stykke Jord paa $11\frac{1}{2}$ Skjeppe Land. Da jeg til samme Tid byggede, ligesom ogsaa

min Broder udfløttede sin Gaard af en anden Bye ud paa sin Lod, blev vi begge forsynede med et hyppeligt Material til Overgaule; Generne frie for Jord snoedes i Dokker, og sættes ret faste ind mellem Staver. Generne raadne ei let, og kan sættes ret nette; slige Gaule vel opførte, ere ligesaa tatte som Fiellegaule, og efter min Formening ligesaa varige. Efter Byg saaede jeg Erter, disse slog mig aldrig feil; efter Erterne atter Byg og Klexer, Havre brugte jeg kun til største Rødtørst. Jeg forsøgte engang med Erter i en qvækløben Ager, men jeg fik een endnu græsrigere og næsten ingen Erter. Reen Brak havde jeg seet drive hos Hollænderne, og tvivlede aldrig om dens Nytte, men dertil havde jeg lidt Jord, og hvor skulde jeg faaet Græsing fra? Jeg taalte ingen store Opofrelser, saavel som jeg og ansaae reen Brak for en saare kostbar Driftsmaade.

Vor udødelige Hr. Hoeghs Anviisning var min Lærer, jeg troede alt, hvad han lærte, fulgte, hvad jeg kunde, og fandt passende i min Stilling, dog var det mig ei mueligt strax at indføre plansmæssig Drift. Jeg kunde trakte derefter, især paa en saa forhutlet Jord, ligesom og med Hensyn til en ordentlig Inddeling, da Jorden 1812, det første Aar

efter Udskiftning, ganske hensigtsløs var be-
 faaet. Her manglede Gjødning (Agerens
 Livskraft), hvorfor jeg særdeles higede efter
 at indføre Sommerstaldforing, som ieg an-
 saa for det første Middel at vinde Gjød-
 ning paa, ligesom jeg derved ogsaa troede
 mig istand til i Tiden at holde en passende
 Besætning. Ligesom jeg attraaede Stald-
 foring om Sommeren, saaledes havde jeg
 og stor Tillid til Kartoffelavl, saavel for det
 rige Product de afgive, som for den Rens-
 ning, Jorden faaer ved deres Dyrkning. Heri
 bestyrkedes jeg end mere ved at læse Dan-
 marks fortjenstfulde Hr. Kammerraad Drew-
 sens Erfaringer angaaende Børgeldrøbt, hvil-
 ken Bog min ædle Belgjører Hr. Capitain
 v. Lichtenberg sendte mig til Gjennemlæs-
 ning; siden efter blev jeg Interessent i at
 holde Landoeconomiske Tidender. Fra nu
 af ligesom tændtes et Lys for mig, mine
 Ideer fik en Slags Bestemthed. Fra nu
 af fattede jeg det faste Forsæt, at bringe hele
 Marken under Drift, samt at indføre heel
 Sommerstaldforing. Vel indsaar jeg at mine
 Kræfter vare for svage til, i en Hast heri
 at naae nogen Fuldkommenheds Grad, jeg
 eiede ingen anden Forskud end egen Arbeids-
 Anstrængelse. Dog tænkte jeg: ved smaa

Skridt naaer jeg maaskee engang Maalet; desuden rakke en ædeltænkende Mand mig Haanden, ei allene med Pengelaan, men og med gode Raad. Allerede havde jeg erhvervet mig en Deel Erfaringer om de forstjellige Jordarter, hvoraf mit Pløieland bestod, især Marken No. I, der ei allene med Hensyn hertil, men og til den bakkede Beliggenhed trængte til Omdannelse. Paa en stor Deel af denne Glade havde Agrene stærk Leerjord i den ene og Sandjord i den anden Ende. Jeg indsaae at jeg stedse maatte lide Tab ved at drive det saaledes. Denne Mark deelte jeg nu udi 5 Dele, hvorved jeg fik alle Bankerne for sig selv, som nu alle pløies sidsværts hen ad Bakken, istedet for forhen op ad Bakken. Heraf flød 2 Fordele; Sandjorden beholder nu Fugtigheden længere, og Driften er betydeligt lettere for mine Heste. Herved fremstod rigtig nok temmelig svært Arbeide i Jørstningen, især paa Leerjorden, for Vandets Afledning, dog lettede den engelske Ploug mig Arbeidet saa betydeligt, at jeg, uden den, ei havde været istand til at have udført Arbeidet. Jeg kunde paa det saa saare ujevne Jordsmon med denne pløie lige hensigtsmæssigt. Marken, her er omtalt, drives nu saaledes:

Afdeling A.

Sandjord, med rød Sand eller Steen-
jord til Underlag.

- 1) Kartofler i Gjødning.
- 2) Havre.
- 3) Kløver men usikker da Boghvede.
- 4) Rug.
- 5) Boghvede eller Spergel.
- 6) Rug.

Hver Indtægt omtrent 7 Skpr. Land.

Afdeling B.

Bedre Sandjord, for det meste Leer-
Underlag.

- 1) Kartofler i Gjødning.
- 2) Byg.
- 3) Kløver.
- 4) Rug.
- 5) Vikkehavre eller Erter.
- 6) Rug.

Hver Indtægt omtrent $4\frac{1}{2}$ Skpr. Land.

Afdeling C.

Sandblandet Leerjord, drives ligesom
Afdeling B, undtagen Byg istedet for Rug
til 6te Kjørb.

Hver Indtægt 6 Skpr. Land.

Afdeling D.

- 1) Erter, halv Gjødning.
- 2) Byg.
- 3) Kløver.

4) Winterhvede halv Gjødning.

5) Havre.

Hver Indtægt $8\frac{1}{2}$ Skpr. Land.

Resten af denne Mark, omtrent 2 Tdr. Land bedste Jord, bruges som Hjelpeindtægter. Overalt gjødes det bedste mueligt det første Aar, og siden hvad der kan undværes til Ste Kjærø, hvortil jeg inden kort Tid seer mig istand til at give god halv Gjødning. Det halve af det 5 aarige Sædstifte fik Aaret 1818 480 Læs Sandmærgel og 134 Læs Gjødning, var nyelig optaget fra Græsleie, blev 3 Gange gennemarbejdet med Ploug og Harve, hvorefter jeg dette Aar avlede fortrinlig Byggrøde. Allerede 1815, fandt jeg Mergel i Marken No. 1, paa en Bakke i Afdelingen A, men da der laae $3\frac{1}{2}$ til 4 Al. Steengruus oven paa Mergelen formaaede jeg ikke at begynde derpaa førend i Marts 1818, da jeg med Skiftevogn 2 Heste og 4 Menneſter i II Dage kjørte over 800 Læs Jord oven af Mergelen førend jeg kjørte Mergel. Denne Jord tjente til at opfylde en dyb Huling, hvorved vandtes beqvem Wei til Mergelgraven. Samme Foraar kjørte jeg 190 Læs Mærgel paa $10\frac{1}{2}$ Skpr. Land af Afdeling C. Samme Jord bekom 72 Læs frist Gjødning, her blev lagt Kartofler. Afvigte Foraar

har jeg atter for at forstørre Mergelgravent bortkøffet 500 Læs Jord; og haaber jeg i denne Vinter at vorde færdig med at bemergle Resten af Afdelingen D.

Marken No. 2 havde jeg forud beredt mig paa at bruge i 7 Jndtægter, nemlig: 1) Havre, 2) Rug i Gjødning, 3) Byg, 4) Erter, 5) Rug eller Byg, 6) og 7) Klover. Men nu, da jeg har faaet Kundskab om Vexeldrift, har jeg forandret Sædskifte, uden at forandre Jndtægterne saaledes: 1) Vikehavre i Gjødning, 2) Rug, 3) og 4) Klover, 5) Rug halv gjødet, 6) Erter, 7) Byg eller Havre. Hver Jndtægt er omtrent $11\frac{1}{2}$ Ekpr. Land. Overalt, hvor der saaes Vikehavre eller Klover, er bestemt til Sommerstaldforing, og grøn aflaaes. Denne Mark, saavelsom Afdelingerne A. B. og C. i Marken No. 1, drives allerede uden at forsynde mig mod Vexeldriftens Regler; men dog er det mig ikke uueligt øieblikkelig at kunne fremvise Marken i den her bestemte Orden eller alle Jndtægter ligestore, hvilket vilde medføre føleligt Tab, men er det Guds Villie, jeg maa leve 1822, da skal jeg kunne fremvise hele Marken i den her anmeldte Orden, uden Tab. At drage den størst muelige Nytte og Fordeel af Jorden, uden dog ved en Rotations Ende at have

forringet Ngerens Kraft, men end mere stræbt at forøge den, dette har stedse været Formaalet for mine Bestræbelser, i hvorvel en Fæstebonde saare let kunde fristes til det modsatte. I Dag rød, i Morgen død! Mon det vel da er vist, at der tages Hensyn til de Efterladtes Bedste paa den i Ngeren tilbageladte Capital? Nei aldrig! hvor ofte er det ikke endog Tilfældet, at der er gjort Gjæld for det Forstkud, der er forbrugt til Ngerens Forbedring, uden dog at have været flet Huusholder. Saare let fristes da den stakkels efterladte Familie til at udraabe: min Mand — vor Fader — var vist ingen flet Ngerdyrker, der jo stræbte redeligt for vor Fremtids Vel, men nu har han dog handlet ilde mod os. Jeg beder man tilgive mig denne Uttring. I Egteskab med en fjer Kone have vi nu allerede i de 7 Aar, vi have været sammen, avlet 6 sunde og velskabte Børn, hvoraf de 5 ældste leve, det yngste er for kort siden død. Dog, uden at være misfornøiet med min Stilling, vil jeg redelig vandre min begyndte Gang, i Haab omsider at naae Maalet. — Skieb-
 nen tilbyder ikke alle, der ingen Formue besidde, en Eiendom. — Om der end laae mange Stene for min Fod, vil jeg stræbe indtil den sidste er borte, ja mange, for mig

store, ere allerede væltede af Veien, og dog havde jeg aldrig kommet videre, hvis ei en viis og god Regjering, tilligemed dens vise Mænd havde bortvæltet hiin uhyre store — Mark-Ufred — jeg løb ligesaa glad hen over dens Plads, som Barnet, der løber efter en skøn Blomst, der staaer iblandt Torne. — Betsignet worde Kongen! Ja Betsignelse vil strømme tilsidst over det hele Land!

- 4) For at gjøre opmærksom paa de simple Fremskridt, jeg har gjort med Kartofler, vil jeg kun benævne hvor stort Areal, hvert Aar er belagt, og hvor meget avlet:

I 1813 indhegnede jeg til Haven, for at den kunde faae en regelmæssig Figur, et Stykke Jord, der tilligemed noget mere af Haven, omtrent 2 Skpr. Land, belagt med Kartofler, avlet 30 Tdr.

1814 blev i Marken No. 1, Afdelingen A, lagt Kartofler i 6 Skpr. Land, og avlet 36 Tdr. Alle Kartoffeltoppene vare af Tørre henvisnede bort før St. Hansdag, men kom dog igjen tillive efter Regn.

1815 blev i Marken No. 1, Afdelingen C, lagt Kartofler i 7 Skpr. Land, og avlet 80 Tdr.

1816 blev i Marken No. 2, lagt Kartofler i 6 Skpr. Land avlet 50 Tdr. gjødet med frisk Gødning, men blev ei godt behand-

let deels af Mangel paa Tid, og deels for- medelst det vaade Foraar.

1817 blev i Marken No. 2 lagt Kartoffler i 9 Skpr Land, og avlet 130. Det halve gjødet med 9 Læs frisk Gjødning, lagt ved hver Kartoffel, og det andet halv gjødet Muret i Forveien til Byg.

1818 i Marken No. 1, Afdelingen C, lagt i 10½ Skpr. Land, og avlet 80 Edr. baade gjødet og bemerglet.

1818 i Marken No. 2, lagt Kartoffler i 4 Skpr. Land, og avlet 30 Edr., gjødet.

1819 i Marken No. 1, Afdelingen A, lagt Kartoffler i 16 Skpr. Land, alt gjødet forrige Aar til Rug. I Marken No. 1, Afdl. B, lagt Kartoffler i 4 Skpr. Land, lagt Gjødning ved hver Kartoffel. I Marken No. 1, Afdl. C, lagt Kartoffler i 2½ Skpr, Land, lagt Gjødning ved hver Kartoffel, og avlet i alt 156 Edr.

Renere og flørere Kartoffelland, end min var i Aar, fandtes ei let, men dog maatte Kartofflerne bukke under for Tørken især paa de 2 Edr Land, i den skarpe og tørre Sand, og med skraae Sider lige mod Middagssofen. Dog kom en stor Deel igjen til Live efter en Regn, der kom sidst i August. For første Gang forsøgte jeg i Aar at opløjet alle mine Kartoffler, og gav for at

opsamle dem, hver 16de Skjeppe; et nogen-
 lunde raſkt Gruentimmer kunde opſanke 5
 Tdr om Dagen; aldrig har jeg lettere ſaaet
 dette Arbeide fremmet; jeg kunde ſaae flere
 Arbeidere end jeg behøvede. Jeg har aldrig
 ſolgt Kartoffer af nogen Betydenhed, men
 beſtandig dermed foret enkelte Malſkøer om
 Vinteren, og forreſten gjemt dem til om
 Foraaret at fore med, da jeg ei ſiden 1813
 har ſat mine Hæccreature paa Græs før ſiſt
 i Mai; kun forrige Aar forleddes jeg, af Trang
 til Penge, til at ſælge Hr. Kjøbmand Krogs-
 gaard i Randers 70 Tdr. à 14 Mk. pr.
 Tønde, maalt i halv Tønde Maal at levere
 en lille halv Miil fra mit Hjem ved et La-
 deſted ved Gudenaæ; aldrig mere ſkal jeg
 ſælge Kartoffer, uden jeg jo, ved ligesaa godt
 Foder kan erſtatte Uffavnet, da jeg ſiſte
 Foraar maatte tage paa min Dvægbeſætning,
 ſom ved tørt Foder ſkulde ernæres inde ind-
 til Marken gav Grønt at ſlaae. Jeg har
 i dette Eſteraar forſøgt at fede 13 Gjes med
 4 Tdr. Kartoffer, og 5 Skpr. Svinemeel,
 ſom jeg fik hos en Møller. Kartofferne
 bleve kogte, maſede og mæſtede i Blanding
 med Melet, dog ei mere ad Gangen, end
 der kunde fortæres i Døgnet, for ei at blive
 ſurt. I ſamme Tid fededes 6 Gjes med
 12 Skpr. Havre. Med Henſyn til Fedme

vare de første ligesaa gode som de sidste, men Fierene leed, formedelst den Ureenlighed, der ved Kartoflerne forarsages, mere end ved Havren. Dog dette kunde raades Bod paa, naar Gjæssene af Stien beqvemt kunde udlades, hver anden Dag for at vaske sig, eller de stode paa Spolter, hvor Skarnet kunde falde igjennem, men denne Gang var ingen af Delene at overkomme hos mig.

- 5) Tidlig blev det mit Ønske at indføre Sommerstaldforing med min hele Besætning, jeg begyndte som foranmeldt med Hestene, jeg stræbte at forøge Vikke- og Kløveravl, og har bestandig holdt Besterne inde indtil Høeslætten var forbi og undertiden lige til Kornhøst.

1815 holdtes halv Staldforing med 10 Køer, der blot vare paa Græs 2 Timer hver halve Dag, nemlig tidlig Morgen og sildig Aftenstund.

1816 holdtes ligeledes halv Staldforing med 9 Køer, og heel med een Bøl og 5 Ungkødder indtil Kornhøst.

1817 holdtes ligeledes halv Staldforing med 8 Køer, og heel med en Tyr, Kvier og Ungkødder i alt 7 Stykker til Kornhøst.

1818, 6 Malkfæer græsset, men heel Staldforing med 3 Køer, der malkede noget hen ad Sommeren, og en Bøl, en Tyr, 3 Qvier og 2 Kalve i alt 10 Stykker, der alle holdtes inde lige til Kornhøsten begyndte.

1819 er min hele Qvægbesætning sommerstaldforet, i alt 19 Stykker, nemlig: II Malkfæer, een Bøl, een Tyr, to toaars Qvier og 4 Kalve, tillagte ved Juletider, samt 3 Heste. Alle Fæckreaturene holdtes inde til den 24de August, og Hestene kom aldeles ikke paa Græs. Til Fæckreaturene begyndtes med grønt Foder den 15 Mai, nemlig med Køer af $\frac{1}{2}$ Skpe. Land, (i den Hensigt saade forrige Sommer efter Vikkehavre, og Toppen afhugget samme Efteraar) skaaren og blandet mellem Hakkelse af tørt Foder. Disse varede omtrent 8 Dage, derefter blev brugt Enggræs lig god Kløverafgrøde af $\frac{1}{2}$ Skpe. Land, denne Engplet er formedelst et Rildexæld, der i smaae Render er sat ud over samme, tidlig i god Grøde) indtil 7de Juni; fra nu af indtil 18 Juni blev blandet med grønne Kløver af 1 Ede. 2 Skpr. Land. Efterhaanden formindskedes det tørre Foder i samme Forhold, som det grønne forøgedes. Den 19de Juni begyndtes med at give fuldt grønt Foder, undtagen 2 smaa Gvter Høe om Dagen i Førfstningen; der

blev først fortæret Vikkehavre, saaet i Haven under Frugttræerne, hvortil var gravet i Februar Maaned. Dette havde en frodig Vext, men var just ei saa behageligt for Creaturene som det under frie Luft. Dette anslaaes til Afgrøde af . . . 2 Skp. Land. Dernæst forbrugt Vikkehav-

re af 1 Ede. 2 — —

I Ede. 4 Skp. Land.

Den 2den Juli hensattes alle 19 Stykker Fækreaturer i et Huus paa Marken No. 2, som alene til dette Brug blev byggt dette Foraar. Der er 10 Fag, hvert paa 10 Qvarter Løsholdter, og kan rumme 20 Stykker fuldkomne Creature i en Række, gandske efter Hr. Kammerraad Drewsens Forslag i Landoeconomiske Tidenders 1ste Bind 3die Hefte, Side 295. Huset er simpelt og oeconomic indrettet, men dog fast og hensigtsmæssigt. Lømmen og Lægter dertil kostede mig 25 Rbd. R. B.; der forbrugtes til Tækning 15 Traver Bygtag af min egen Nøl, Lømmemand's Arbejde forrettede jeg selv, uden hvad en Broder hjalp mig. Ved Huset er beqvem Vanding og Fødsel, hvori Creaturene, medens de vandes, nogen Tid nyde Bevægelse.

Fra den 2den Juli indtil 23de August				
foredes bemeldte Creature med Vikkehavre af		1 Edr.	$3\frac{1}{2}$	Skpr. Land.
Vikkebyg		5	—	—
Naturlig Græs af et				
lille Stykke Eng ved				
Huset, lig Afgrøde af		$2\frac{1}{2}$	—	—
Dertil ovenmeldte	2 —	7	—	—

5 Edr. 2 Skpr. Land.

Saaledes hele Sommeren forbrugt Afgrøden af 5 Edr. 2 Skpr. Land geometrisk til 19 Stykker Fæckreature. Til de 3 Heste forbrugt 3 Skpr.

Skulde dette Antal Creature været hentsat endog ei før den 15de Mai paa naturligt Græs af samme Jordbund hvorpaa det er skaldforet, skulde neppe 20 Edr. Land været tilstrækkelig til Sommergræsning for samme. Den 24de August blev alle Fæckreaturene hentsatte i Tøir paa Engen, hvor endnu intet Creatur havde været siden Engen blev slagen. Jeg valgte at tøre, da de ellers havde nedtraadt formeget, i hvorvel jeg kunde have sparet baade Tøir og Bogter, da Engen er indhegnet; men her skulde de græsses indtil Indbindingen, da der i Stubbene ei fandtes mindste Græs, der desuden og blev pløiet saa hastig muel-

ligt efter Høsten. Den 29de Oct. blev alle mine Creature igjen indbundne paa Vinterfoder i alt 20 Stykker, da jeg kjøbte mig en tidligbærende Koe. 2 Kjør fedes med Kartoffer, 7 Kjør, der malke, faae daglig $\frac{1}{2}$ Skpe, foruden Rivelse, Høe og Halm skaaren i Hakkelse, de øvrige faae ligeledes Hakkelse blandet med en Trediedeel Høe. Denne Maade har jeg aarlig brugt, og funden mig vel derved. Intet Straa fores med uden det jo er skaaren i Hakkelse; Krybberne renses et Par Gange daglig, hvilken Levning strax lægges hen i Grevningen for at opfange Gjødningsbandet, og da jeg aarlig tækker endeel, bruges og det gamle Tag, ligesom jeg og stedse har ved Haanden Jordblanding af alle Slags, hvad der kan skræmmen i og omkring Gaarden, samt Grønsværd af moosbegroede Banker, som ei kan dyrkes. Saaledes har jeg vist aarlig beriget min Gjødning med 50: 60 Læs, og derved opfanget alt Gjødningsbandet; naar jeg engang, som jeg haaber inden kort Tid, ei har nødig at ansee Halmen som virkelig Foder, da vil jeg vist ei offere Tid til at skjære Hakkelse.

Det til Sommerstaldforing Forbrugte var saaet efterhaanden fra den 27de Marts indtil den 7de Juni. Endvidere saaet Bog-

hbede i 10 Ekpr. Land, der formedelsk Tør-
ken ingensteder kom; den ringe Grøde deraf
blev nedpløiet; desuden saæet Boghvede
mellem Johannesrug sidst i Juni og først i
Juli i Biskehavrestubben i omtrent 7 Ekpr.
Land. Denne hug jeg blot Toppen af og lod
ligge. Rugen tegner ypperlig, hvorvel det
midt i August saae ganske henvisnet ud.

Melkindtægt af stor Betydenhed tør jeg
som sandfærdig, ei rose af, dog er jeg fast
overbevist om, at samme Køer, hensatte paa
naturligt Græs den 19de Juni, da vist ikke
havde givet mere Melk, end de gave stald-
foret, desuden blev det sidste Foder noget
forvoret, og dog mærkedes ei Aftagende i
Melken, da de bestandig fik fuldt op at æde.
De toge ypperligt til Huld; enhver, der
har seet dem, da de sættes paa Græs, skal,
om han endog har nok saa meget imod det,
sande, at ingen Mands Creature, der havde
nydt det bedste naturlige Græs, saae bedre
ud end mine. At de kunde saae godt Huld,
var alt, hvad jeg ønskede, for dette i denne
Henseende, og første Gang saa mislige Mæ-
— Melk og Smør var af fortrinlig Godhed
uden Hensyn til hvilket Foder de endog nød.

Af kjernebærende Sæd har jeg saavel
forrige som dette Aar avlet tilfredsstillende
Afgroder. Jeg folgte forrige Vinter af mit

Kornoverskud til Hr. Kjøbmand Krogsgaard i Randers 25 Edr. toradet Byg for 4 Mk. pr. Epd., hver Ede. til 12 Epd.; desuden folgte jeg 10 Edr. Winterhvede til 13, 14 Rbd. Tønden. Jeg kan ligeledes paatage mig i Aar at levere hver Ede. toradet Byg til 12 Epd., og sexradet til 11 Epd. 6 Pd, derfor bydes mig 4 Rbd. R. B. for Tønden, hvoraf vist kan uddrages over 30 Potter Brændeviin, saaledes som det i Almindelighed laves til 28 s., er 8 Rbd. 72 s., dertil Fordeel ved Bærmen af 1 Ede Byg forædlet til Brændeviin, vist ei for høit regnet til 1 Rbd. 8 s., da en Koe med lidt tørt Foder til, hermed fødes til Fædning i en Uge; Gjødningen anslaaes til 48 s. I alt kan 1 Ede Byg saaledes udbringes til 10 Rbd. 72 s.; naar nu de 2 Rbd. 72 s. bortfalde for Umage, Brændsel og Afgiøt ved Forædlingen, saa faaer jeg kun det halve af det mit Korn er værd, og endda slæbe 2 Mile til Torvs dermed. Ageren hører jeg ihdelig raabe: I Brugere af mig, hvorfor nødes I til, saaledes at bortslæbe mine Rigdomme til Stæderne, hvor Affaldet (det vigtigste til min Styrke for at frembringe Eder nye Skatte) henlægges uden for Byerne, for at hensmuldre for Veir og Wind i flere Aar til ingen Nytte, medens jeg lider Mangel

gel paa nødtørftig Næring! Var det mig tilladt i Aar, selv at forædle Kornoverskud, da skulde jeg vist kunne føde og fede 4 Creature mere end jeg har, og endda faae dobbelt for mit Korn. Vist nok har jeg ei altid været saa heldig som forrige Aar og i Aar, men hvor let vilde det ikke være, naar den berørte Forædling af Korn var mig tilladt, ogsaa at forædle min Ager. I 40 Aar, der var min Formands Besiddelses Tid, er vist ikke solgt saameget Korn, som reent Overskud, som jeg forrige Aar solgte; men hvilket Arbejde udfordres ikke (og uden Capital) for at hjælpe en Ager frem til reen og kraftfuld Tilstand. Efter hvad mit indskrænkede Begreb siger mig, synes mig at Danmarks Ager i Almindelighed for nærværende Tid, og endnu mere for saa Aar siden kunde lig- nes ved et stakkels uden nødtørftig Underhold og Pleie forsømt Barns med Skurv og Utøi befængt Hoved og Legeme; hvilket et Syn for det menneskekjerlige Die at betragte denne Stakkel ved Siden af det sunde og velopdragne Barn! O! I ædle Mænd og Forsvarere af Vexeldrift taber ikke Modet, stræber at formaae en viis og god Regering til at løsne de Baand, der hindrer dens Udførelse, da skal Danmarks Fremtid mod Nutid, ligne hiint sunde Barn ved Si-

den af Skrantningen. I forville ikke Bonden, Nei! oplyser ham, da skal han maaske i Tiden bevise at han er værdig Eders Bestræbelser, ja maaske bedst fikket til at bringe Statens Rigdomme for Lyset. Den største Deel deraf er jo og betroet i hans Hænder. Thær siger et Sted: en riig Godseier er endnu ingen riig Jordbruger; thi Jordbruget er ikke tjent med en Million i de offentlige Fonds; men rige Jordbrugere ville frembringe Høste, og Jorden vil frembringe Mennesker som Sæd og Næg.

- 6) At der til min begyndte Dyrkningsmaade ogsaa hørte forbedrede Agerdyrknings-Metoder indsaar jeg. En Kartoffelhyppeploug anskaffede jeg mig strax det første Aar, dog siden forbedret. Ofte erfarede jeg Ufuldkommenheder hos vore almindelige Hjulplouge, især vare de uskikkede til Tverpløining. Uden nogensinde at have seet en engelsk Ploug, dannede min Broder og jeg os dog et Begreb om dens Dannelse, og forfærdigede os selv, hver en Ploug uden Hjul i Vinteren 1816. Disse havde virkelige Fortrin for Hjulplougene, især ved Tverpløining, men Ufuldkommenheder mod den engelske Ploug; dog brugte vi hver sin et Aar indtil jeg den paafølgende Vinter fik den egentlige engelske Ploug at see hos Hr. Over-

førster Wiinholdt, der var saa god at laane mig den, hvorefter jeg strax gjorde mig selv to og min Broder een. De sattes strax i Brug, og ingen af os har siden sat anden Ploug i Jorden, ikke heller agte vi det; Dette Plougregdsfab er ene istand til at opfylde en Plougmands Niemeed. Min Velsgjører havde allerede forhen laant mig til Brug, en Exstirpator; overbevist om dens Gavnlighed, gjorde jeg mig og dette, for enhver god Agerdyrker, uundværlige Redskab, og hermed nedbragte jeg afvigte Foraar en stor Deel af min Baarsæd, og tilkommende Foraar agter jeg næsten ei at bruge andet Plougregdsfab. Hele min Mark er paa 3 Ldr. Land nær pløiet før Winter. Af forbedrede Plougregdsfaber har jeg siden efter forfærdiget og skaffet beslagen med Jern til:

Hr. Capt. v. Lichtenberg, 2 engl. Pl.

— Overf. Wiinholdt 2 Exst.

— Commercer. Thomsen I — — I —

— Kjøbm. Krogsgaard I — — I —

— Pastor Meier . . I — —

— Lieutenant v. Tetens i Mariager I Kartoffelhyppeploug.

- 7) Af Havearbeide har jeg kun kunnet foretage mig det nødvendige; ingen Plet Jord er ubenyttet, skjøndt ei altid til egentlige Haugevexter. Den halve Deel af Haven

er besat med Frugttræer, for største Delen plantede før min Tid. Af de Kjøkkenurter, der kan bruges i en Bondehuusholdning, avler jeg tilstrækkeligt. 1814, anlagde jeg efter Hr. Høeghs Anviisning 38 Ruler til Humle, de tegnede ypperligt, men jeg erfarede siden efter at dette Arbejde var for overilet; thi Jorden var i Forveien ei nok renset, Qvækgræsset især tog Overhaand; kun 10 Ruler har jeg vedligeholdt, hvoraf havees tilstrækkeligt til egen Fornødenhed. Denne Sommer avlede jeg i Haugen paa $\frac{3}{4}$ Ekpe Land 17 Tdr Kaalrabi, hvormed jeg har begyndt at fore 3 gamle Heste istedet for med Kjerne; til alle 3 bruges daglig 2 gode Skjepper eller omtrent 50 Pd. Roden skjæres itu og fortæres med største Begjærlighed.

- 8) Med min vidtløftige Skovlod har jeg, af flere Aarsager ei kunnet befatte mig. For det første har jeg en saare ubequem Veidertil op ad en steil Bakke, uden jeg jo skulde gjøre en lang Omvei; for det andet har Gjødningen ei kunnet strække til mere end det, der allerede er under Plougen, og endelig har min Arbeidskraft ei været tilstrækkelig. Til næste Aar agter jeg, om Gud vil, at gjøre Forsøg med at brænde Skorpen, paa den Maade, først at affkalle Skorpen

enten ved Hjælp af Hesteredskab, eller om det ei gaaer an, da ved Haandredskaber. Skorpen hensættes da i smaa Stakke til Jorbrænding, dernæst smaaopløies Jorden, strax derpaa Skorpen brændes, og Asken overstrøes det Pløiede. Med et lidet Stykke vil jeg forsøge, strax i Asken at saae Spergel og maaſte Vikkehavre; men det meeste vil jeg forsøge at belægge med Eneriis nyelig opryddet, strax efter at Asken er strøet, og lade det saaledes henligge, indtil jeg finder for godt at besaae Stykket med Rug, Jorden ſkulde da afdækkes, og stærk bearbejdes med en ſvær Harve, dernæst Rugen saaes og nedbringes ved Hjælp af Ekstirpatoren. Jeg formoder under tæt Bedækning, ſkulde Algeren modtage en Skjørhed, lig den, en god Afgrøde af Urter eller Vikker giver Algeren. Det andet Aar, ſkulde dette besaaes med en Sæd, der kunde affoldes med Gaar. Efter Anbefaling brugte jeg Gaarefolding paa 2det og 3die Mars Kløver i Aarene 1816 og 17, hvorefter jeg ſiden har avlet 2 rige Afgrøder, uagtet Goldene kun een Gang gif over i 1817. De to ſidſte Sommer har jeg benyttet Skovgræsſet til mine Gaar, da det har været ſaa tørt. Nødig vilde jeg til at flæbe Gjødning frá Gaarden paa Skovlodden, heider vilde jeg i Tiden føre

noget Foder hen at fortæres paa Lodden, og haaber jeg, uden bestemt forud at kunne angive Fremgangsmaaden, at bringe denne Lod med Tiden i nyttig Altsieland, ved sin egen Frembringelse.

Underdanig beder jeg det høifønelige danske Landhuusholdningselskab, at ville tilgive det Vidtløftige i denne min Indberetning, for at æffe Selskabets Dom og udsatte Præmie. Som uøvet i skriftligt Arbejde, er jeg, af Frygt for ei at worde tydelig, maaſke bleven for vidtløftig.

Leerberg den 8de Decbr. 1819.

Peder Nielsen Knudstrup.

A t t e ſ t e r.

I.

Med megen Fornøielse haver jeg Undertegnede noie agtpaagivet i de 7 Aar, Gaardsæster, Dannebrogsmænd Peder Nielsen Knudstrup har boet i Leerberg Bye, hans utrættelige Flid og Driftighed, forenet med sund Forstand, og Opmærksomhed for et forbedret og kraftfuldt Landbrug. Marken var ved hans Modtagelse i en slet og mager Tilstand, Engen manglede Grøfter, Gaardens Bygninger vare meget brøstfældige og forfaldne, og Marken er paa tre forskjellige Steder. Dog har han bragt det til at sommerstaldsfodre sin hele Besætning af Kvæg, 19 Stykker, og 3

af sine 6 Heste. Efter laante Redskaber, sels indrettet sig engelske Plove, Græstirpator og Høpeplo, og tillige leveret mig og andre af samme Agerdyrknings-Redskaber. I flere Aar har han fodret sine Kreature med Kartofler, som glemmes i en Kjelder ved Kreaturene, og i Sommer anlagt een under sit Stuehuus. Hans Virksomhed har saaledes viist sig i følgende Stykker:

- 1) ved Sommerstaldfodring.
- 2) ved Kreaturenes Fodring med Kartofler og Roer.
- 3) ved Anlæg af to Kjelbere til Staldfodrings- Urter.
- 4) ved Udbredelsen af nye Agerdyrknings- Redskaber.
- 5) ved Grøfter til Vandets Afledning paa Ager og Eng.
- 6) ved Markens Drift og Brug.

Ovenanførte bevidnes at være fuldkommen Sandhed.

Mit Ønske er, at det kongelige Landhuusholdningselskab vilde bifalde og opmuntre denne Mand's utrættelige Flid og Vindstibeligbed; tillige vilde det vist nok have gavnlig Indflydelse paa Almuesmanden her i Egnen.

Bidstrup ved Randers den 16 Dec. 1819.

G. Lichtenberg.

Capitain, Stamherre og Medlem af det kongl. Landhuusholdningselskab,

Med megen Deeltagelse har Undertegnede, som boende ganske i Nærheden, været noie agtpaagivende Vidne til den udmærkede Flid, Kyndighed og Bedholdenhed, hvormed Fæstegaardmand og Dannebrogsmænd Peder Nielsen Knudstrup i Leerberg har bekjæmpet, og hidtil lykkelig overvundet de overordentlige Vanskeligheder, som Mangel paa Capital, forfaldne Bygninger, en i 3 ulige og ueensartede Dele sønderstykket Marks udpidkede Jorder; samt Naboers, Grænders, ja Familiers og Slægtninges Uvidenhed og Fordomme have lagt ham i Veien for et bedre Agerbrugs Indførelse, og bevidner, med den sandeste Glæde, efter tidt gjentagne Eftersyn og Undersøgelse: at alt hvad han, i sin Indberetning til det kongelige danske Landhuusholdningselskab, — hvortil denne Attest er bestemt at tjene som Bilag — har anført om: sin Gaards Drift, Brugen, Forfærdigelsen og Udbredelsen af engelsk Ploug, Exstirpator og Kartoffelhyppeploug, Vands Afledning fra Ager og Eng, Sommerstaldfodring, Kreaturers Fodring med Roer og Rødder og Kjelderes Indretning til at opbevare disse, er i det Hele og det Enkelte, i Henseende til hver angiven Tid, Sted og Omstændighed, aldeles overeensstemmende med den reneste Sandhed; saa at det stadelig forhaabes: at Selskabet, ved

sit hædrende og belønnende Bifald, opmuntrer hans Glid, og styrker hans Mod, til at gaae frem paa en Bane, som Fædninges snevre Begreber, indgroede Fordomme og onde Villie, for længe siden havde gjort enhver anden, der ikke besad hans uroffelige Fæsthed og Iver for alt det Gode, træet af at vandre.

Lyngaae den 10de Dec. 1819.

Jacob Zacharias Hyyhoff.

Sognepræst for Lyngaae og Skjød i Aarhus Stift
og Amt, Medlem af det kongelige danske
Landhuusholdningselskab.

3.

Denne Attest underskrives og bekræftes med
fuld Overbeviisning af

Commeſen.

Commerceraad og Inspecteur ved Grevskabet
Trønsborg, samt Tiendecommissair og Med-
lem af det kongelige Landhuusholdnings-
elskab.

4.

Peder Nielsen Knudstrup, Fæstegaardmand i
Leerberg, der har leveret mig af sin Gaards Af-
grøde for Aaret 1818, 25 Edr. velrenset toradet
Byg til 12 Epd. netto pr. Ede, som jeg fandt
Regning ved at betale med 4 Mk. pr. Epd. netto,
3die Bindes 2det Hefte. (14)

har tillige leveret mig sidste Sommer nogle
 Lpd. gult Smør; ved Leverancen af dette, gjorde
 han mig opmærksom paa, at jeg maatte
 skjonne dets Godhed, da det var samlet ved Sommer-
 staldfodring. Jeg tog det i Betragtning med
 andet veltillaget Guds Smør, og sandt, at jeg
 med Rette kunde tilstaae ham, at dets Qualitet
 var af samme Godhed som hiint, der var samlet
 af tværede Køer.

Dette bevidnes af

Jens Krogsgaard.

Randers, den 13de Dec. 1819.

Ikke for end ydermere at bevidne det, der, efter
 de her anførte Mands Vidnesbyrd, aldeles ikke
 behøver videre Bekræftelse, men for ogsaa at bi-
 drage mit til, at Knudstrups udmærkede Fortje-
 neste som Agerdyrker, kan, til Exempel for hans
 Jevnlige, og til Overbeviisning for den Wan-
 troende, blive det meest muelige bekjendt, har
 jeg den Fornøielse at tilføie: at jeg ved, paa en
 Reise til Jylland i indeværende Sommer, at be-
 søge Knudstrup, sandt hans Marker saa vel
 dyrkede, og hans Besætning saa vel fodret, at
 jeg, uagtet mit Bekjendskab til mange af Dan-
 marks meest udmærkede Agerdyrkere, dog ikke

har fundet denne Bønde overgaaet af Noget. Hver Alet paa hans dyrkede Lod, — jeg taler ikke om en Udlod af nogle og tredive Edr. Land, som efter hans eget Sigende var udnyttet, fordi han ikke endnu troede at have Gjødning tilovers fra de to nærmere liggende Lodder — var benyttet. Brakfrugterne, der bestode af Kartofler, Kaafrabi, radsaade og behakkede Hestebønner, ja! endog af Gulerødder, hvortil han benyttede Ryggen af en tør Bakke, stode udmærket godt. Kartoflerne vare lagte saaledes at de kunde hyppes paa langs og tværs *) og vare, saavel som de øvrige Brakfrugter, fuldkommen rene. Hans Sæd stod meget godt, og Hveden var udmærket; en Strimmel deraf, som ikke havde faaet Mergel, da Lodden mergledes, maatte dog staae betydelig tilbage for den merglede. Sommerfalden, som var hensigtsmæssigen indrettet, var opført paa den fjernere af hans tvende dyrkede Lodder, og i den saae jeg 22 Kvæghøvder, der i Skønhed, Trivelighed og Reenlighed lode intet Ønske utilfredsstillet. Betydelige Stykker Birkedavre maatte forvandles til Hø, da Kvæget ikke formaaede at for-

*) Denne, efter min Overbevisning fortrinlige Maade at dyrke Kartofler paa, har jeg senere seet iværksat af de to vindskibelige Bønder ved Roeskilde: nemlig Søren Klarbøv i Hørsløv, og Christian Jensen i Gjevninge, som Landhuusholdningssekskabet understøtter.

tære Alt. For at komme til Mergelen maatte flere Alen Jord afryddes, men langt fra at den vindstibelige Mand derved afstræffedes, havde han derimod merglet betydeligen. I de 8 Aar, han har havt sin Gaard i Fæste, har han foruden hiin Sommerstald, opført en Lade og en Staldbygning; men Baaningshuset, der er meget flet, har han, af Mangel paa Ene, hidtil ikke kunnet opføre. Dog vil dette ogsaa snart forbygget fremstaae, da Godssets nærværende Eier, Hr. Greve af Frys, der sætter høi Priis paa Agerdyrkningen, og, som jeg selv, ved at tage Dydkningen, især paa Søehyegaard i Dieshn, har seet, med megen Held iværksætter den, sikkerlig vil gjøre sig en Glæde af, lig hans hensøvede Fæder, at understøtte en Mand, der kan tjene til et lysende Exempel for hele Grevskabet, og som maa have afgjort Indsnydelse paa Egnens Agerbrug. — Knudstrup's Jorder ere langt fra ikke af den Art, at de kunne henregnes til de bedste. Hist og her fremrager et rødagtigt, leerblandet, ufrugtbart Jordsmon; og i det hele kan man antage, at de skjønne Afgrøder, som staae derpaa, ere Brakfrugtavlens, Staldfodringens og Mergelings Resultater; men, med fornøden Kundskab og Flid, og med disse til Hjælp, gjøres det Utrolige mueligt. — Dog ikke uden Capital? Nei! Men i sine arbejdsføre Arme har den vindstibe-

lige Bonde allerede en betydelig Capital, som den, der ikke selv kan lægge Haand paa Ploven, savner, og hvorved en mindre Capital end ellers bliver ham nødvendig. En Koling, som jeg ikke tør nævne, da han ikke vil nævnes, laante desuden Knudstrup en liden Sum til sit Volsbrugs Forbedring, og denne anvendte han saa klogt, at mig synes, den meest tænksomme, belæste og erfarne Landmand, ikke kunde dermed udrettet mere. — Gsi til denne sandfærdige Skildring af Knudstrups praktiske Fortjeneste, at han veed at tale med saadan Utvungenhed, forenet med Beskedenhed, at kun Bondedragten gjør det mueligt at opdage Bonden i ham, selv mellem Mænd af en høiere Stand, — saaledes som var Tilfældet en Dag jeg spiste hos hans Velynder Hr. Capitain Lichtenberg, paa Bidstrup, hvor Knudstrup ogsaa var indbudet —; at han i saa Ord veed at fælde en træffende Dom over ham bekendte Gjenstande, — som f. Ex., da Taler faldt paa Høeghs Skrift, yttrede han: At Høegh havde ahnet meget; — at han paa sin militaire Bane, ei har mindre udmærket sig, end paa sin landoeconomiske, — hvorfor Hs. Majestæt beærede ham med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, og hans Foresatte med Tiltroe og Beloville; — og man vil ikke finde min Ytring for dristig eller overdreven, naar jeg paa Grund heraf til-

lægger Knudsfrup Navn af: Danmarks første
Bonde! Og skulde han dog være overgaaet af
Nogen, saa lad os lære at kjende denne, at vi
med Stolthed kunne erkjende, at Fortjenester,
der, endog ofte med megen Bram, berettes os i
fremmede Tidender, ikke heller ere fremmede i
vort Fædreland.

Strandmøllen den 5te August 1820.

J. E. Drewsen.

Nogle Bemærkninger paa en Reise i Sjælland.

(Af et Brev fra Hr. Pastor Roune til Kammeraad
Drewsen.)

Jeg pleier ikke, siden de landoekonomiske Tidender kom i Gang, at reise, uden at meddele Dem en lille Efterretning om Reisen. Da jeg nu atter i Aar har gjort en Tour i Sjælland, følger jeg min Sædvane, overladende Dem, efter Aftale med deres meget ærede Medudgiver, deraf for Tidenderne at benytte, hvad De maatte finde passende og interessant for flere at læse.

Den 31te Juli forlod jeg Lyngbye, og ankom samme Dag til Bregentved Gods. Overalt fra Lyngbye til 3 Mile sønden for Kjøge saae jeg en Frugtbarhed paa Markerne, som hører til de feldne. Føraarets overflødige Regn med Kulde og Hagl havde ikkun paa enkelte meget sandige og ligeledes paa nogle sidliggende Steder skadet Afgrøden. I det hele taget laae Sæden enten nedtynget til Jorden, (hvilket især var Tilfældet med Rugen og Bygget), eller den stod saare tæt

sammentrængt. Høehøften er og, med Undtagelse af den paa lavtliggende og kolde Enge, rigere end de fleste Aaringer. Dog — De har selv reist og vist ikke fundet det anderledes i de Egne, som De besøgte. Jeg bør derfor ikke være vidt, løstligere om denne Sag.

Derimod bør jeg, da De jo ikke kommer ad samme Wei som jeg, melde Dem, at Kartoffelavl len vel ogsaa her udbreder sig noget, dog langt fra ikke saa meget, som man kunde ønske og haabe. Et Par af de væsentligste Aarsager, som, efter min Overbeviisning, gjøre, at Fremgangen er mindre, end jeg ventede, bruger jeg hermed den Frihed at nævne, om De maaske maatte finde det passende at offentliggjøre mine Ytringer, og saaledes modvirke hine Hindringer. Den ene er den nok som bekendte, "at en stor Mængde af de Agerdyrkere, som lægge sig efter Kartoffelavl len, slet ikke forstaaer sig paa at holde Afgrøden reen, hvorfor Udbytten bliver her maadeligt og der slet, og hvorved Ageren saa aldeles forvildes, at selv den flidneste Brak ikke kan gjøre det saa flent. Hyppede, og tildeels vel gjødskede Ufrudsplanter, som staae til Slutningen af September, frembære en saadan Mængde af velmodnet Frøe, at man vel ikke med nogen Sædafgrøde kan vente saadan en Rigdom eller saa kraftig en Yngel. Herfra er det vel ogsaa at den dyrkede Braks Rodstandere hente deres vigtigste Naaben.

Man kan derfor ikke for ofte erindre alle dem, som dyrke Kartofler eller andre Rodfrugter, om at holde deres Ager rene, da de ellers paaføre sig selv et betydeligt Tab, og endnu mere skade deres Medborgere, som med Skræk see en saadan Ager, og af blinde Veiledere forføres til at ansee Ufrudt og Rodfrugter som uadskillelige. Hvad Kartoffelageren er angaaende, saa er jo intet lettere, end at holde den, i alle Tilfælde, renere end den bedste Sædager, og i de fleste saa reen, at kun det øvede Øie kan opdage en Ufruds-Plante. — Blot at det rette Tidspunkt iagttages, — blot at der harves og atter harves hver Gang Ufrudet viser sig, og førend dette faaer sit 5te Blad, lige til Kartofflen er saa stor at den kan hyppes, saa behøves jo, som vi vide af mangeaarig Erfaring, ikke engang Exstirpator eller Skuffelploug; Arbeidet er høist ubetydeligt, og Ageren holder sig ønskeligt ren. — Men ulukkeligvis mener den Ene, at en Dags Opsættelse ikke kan skade saa meget, og nu skeer det, at nogle paafølgende Regndage gjøre det umueligt at anbringe Harven med Fordeel; — Ufrudet faaer da sit 5te, maaske endog sit 6te og 7de Blad, vorder dybt rodfæstet, viger for Harven, og dræbes ligesaa vanskeligt, som den onde Lyst, der flere Gange har seiret over det menneskelige Hjerter og er vorden til Bane. En Anden indbilder sig, at han slet ikke tør harve førend Kar-

toslerne begynde at fremspire; da skjules Algeren aldeles af Ukrudt, og der er neppe nogen Redning. I det mindste maatte der da en dybtgaaende Exstirpator til, som flere Gange gik frem og tilbage over Algeren, for med Rod at oprykke det stærke Ukrud; men dertil har den modløse Mand ligesaa liden Kraft, som den gamle Gnier til at bortgive sine forrustne, ham selv unyttige, Skatte. Atter Andre, som dog have harvet førend Kartoffen lod sig tilsyne, driste sig nu ikke efterat den er opkommen, til at harve, thi de frygte for at afribe en enkelt Spire, — og da gaaer det slet nok med Afgrøden, skjøndt ikke saa galt, som der, hvor man forsømmer Rensningen for den Tid.

Man maae altsaa sige det, og gjentage det saa ofte, at det tilsidst høres af alle dem, der kunne høre: "Modstaaer altid det Onde i Begyndelsen! Naar det har rodfastet sig, er det som oftest vanskeligt, om ikke umueligt." Om Kaal-rabi eller Korta-Baga skal jeg ikke tale meget, da dens Dyrkning kunns saa Steder er begyndt, og der, for de fleste, maatte udfordres en vidtløftigere Veiledning, end den, jeg her i Forbigaaende kunde give, og som De allerede har givet dem, der vilse læse. Kun maae jeg sige, at jeg iaar har plantet meget stærke Planter, som den 12te, 13de og 14de Juni bleve satte paa ophjædte Rygge, og siden rensede med et Jern af denne

Dannelse **U**, hvilket blev anbragt paa Skuf-
felplougen istedetfor de 3 Jern. Haandarbeidet
har saaledes været saare ubetydeligt, og Plan-
terne stode allerede den 29de Juli saa stærkt, at
de dækkede og skjulede Jorden, skjøndt der var $\frac{1}{2}$
Alen mellem Raderne.

En anden Aarsag, som modstaaer Kartoffel-
avlens og overalt en bedre Agerdyrknings Udbre-
delse er denne: "at Mogle af dem, som eensidigen
hænge ved det Gamle, gjøre sig ingen Samvit-
tighed over at lyve, og affkræfte derved dem,
som uden videre Undersøgelse, bona fide, antage
deres Ord for sande, eller dog ikke see sig istand
til at indhente paalidelig Kundskab om det San-
de. Jeg traf flere Steder paa min Reise Folk,
hvilke spurgte mig, om det dog ikke var saaledes,
som de havde hørt, "at Kammerraad Drew-
sens Afgrøder vare yderst maadelige, Dvægs An-
tallet lidet og Dvægets Tilstand slet?" — Jeg
svarede: "kom! og see!" fortalte derpaa, at jeg,
med vort hele Landmands-Selskab, selv i Mar,
den 30te Juni, havde seet de ypperligste Afgrø-
der paa Jorder, hvis naturlige Ringhed næsten
ikke kjendes i den sydlige Egn af Sieland, Af-
grøder, som havde vakt almindelig Beundring,
endog hos saadanne Mænd, som Hr. Grosserer
Johansen, der dyrker langt bedre Jord, og dyr-
ker med Lyst, Sagkundskab og Kraft. — Allerede
over denne Efterretning studsede de, som havde

spurgt, og følte, som jeg vist haaber; Indignation over den udsprede Løgn, som endog havde vovet at bestynde Dem Høistærende! for offentlig fremfatte falske Meddelelser angaaende deres Landbrug. — Men De kan ikke forestille Dem, hvor forundret man blev, da jeg tilføiede, at der hos Dem, paa 2 Bøndergaarde og 1 Ede. Hartkorn af Strandmøllens Jorder holdtes en Besætning af circa 24 Næghøvder, en halv Snees Heste, 50 til 60 Eviin, og en Gaarestof paa 450 Stykker, Gaar og Lam.

Til Lykke kjendte man saa meget til mig, at man vidste, hvor meget det strider mod min Religion, at frembære Løgn; thi ellers havde man sikkerligen ikke troet, hvad der er saa aldeles modsat hine Vidnesbyrd, og hvad der saa langt overgaaer, hvad man ellers finder, selv hos due-lige Landmænd i andre Egne. — Siig de mig ellers, Høistærende! hvad det maae være for en besynderlig Lyst, som driver nogle Mennesker, endog paa en Tid, da Landmanden, uden at gaae frem, nødvendigen maae synke, til at modstaae hans Fremgang, og det ved Hjælp af den driftigste Løgn, og det ved saadan Løgn, som af flere hundrede Diensvidner kan gjendrives, og da maae overøse sine Herolde med Skam og Skjendsel. Dog, man kan og bør ikke antage, at Mængden af dem, der fortælle slige Usandheder, forsætliggen lyve; kun En eller Anden giver Rygtet Tilvæ-

relse. Andre Lettroende høre Fortællingen, og bringe den i Omløb, fast overbeviste om, at den, der paastaar at have seet sligt, ikke kan digte saa skrækkeligt; og kommer nu hertil, at Rogen, som mangler Undersøgelses-Mand, føres over den yderste Ende af den i Lundtofte sidstkjøbte Gaard, hvor Lynge ikke ganske er overvunden, og det røde Sand endnu viser sig; da skeer det uden Vanskelighed, at han bedømmer det Hele efter den Plet han saae. — Dem, kjereste Hr. Kammeraad! kan det jo i Grunden for deres Person være det samme, om man troer at De avler Liddet, medens De har fulde Lader, og en frydefuld Mængde af Sædestakke ic.; men Staten kan det ikke være ligegyldigt, at en Mængde af dens Indbyggere affrækkes fra at bruge Deres Beviisning, og derfor maae og vil De undskyldte, at jeg med nogen Udførlighed har berørt Deres Avling *).

Fra Bregentved Gods, hvor jeg traf Enkelte, som endog høstede deres Høe efter den Holsteenske Methode, og dermed fandt sig fuldkomment fornøiede, reiste jeg den 2den August til det skønne Bekkeflov, fra hvilket man har en af de meest udmærkede Udsigter over flere nærmere og fiernere Skove til Havet og det heilige

*) See efterstaaende Tillæg.

Møen; Dog — jeg overlader til dem, som bedre kunne, at beskrive Natur-Skønheder — jeg taler her ikkun som Landmand. Bekkestovs gjeftfrie Eier, Hr. Just. Smith, har forbeholdt sig et Forsøgsbænge, nærmest omkring Gaarden, hvor Afgrøder stode i en yndig Harmonie med Egnens Skønhed; det øvrige af Gaardens Avlsbrug er derimod hidtil bortforpagtet, og i det mindste langs Veien, hvor jeg saae Markerne, under al Kritik, hvorfor Eieren selv ogsaa har besluttet, selv at drive Gaarden fra 1ste Mai 1821. Brakmarken var og allerede ved en god Mergling og ved den øvrige Behandling vel forberedet til at yde et Produkt, der kan svare til Forsøgs-Bængets tætsluttede Vintersæd.

Samme Dag fortsatte jeg Reisen til Petersgaard, hvis Agerbrug og øvrige Dyrkning i de 4 Aar, som ere forløbne, siden jeg sidst saae det, har gjort en saare mærkværdig Fremgang. De kan bedst gjøre Dem et Begreb om en Wintermark paa 35 Edr. Land, naar jeg siger Dem, at Rug og Hvede stod eller, rettere, hængte aldeles som Deres egen Vintersæd tæt ved Lundtoftegaard og paa Strandmøllens Jorder. Den saakaldede magre Rug stod iligemaade ypperligt, Vaarsæden, som dog havde lidt meget under Juni Maanedes længe vedholdende kolde Regn, stod, i det Hele taget, godt, og paa nogle Steder særdeles smukt, Markerne vare langt fra at

være afgravede, og et Hollænderie paa 120 Qvæghødder i ønskelig Stand. — Kartoffelavlen har og tiltaget, og viiste, at Algeren var behandlet med Omhue; ogsaa et ikke ubetydeligt Stykke Kaastrabi, eller Kots-baga, stod temmelig reent og godt. Gaardens Eier, Hr. Capt. Wulff, har anvendt saare megen Flid paa det Heles Forbedring, saa at man neppe kjender Markerne igjen. — Lidt før jeg naaede Petersgaard, havde jeg seet Heelbraf paa Liliendals og Nysesøes Marker, som fortjente at kaldes "reen Brak". Det saame saae jeg og her, hvor man, foruden al øvrig tilbørlig Behandling, giver Brakmarken 4 gode Pløininger, og saaledes holder Algeren aldeles fri for Ukrudt. (Ellers saae jeg paa min Tour fra Lyngbye til Petersgaard steldent en udyrket Brak, som fortjente at kaldes reent, men mange Steder ureen Brak, fuld af Algerkaal, onde Urter, ic. ic.) — Petersgaards Marker vare overalt, hvor jeg saae dem, forsynede med gode Afleds-Grøfter, der allevegne førte til Hovedgrøfter og havde tilbørligt Udløb, saavel det udbøendige, som Mellem-Hegnet, opført af prægtige Steengjerder og dobbelte Diger, var paa de fleste Steder færdigt; kort sagt: Her er arbejdet med stor Flid og meget hensigtsmæssigt.

Den i min forrige Beretning om Petersgaard (see Landoec. Tid. 4 B, 2 H, S. 285 ff.) nævnte Indhegning, Sørens-Øyke og en lige

nende i Nærheden af Gaarden er og af sin Eier saare meget forbedret og forstjønnet. — Begge Indhegningerne levere et betydeligt Partie af Hæssel-Kjeppe til Løndebaand, have anseelige Humle-Anlæg, 2 Viehauger med i alt 40 gode Stader og 10 til 12 Hundrede unge Frugttræer i den frodigste Væxt og tildeels frugtbarende. Skov-Anlæggene have ikke allene tiltaget udmærket meget i Høide, men ere og forøgede med nye, velslykkede Plantninger.

Efterat jeg saaledes korteligen har omtalt Petersgaard, maae jeg med et Par Ord erindre Veien, som jeg hidtil har passeret; dog med den omhyggeligste Forsigtighed; thi, som De veed, forarsagede mine forrige Erindringer mig en Deel Skrivelser, mine Venner en Deel Frygt over de ubehagelige Rygter, som Vedkommende behagede at sætte i Omløb, og mig selv et Møde for Retten, og dog førte det, jeg havde skrevet, ikke til andet Resultat, end at Vedkommende, efter hvad jeg har hørt, fik en Frettesattelse! — Altsaa — kun dette: Mit forhen (Land. oec. Tid. 4 B, 2 H, S. 283) yttrede glade Haab er bleven opfyldt forsaavidt, at Anlægget af Veien, som fører fra Hersfølge forbi Bregentved, er bleven afdeelt sogne- eller bjeviiis, Stykkerne tildeelte de Nærmestboende, og disse forundt Frihed til at møde ved Veiarbeidet paa de Dage, som ere dem beqvemmest. Saaledes er en Steen

af det saare vægtige Arbejde falden fra den tryk-
 kende Byrde, som under de forhaanden væren-
 de især føles af den næsten modfaldne Landmand,
 der snart ikke kan mere. Hvad Hordener, der
 endnu kunne finde Sted, veed jeg ikke; men, om
 saa er, at de her og der finde Sted, da bør jeg
 opmuntre dem, som sukke under samme, til at
 søge høiere Foresattes Mellemkomst, og det uden
 at frygte for Udfaldet; thi at der paa slig Maade
 udvirkes Bistand, det kan og bør jeg, endog
 ved en beviislige, frydefuld Historie godtgjøre:
 "Da de tre nærmest ved Charlottenlund liggende
 Sogne i afvigte Foraar havde faaet Befaling til
 at kjøre Steen og Gruus til Veien igjennem
 bemældte Slots Lysskov, og de fandt det for
 kostbart, at bortaccordere Arbeidet til Andre, ef-
 terdi Pengene ere rare, saa skeete det, medens
 Lyngbye Bønder bragte Gruus, at en Weipiqueur
 forbad dem, at kjøre paa Veien, da han vilde at
 Gruset skulde lægges uden for Veien, og derefter
 fra Siden transporteres ind paa den. — Hvad
 enten Formanden for Bønderne nu frygtede for
 at der maatte siden accorderes dyrt om at trans-
 portere det, eller at Andre skulde bemægtige sig
 til Weiparter, som vare dem uødsommende, det
 Gruus, de havde kjört, og at de skulde kjøre
 mere, det veed jeg ikke; nok, at de vægrede ham
 Lydighed, og at Sagen blev andraget for høiere
 Foresatte, som gave Bønderne et fuldkomment
 3die Bindes 2det Hefte.

Medhold og tillode dem at kjøre Gruset lige til det Sted, hvor det skulde lægges." — Sid da kun Enhver, som troede sig fornærmet, med Tilid og Frimodighed vilde nærme sig til dem, som havde at byde og raade! Da skulde mange unyttige og skadelige Klager, som nu krybe om i Londondom, fordi man ei tør eller ei forstaaer at tale paa rette Sted, ophøre.

Dog, hvad Veianlæg betræffer, da vover jeg her offentlig at nedlægge det allerunderdanigste Ønske, at det maatte indskrænktes til de meest nødvendige og ufremkommelige Steder *), indtil en gunstigere Tidspunkt for Landet i Almindelighed og Bonden i Eærdeleshed indtræder, og vist veed jeg, at enhver retsindig Øvrighedsperson, som føler for sit Fædreland, vil istemme med mig; thi det er vist en falsk, eller rettersøgt, slet ingen Embeds-Jover, om Noget stræber at skjule for Regjeringen den almindelige Armod og Kraftløshed, som mere og mere udbreder sig, paa det den sidste Rest kan anvendes paa Veie, der omfider ville staae ubrugte, fordi Faa eller Ingen have Evne til at befare dem.

*) At der er givet Unordning om en lignende Indskrænkning det veed jeg, og skjønner heri Regjeringens Omhu for Landets Redning; men jeg ønsker endnu mere Indskrænkning af Veiarbeidet; thi det, som nu gjøres paa Bregent ved Gods er vel langt fra at være ubetydeligt.

Den 4de August besøgte jeg det deilige Møns-
land; Klinterne og de der gjorte Anlæg vover
jeg ikke at beskrive, kun maae jeg bede Enhver,
som kan, at tage dem i Diesyn, og han vil vist
ikke forlade dem, uden at have følt den dybeste
Trefrygt for den Gud, som grundfæstede Bjer-
gene, og den inderligste Taknemmelighed imod Na-
turens gode Fader, som stjendte sin fornuftige
Skabning saa mange Glæder.

Agrene paa Møen vidnede om en frugtbar
Jordbund, og den rene Brak viste mig, at Flid og
Orden i Agerbruget her maa være almindeligere
end paa de fleste Steder i Sjælland. Saa Ste-
der saae jeg dog kun Kartoffer eller nogen anden
Rodfrugt, og de, jeg saae, vare ikke saa rene,
som de burde være. — Iblandt de Jordlodder,
som især udmærkede sig, blev jeg gjort opmærk-
som paa en Mark, som var fortrinlig fremfor de
Andre, ikke langt fra Færgestedet, og erfoer at
dens Eier er en Bønde, ved Navn Anders Ni-
colaisen, hvis hele Bedrivt skal have et betyde-
ligt Fortrin.

Den 6te var jeg Vidne til, at Kallehauge
Kirke endnu besøges ret flittigt af Menigheden,
og at den forhen forfaldne Kirke havde faaet en
Reparation; men dog endnu ei var overleveret.
Efter Gudsstjenesten besøgte jeg Huusmand Jens
Gjæst, som er Ladefoged paa Petersgaard, hvis
betydelige Frugthauge i et frugtbart Aar har

afgivet nogle og tredive Tønder Frugt. Denne gamle troe og adstødige Tjener, som nu er af omtrent 70 Aars Alder, har stedse fra sin tidlige Ungdom tjent paa Petersgaard under dens forskjellige Eiere, og er, som han altid var, endnu fortrinligt yndet af sin Husbonde, der roser ham meget for den utrættelige Flid og Omhu, hvormed han uafsladeligt har tjent, og endnu tjener. Mærkeligt er det at Hr. Capt. Wulff, i det hele taget, giver alle sine Tjeneres Sædelighed et godt Vidnesbyrd. Det er endog uden Exempel her, hvad der andensteds i Landet, og især paa de mindre Her, desto værre skal være temmelig almindeligt, at Malskepigerne ere besvangrede, og finder det her med en Enkelt Sted, at hun forføres til Fald, da ægtes hun uden Opsættelse af den, der forledte hende. Gud være takket, at Fordærvelsen ikke allevegne er lige stor. Hos den gamle Jens Gjest fandt jeg hans Datter, som i 20 Aar, værkbruden, har holdt Sengen, men dog, istedetfor at leve af Andres Arbeide, selv erhverver en Deel til sin Underholdning. Skjøndt hendes Hænder, som de fleste Legegemsdele ere contracte eller sammenknyttede af Gigt, og man skulde troe det umueligt at hun kunde holde en Syenaal, har hun dog lært sig til at sy sin Syening, og en Art Broderie, som langt overgik nogle tilstedeværende Damers Forventning, og vakte vor fælleds Beundring.

Hvilken Forffjel inellem hende og mange Skraabelige, som ved langt mindre Svaghed troe sig løste fra al Forpligtelse til at arbeide! Iøvrigt fandt jeg paa hendes Seng et enkelt Ark af en Huus-Postil, hvilket hun havde heftet og opskaaet, og som vel, skjøndt den kun indeholdt een Prædiken, dog tjente hende istedetfor en heel Aargang. Jeg tog ikke i Betænkning, paa vort Bibelselskabs Vegne, at love hende et Nye Testamente, hvilket syntes at glæde hende meget. Jeg forlod hende med den Tanke: Gud skjenker ogsaa de langvarigt Lidende ofte Trøst og Wedergaelse. Den Haand, som saarer, læger iligemaade.

Om Eftermiddagen besøgte jeg det skjøne Petersværst, hvor der forhen har været et ikke ubetydeligt Skibsbyggerie. De herlige Skove, som levere en stor Deel Kjeppes til Bødker- Arbeide, og den udmærket smukke Egn, i Forening med Hr. Skovrider Møllers Gjestfrihed, gjorde, at de saa Limer, jeg her opholdt mig, vare mig særdeles behagelige. Ja, stærkere Vært end den, de unge Frugttræer havde i Hr. Møllers Hauge mindes jeg ikke at have seet.

Den 7de kom jeg, ved Hr. Capt. Wulfs Godhed til Næstved, hvorfra en Ven, som her er boesiddende, ledsagede mig til det deilige Herlufsholm, hvis Bestemmelse og Indretninger jeg ikke behøver at beskrive, da de ere noksom bekjendte.

Lærernes forekommende Artighed gjør det, som vel og Alle vide, let, skjøndt Tiden paa en Gjenreise er kort, dog at skue det Mærkværdigste, og derom at erhøide al ønskelig Underretning. Bygningerne undergaae nu en betydelig og bekostelig Forandring, ved hvilken der indrettes Patronats-Værelser, som vist ville vorde svarende til den Stand, af hvilken slig en Stiftelses Patron pleier at tages.

Efterat have besøgt Herlufsholm, reiste jeg med Extra-Post videre. Den tunge Vogn og de tungt løbende Heste, samt en steenet og temmelig slet Wei, gjorde at jeg ofte hos mig selv gjen tog det forhen offentlig fremsatte Ønske, at Befordringsvæsnet, som de fleste Ræringsveie, maatte frigives, da man med en let Bondevogn og et Par lette Vønderheste, i den halve Tid, og omtrent for den halve Betaling vilde komme fra Sted til andet.

Agerdyrkningen i Næstved-Egnen vidnede om maadelige Jorder og ligesaa maadelig Behandling.

Efterat Aftenmørket var indtraadt, ankom jeg til Holsteinborg, hvis ædle Eier Hr. Greve af Holstein tilligemed hans elskværdige Familie skjenkede mig en saare behagelig Modtagelse. Næste Morgen havde Greven den Godhed at kjøre med mig til Tyrendal, som hører til Greveskabet, hvor jeg saae Blinde og Krøblinge an-

bragte til Arbejde ved et Uld- og et Linned-Væverie, som Greven der har anlagt til betydelig Gavn for Armoden og Fattig-Kassen. Og saa fandt jeg her et lidet Hospital for Gamle og Skrøbelige samt for Syge, som der indlægges, og besørges pleiede af den Læge, Greven lønner. Teglblænderiet i Nærheden af Fyrendal, og Pottemageriet ved Holsteinborg besaae jeg ikke; thi der var andet, som tildrog sig min Opmærksomhed, og gjorde, at 6 til 7 Timer henrandt som Dieblikke. Overalt paa Hentouren og Hjemreisen besøgte jeg i Grevens Selskab Bøndergaardene i hver Bye, og fandt allevegne saa ordentlige, reenlige, velbyggede og vel indrettede Bygninger, hvis Lige, i disse Henseender, jeg maatte endog forgjæves skulde søge hos Selv-Giere i Kbhvns. Omegn. Rette, smukke Stuer, med gode Meubler, her og der et Skab med Sølvstøi, næsten overalt en særskilt, luftig, reen Melkestue, ordentlige, paa Holsteenst Maas indrettede Stalde, hvortil hørte fra 6 til 18 Malkesvær, som tildeels vare blevene staldforede, og ved hver Gaard en ordentlig, vel anlagt, og vel passet Hauge rigeligen besat med Frugttræer, Humle-Anlæg til eget Brug, og til Forhandling, samt Kummestykker, paa hvilke der vare avlede et Par Kjøpper. Dette var hvad jeg saa i Gaardene, hvortil vi kom frem; dog, jeg saa det, som mere var: jeg saa af Mændenes, Konernes og de større

som de mindre Børns Ansigter en Glæde og Til-
 lid, der tillige udtrykte sig i deres Ord og i de-
 res hele Adfærd, og som vidnede, at de i Gre-
 vens Person saae deres jordiske Fader og Belgjæ-
 rer. Lige dertil mindes jeg ikke saa almindeligt
 at have seet *). Tilforladelig her ere Fæstebon-
 dens Vilkaar endnu blidere end Selveierens.
 Grevskabets Herre staaer i Forstud for de min-
 dre Formuendes Skatter, og har, som En iblant
 dem selv har sagt mig, Taalmodighed med dem,
 indtil de kunne betale. Sine egne Rettigheder ind-
 fordrer han ikke med Strængthed, men lader dem,
 som staae til Rest, Tid efter anden afdrage paa
 deres Gjæld, f. Ex. ved at dyrke et passende
 Stykke Jor til Grevens Fordeel; dog, at der
 godtgjøres dem en Jorbleie af 4 til 5 Tdr. Byg
 pr. Tde Land!! Høveriet er afskaffet, og for-
 vandlet til en taalelig Afgift. (Jeg saae derfor
 ikke her, som paa en anden Herregaard, 40 Hov-
 arbeidere, hvilke, sammentrængte i en Klynge,

*) Hermed nægter jeg ikke, at der ogsaa paa Hol-
 steinborg gives nogle nærige Personer, som end-
 nu ikke ere fornøiede med alt, hvad der er gjort
 for dem, og endnu begjere mere, hvorpaa jeg
 selv saae et underligt Exempel, ei heller nægter
 jeg at der gives nogle Utafnemmelige, som slet
 ikke glæde sig ved de modtagne Belgjerninger;
 men sige ere dog her sieldnere end de fleste
 Steder, og jeg tænkte ved den Leilighed paa
 Drdsproget: "Braadne Kar i alle Lande."

rensfede Gaugen i en forsømt Hauge!) Greven er deres Raadgiver, deres Leder og Styrer, deres Beskytter og Forsvar. Hans Ret til at bortfæste Gaardene, og overalt det Forhold, hvori han staaer til Bønderne, gjør, at de iblandt dem, som maaske ikke vare kloge nok til at ville antage hans Raad, om de vare Selveiere, nu mere følge dem, fordi de føle hans Ret til det faderlige Herredømme, han maae have over dem. Sønnen eller Datteren arver sin Faders Fæstegaard, og høfter Frugterne af Forældrenes Flid. Jeg hørte selv en gammel Bonde, som sagde til Greven: "min Søn skal endnu arbejde en Tid under mig og lyde mig til jeg ikke kan mere; saa kan han tage Gaarden." Det er her ikke heller Tilfældet, hvad jeg hørte andensteds, "at Gaardene staae fæstaledige, fordi der fordres en stor Indfæstning *), og i Fæstebrevet betinges trykkende Reiser for noget, som kaldes Betaling, saasom: at kjøre 80 Læs aarlig $1\frac{1}{2}$ Mil bort, for 10 Rbdlr. i Vognleie, det er 8 sk. pr. Mil frem og tilbage. (Sligt er ikke Hoverie!!)

Istedet for slige Accorder, ved hvilke den blinde Egenytte selv styrter i Graven, til ligemed dem, den styrter, foreskrives paa Holsteinborg de nye Fæstere en planmæssig Drivtsmaade

*) Hr. Greve af Holstein tager som oftest slet ingen Indfæstning, og af de bedste Gaarde ikkun en meget taalelig.

som inden visse Aars Forløb maae være indført; men derfor saae jeg ogsaa Marker hos Bønderne, hvis Lige kun maae søges i de bedst dyrkede Egne.

Da Greven for 12 Aar siden, som myndig Arving, tiltraadte Grevskabet, var det nærmeste Tilfald naturligviis betroet en Forvalter, som ikke havde fundet sig istand til at reise de deels nedfaldne, deels faldefærdige Gaarde og Huse, eller at forbedre det lidet indbringende Avlsbrug. — Denne Forvalter pensionerede derfor Greven, som ønskede frie Hænder, og nu ere en stor Deel Gaarde og Huse udslyttede, byggede, og have, som sagt et indbringende Agerbrug. Det begyndte Arbejde fortsattes med Iver, og snart vil hele Grevskabets Bøndergods være i Orden; thi dets ædle Eier har hidtil næsten glemt sig selv for at tænke paa sine Bønder. At denne Tanke var for høi til strax at fattes af Bonden, det kan man tænke, og det hørte jeg paa Grevskabet, hvor man fortalte mig, at Greven i Forstningen ikke fandt den Velvillie til at følge hans Raad og Anordninger, som nu; thi den fattige, nedtrykte Bonde kunde umueligt troe andet, end at enhver Myghed sigtede nærmest til Herskabets Fordeel paa hans Beføstning. At Greven vilde anvende sin Formue og sine Indtægter til hans Bedste, fandt han reent ubegribeligt. Nu troes dog dette af Mængden. Endog et Par Boels-

mænd, som talede med mig i Centrum, fortalte mig saadant med Glæde.

Foruden de Frugttræer, som plantes i Haverne, hvilke erholdes gratis af Grevens Planteskole og aarligen flere Gange, saavelsom Haverne selv, eftersees af Grevskabets Gartnere, plantes der nu og paa forffjellige Steder i Markerne ung Skov, hvortil Træerne ligeledes faaes uden Betaling af de paa Grevskabet anlagte betydelige Planteskoler for vildtvoksende Træer, hvilke staae i den frodigste Væxt.

Dog, hvad der endnu er vigtigere end alt det anførte: Hensigtsmæssige, vel indrettede, med mere end anstændige Værelser og fornødne Udhusse forsynede Skoler ere overalt opførte, deels af Grundmuer, deels af Bindingsværk og deels Wållerwånde; deres Lærere har Greven vidst at interessere for Almuens Vel. Ved enhver Skole er og en passende Jordlod, og en skøn, stor Hauge vel anlagt, og ypperligen dyrket. Ved Siden af Skole-Stuen er og en Arbeids-Stue, hvor de lærelystne Børn underviises i forffjellige Haandarbejder. Her gøres alt, hvad der staaer i den gode Herres Magt for at indgyde Religion, Sædelighed og Arbeidslyst i den Unges Hjerter. Her faaes, saavidt jeg formaaer at skjønne, for Evigheden, og derfor kan Frugten ikke udeblive. Den, der kun giver Gaard og Grund, Penge og Penges Værd, giver et forgjængeligt Gode. Det

fortæres og glemmes og Frugten udebliver; men den, der beriger Sjelen og Hjertet, giver et uforfrænkeligt Gode, som Møl og Røst ikke fortære, som Tyvehaand ikke borttager, som ikke glemmes, og hvis Frugt ikke udebliver.

Drenge-Børnene undervises desuden i Gymnastik; men, som saare rigtigt er, af en særskilt Lærer, som reiser fra den ene til den anden Skole; thi det er vist ikke passende, at den Mand, der foredrager Religionens høie og hellige Sandheder, og som bør stræbe at aabne Hjerterne for den himmelske Troe og Kjerlighed, tillige skal springe, klavre, dandse eller svømme med sine Disciple. Et vist Decorum er det tilforladeligt ikke uvigtigt at iagttage.

Den 9de besaae jeg Holsteinborg Gaards egne Marker og dens Værelser. Agerdyrkningen har Greven først i Aar selv overtaget og gjort en god Begyndelse; men det viste sig her som ved Bygningerne, at det har været hans Hovedsag, først at forbedre Godset og den arme Bondes Kaar; thi der mangler endnu Udskilligt til Markernes, og endnu mere til de vidtløftige Bygningers Istandsættelse.

Det kan derfor ikke undre mig, at den, som bliver staaende herved, anseer Grevens Foranstaltninger for mindre nyttige, og troer at han udtømmer sin Velstandskilde, men hvo der gaaer videre, og seer Kilden selv aabnet og vel renset,

vil ikke frygte for, at den jo skal flyde desto rigeligere, om der endog her eller der staaer en Bust i Beien, som skjuler dens Bænde. Med Glæde hørte jeg ogsaa, at Bønderne ikke stode til Resistance med Skatter og Afgifter til Udløb af Aaret 1819; først i dette for Landet saa trykkende Aar, fandt betydelige Restancer Sted; men som Greven dog vist haabede at faae ind.

Hollænderiet paa Holsteinborg bestaaer af omtrent 60 store vel fødede Køer. Melken anvendes til Schweizer-Ost, og giver circa 200 Pd. pr. Koe, hvilke endnu betales med 28 sk. pr. Pd. og altsaa give mere Fordeel en Smørkjerningen. Af Vassen kan vindes Myse-Ost eller Smør; men da dette er tørt og usmageligt, og Myse-Osten ikke vindes i Mængde, finder man det fordeelsagtigere, at anvende Vassen til Kalves og Sviins Foring.

En skøn Dyrehauge med Nogle og Halvfierdsindstyve Dyr, saae jeg endnu, førend jeg den 9de om Eftermiddagen tog Afsked fra det deilige Holsteinborg, og dets smukke Hauge samt Lyst-Anlæg. Jeg kunde ikke forlade det uden med dyb Bølelse af Høiagtelse for dets ædle Eier, og med ham ligesindede, fromme Grevinde, og jeg følte mig ganske gennemtrængt af det Ønske, at Gud fremdeles vil velsigne deres fælles Bestræbelser, og lade disses Frugter gaae i Nrv til deres Børn og Børnebørn i mange Leed.

Samme Dags Aften naaede jeg med min gæstmilde Berts Befordring, til Damsgaard i Nærheden af Sorø. Dagen efter besøgte jeg dette mærkværdige, i den skønneste Egn anlagte ridderlige Academie, hvor man sørgmodigen hører Gjenlyden af Ciceros: "heu! domus antiqua! olim frequentata! nunc autem desolata et deserta." Academie-Bygningen ligger, som De veed i sit Gruus, opløses af Regn, fortæres af Veir- liget og truer sine Besøgere med Sønderknuselse. Maatte de Mure dog have faaet en Bedækning! Eller hvorfor ikke hellere ønske, at det som en saare velhavende Stiftelse, maatte bygges igjen, og anvendes efter sine salige Stifteres Bestemmelse. Ere der maaske ingen Adelige, som her ville studere, efterat de have deponeret? Hvo tvivler da om, at der gives fattige adelige Børn, som her vilde gaae i Skole, naar alting gaves dem frit? Herlufsholm Skole mangler dog ikke Ansøgninger om slige Børns Antagelse.

Veiene omkring Sorø ere de prægtigste og bedste man finder i Danmark. Enhver løs Steen og enhver Forhøining er borttagen, og ethvert Hul fyldt, den synes at være høvlet og glattet med en utrolig Flid. Og, jeg taler her ikke blot om Hoved-Veien, men ogsaa om Biveiene. Selvdisse ere udmærket jævne og lagte næsten i Bæterpas, og have en Bredde af 14 Alen. Hvilken Anstrængelse! og hvilken Kraft! Der gives Ste-

der, hvor Dalene (ikke blot i Moserne, men og paa den faste Grund) paa 14 Alens Bredde ere opfyldte med 3 til 4 Alen Jord; og andre Steder, hvor Bakkerne lige saa dybt ere udkaarne. Hvo ønsker ikke at vort Fædreland endnu havde Kraft til at udføre slige Arbejder, hvor de vare nødvendige, og at de da maatte udføres ved leiede Arbeidere, som boede i Nærheden.

Den IIte reiste jeg tilbage til Hjemmet og besøgte undervejs Ringstedes skønne og mærkbare Tempel, der nyeligen har faaet en Hoved-Reparation, og er smukt oppudset i samme Smag, som Sorø Kirke, der og nyeligen er sat i en skøn Stand. Taarnet, der er afstumpet ligesom vor Frue-Kirkes i Kjøbenhavn, tager sig bedre ud end dette, formedelsk en stor Kugle oven paa hvilken Korset er anbragt.

Høsten, som allerede den 4de begyndte paa Næsen, var siden paa min hele Reise i Gang, dog meest i Sjellands sydlige Egne, — mindre i Nærheden af Roskilde, og atter stærkere imod Hovedstaden. — Dog, dette veed De allerede, og jeg slutter derfor, undertegnende mig deres ic.

B. F. Rønne.

Syngby, den 14de August 1820.

Tillæg til nogle af forestaaende Yttringer.

(af Drewsen.)

Sikkerlig kan det være, og er mig aldeles ligegyldigt, hvad man dommer om mit Nolsbrug, eller om min Værd som Agerdyrker, da jeg ikke længere behøver at pege paa mit eller nogle faa Andres, Arbeide for at vise Vexeldriftens Nuelighed og Fordeelagtighed, men kan hente Beviset derfor, om dette endnu skulde være nødvendigt, fra saare mange af mine Landsmænd, hvis velindrettede Nolsbrug, langt bedre end min Pen eller mit Exempel formaae, bevidne Rigtigheden af, hvad jeg alt for flere Aar siden har paaستاet. — Jeg kan ikke engang forundres over, at Uvidenhed og maaske Ondskab søger i Smug, og ad Usandhedens Vej, at naae det Maal, der aabenlyst, og naar den nødes til at stride med Grunde, er den umueligt. Jeg spørger desuden, hvad Værd ligger der paa mit Nolsbrug? Staae og falde, Vexeldrift, Brakfrugt.

avl og Commerstalsforing — Skrækkebilletter, der endnu stedse søge for Phantasien af en vis Slags Landmænd og Jffelandsmænd — med mig? Troer man med mig at knuse disse? Da bedrager man sig. Dertil er allerede Bøvelbrugernes Antal for stort, flere blive det Aar for Aar, i det mange af denne Drifts ibrigste Modstandere ere gaaede over til, og stride nu med al Kraft for den Sag, de en seie Tid mistkjendte. Selv flere Bønder ere indtraadte i Bøvelbrugernes Kredss. Man aflade derfor fra en Kamp, der, ført med ædle Vaaben og af Sandhedskjerlighed, der aldrig skyer Lynet, kunde være meget gavnlig; men som, ført i Mørke, og med uædle Vaaben, kun tjener til at beskjæmme Bagvaakeren.

Her tænker jeg egentlig paa dem, der kunde paadigte mig den Nederdrægtighed at have givet en falsk Fremstilling, — den være nu privat eller offentlig — af mine Foretagender som Landmand. — Jeg spørger hver fordomsfrie Mand, om det er tænkeligt, at man, ved de Angreb, jeg sidstforløbne Vinter var udsat for, vilde have glemt at betegne mig som Løgner, om Løgn havde været at finde i mine Ytringer? Selv blotte Bildfarelser eller Hufommelsesfeil vilde man sikkerligen have betegnet saaledes i en Feide, hvor intet Vaaben syntes for nædelt? Havde jeg ikke stedse fulgt Sandheden, saa havde jeg til mine glie Winde det Hefte.

Gienders Glæbe for længe siden været tugtet paa det alleralvorligste — og jeg havde fortjent det.

Ikke for at stræbe bedre at oplyse den, der forsætlig lukker Øinene, men for at bestjæmme Løgneren, og for at mine fraværende Venner, hvem saadan Enak sikkerlig smerter mere end mig, ei skulde troe, at min landoeconomiske Stil-ling er saa yderst slet, leverer jeg her et lidet Udkast af mit Voldsbrugs nærværende Tilstand, fornemmelig med Hensyn til de anførte Ankepunkter derimod, og skjøndt jeg erkjender, at Andre vel kan have gjort mere, tør jeg dog haabe, at den Skjønsumme ikke vil ansee det, jeg har udrettet, for intet.

Man siger, at min Besætning er liden og slet fodret. — Stor eller liden Besætning er et relativt Begreb, der først bliver tydeligt ved Kiend-skab til Arealets Størrelse, hvorpaa den holdes; om Udtrykket fedt og magert Qvæg gjelder det samme, da Besætningens Diemed, om den nemlig er bestemt til umiddelbar Slagtning, eller til varig Benyttelse, som Hollænderieqvæg, eller til Uldfrembringelse, maae komme i Betragtning. Det Qvæg, som i første Tilfælde kaldtes magert, kan i sidste ofte tillægges Navn af fedt. Foderets Mængde og Egenskaber, naar det nemlig gives paa hensigtsmæssig Maade, kan dog allerede tjene til Bevis for Besætningens Tilstand.

Paa Strandmøllen og i Lundtofte, hvor jeg paa 17 Edr. 4 Ekpr. Hartforn har 130 Edr. Pløieland, men ingen Eng, holdes i dette Aar: Et Par Vognheste, to Rideheste, to Heste til Papirvognen, to til Melkevognen og 5 Par Arbeidsheste, der bestride alt Agerdyrkningsarbeidet og tillige Fabrikens øvrige Kjørseler, hvortil hører Transporten af 6 til 800 Læs Tørø, fra en Tørvemose, meer end en halv Miil fra Strandmøllen. Dette er tilsammen 18 Heste. Tillige holdes 32 deels jydsk deels hollandske Køer, 500 Faar, deels af spanske, deels af engelske, (South-down) Race, og 40 større og mindre Svin.

Heri er endnu ikke regnet 300 jydsk Lam, som jeg til et Forsøg har kjøbt i Aar, og som græsses og foldes paa en afgraved Tørvemose, men som ikke skulle leve Vinteren over. Min Besætning har jeg derimod, blot med Undtagelse af 4 Heste og 8 Køer, som have græsset i Dyrehaven, sommerfodret, paa mine 130 Edr. Land, af hvis Produkt de ogsaa vinterfodres.

Efter min Erfaring behøve 13 spanske Faar ligesaa meget Foder, som to Køer af Middels størrelse, og 500 Faar behøve altsaa saa meget som 77 Køer. Hele min Besætning er altsaa, foruden Svinene, som jeg ikke vil bringe i Beregning, da hine 4 Heste og 8 Dvægshøveder have græsset i Dyrehaven, 127 Stykker stort Dvæg og Heste, paa et Areal af 130 Edr. Land. Om

denne Besætning, paa dette Areal, kan kaldes liden, overlader jeg sagkyndige Landmænd at bedømme, og Exempler paa forholdsmaæssig større Besætninger ville ikke læses uden Interesse.

Hvorvidt denne Besætning kan vinterfodres, vil, som jeg haaber, blive tydeligt af Efter-
saaende.

Paa 25 Tdr. Land er lagt Kartofler, og paa 8 Tdr. Land dyrkes Kaastrabi og Turnips. Da Rodfrugterne paa dette Areal, med Undtagelse af 6 Tdr. Land, som dog ligge i god Jord, ere gjødsfede, saa kan jeg, i Forhold til Aargangen, og hvad jeg pleier at høste, gjøre sikker Regning paa 120 Tdr. pr. Tønde Land; ja maaskee endog paa en Deel mere. Men, for ikke at regne for høit, antager jeg blot 120 Tønder, altsaa 3960 Tdr. Rodfrugt. — Vel kan en Koe godt nøies med 1 Skp. Kartofler om Dagen, og Halm, og et Faar med 4 Pd. Kartofler og Halm, men da det er unægteligt, at en Koe, der faaer $1\frac{1}{2}$ Skp. Kartofler, giver mere Mælk end efter 1 Skp, og at Faarets Uldrigthed ligeledes forøges ved et overflødiggere Foder, saa giver jeg mine Køer $1\frac{1}{2}$ Skp. daglig, eller i 210 Winterdage, en Koe 40 Tdr, og Faarene efter samme Forhold. 32 Køer og 500 Faar behøve, efter det allerede anførte, saa meget Foder, som 109 Køer, eller i Wintermaanederne 4360 Tdr. Rodfrugter. Da min Nøl, naar den ei overskrider 120 Tdr. paa en

Tønde Land, ikke er større end 3960 Tdr., hvorfra endnu bør drages 144 Tdr. til næste Aars Lægning, saa fattes jeg 544 Tdr. Kartoffer; det er Fodret til omtrent 13 Qvægshoveder eller 85 Aar. Med egen Avl kan jeg altsaa fodre 32 Aar og 415 Aar. Min Mangel kan paa to Maader dækkes; enten ved at afdrage noget, f. Ex. 1 Skp. daglig for hvert Qvægshoved, eller ved at tilkjøbe et passende Partie Foder. Da jeg ønsker fuldkommen Benyttelse af min Besætning, og da Fodret i Aar staaer saa lavt, at Udlægget for en stor Deel dækkes blot ved Gjødningens Værd, saa har jeg valgt det sidste, og har kjøbt 3000 Lpd. Høe à 8 sk. Lpd. Desuden har jeg avlet nogle og tredive Læs Høe, om end af slet Beskaffenhed, paa den omtalte Løvemosse, og er saaledes aldeles dækket.

Til Hestene kan ikke heller Fodret fattes; thi hvad Halmen angaaer, da er denne i langt større Forhold, end Besætningen kan behøve den, forhaanden, og selv Kiernen er i Overflod. — Antager jeg endog, at hvert Par Heste i de 210 Winterdage eller i 30 Uger saaer een Tønde Havre ugentlig, saa beløber dette sig kun til 270 Tdr. Havre. — Jeg har i Aar besaaet 51 Tdr. Land med Sæd, der, naar jeg blot anstaaer Afgrøden til 8 Tdr. pr. Tønde Land, giver mig 408 Tdr. Sæd. Men heraf er 31 Tdr. Land Rug,

I Tønde Land Hvede, 2 Tdr. Land Byg *) og Resten Havre. Da en Tønde Rug, i Foringen, sikkerlig kan sættes liig to Tønder Havre, saa behøver jeg foruden de 136 Tdr. Havre, jeg gjør Regning paa, ifkun 71½ Tdr. Rug til Foder for mine Geste. Jeg har altsaa endnu et Overskud af 210 Tdr. Sæd; et Overskud, der ved et meget mindre Forbrug, dog nok ikke er almindeligt, paa et ei større Areal. — Vel kan man svare mig, at jeg regner paa 8 Fald, og høster maaske mindre, men man maae lægge Mærke til, at Tølen er her blot om min Besætnings Foring, og at jeg i saa Fald har et Overskud af 210 Tdr, og man vil dog vel neppe, selv om man har megen Lyst til at troe det Urimeelige, kunne indbilde sig, at Jorder, hvis større, og netop bedre Deel, gjødtes hvert andet eller tredie Aar, skulde ifkun give 4 Fald. Jeg vilde end ikke have betænkt mig paa, at anslaae min Axl til 9 eller 10 Fald, naar ikke en betydelig Deel af min Sæd, navnlig min Hvede, og min bedste Rug var gaaet i Leie.

Jeg har saaledes viist, ei blot hvor stor min Besætning er, men og tillige hvad Foder jeg har

*) At Bygavlen er saa liden, ligger deri, at jeg indsaee, Havren maatte i Aar bedre betale sig end Bygget, hvorfor jeg overaalt, selv efter gjødte Fede Kartofler og Roer, saeede Havre istedet for Byg.

at give den; og Enhver, der seer den, skal erkjende, at en stor Deel deraf, saavel Kær, som Kaar, ere slagtesfærdige, og at hele Resten har et godt Hold. Afgang til Lundtofte staaer Enhver, som hidtil, aaben. Dette er saa almindeligt bekjendt, at endog Adskillige, uden at spørge mig om Tilsladelse, komme der, og reise atter, saa at jeg ofte end ikke veed, hvem der har været. Det vilde altsaa være let for een af disse, at give mig den fortjente Løn, om jeg havde sagt Usandhed.

Endnu maae jeg ved denne Leilighed tilføie, at jeg havde engang gjort mig til Regel, hverken at kjøbe Foder eller Gjødning, da jeg den Tid ønskede at vise, hvorledes et, endog slet Jordsmon, ved Vexeldrift og Staldforing, kunde sættes istand, og afnydes stedse rigere og rigere Afgrøder. Denne Beslutning var jeg i mange Aar troe. Kun i Foraaret 1818, da en Deel Høe folgtes ved Auction i den kongelige Dyrehave, kjøbte jeg et Partie, men dette var langt fra at erstatte mig de 700 Edr. Kartofler, jeg samme Aar solgte, fordi man gav mig 15 Mk. for Lønden, og modtog dem ved min Kjælder. Det er altsaa ikke ved tilkjøbt Foder, mit Afsbrug har naaet sit nærværende Standpunkt.

Men hiin Beslutning, at lade mit Afsbrug, blot lidet efter lidet, fremstride ved egne

Hjælpemidler, og uden at anvende dem, der ved en større Driftscapital i min Egn vare mig til Raadighed, og hvorved jeg hurtigt kunde naaet mit Maal, var et Offer, som jeg bragte en Sag jeg yndede, og et Dyrkningsystem, der ialmindelighed taget, kan ansees som det bedste, saavel for Privatmanden, som for Staten, og hvorfra man kun under særegne personlige og locale Forhold med Fordeel kan vige. Saa-
dant har dog for en privat Mand sin Grændse, og det behøves desuden ikke længere, da Bøgedriftens Fortrin nu erkjendes af Mange. For Fremtiden agter jeg altsaa blot at have min og min Families Læve for Nie, og at afbenytte mit Jord paa enhver Maade, hvorved hiint Niemeed kan naaes, uden Hensyn til, om enhver Anden kan gjøre det samme eller ei. Jeg renoncerer aldeles paa den Hæder, at ansees for et Mønster for gode Agerdyrkere, en Paastand jeg desuden aldrig har gjort, og bærer med Taalmodighed, at man henregner mig til de flette; ja! jeg agter endog, — hvis Tidsumstændighederne ikke forandre sig, og hvis et første Forsøg lykkes, — aldeles at forandre min Drift, aldeles at opgive Sædavlens, at omdanne mit Hølsbrug til det, Englænderne kalde en Dvægavls-Gaard (Stock-farm), og at gaae over til et Trevangsbrug — men ikke til hiint det ærbørdige — hvorved blot

skal dyrkes 1) Rodfrugter, 2) Billehave og deslige, og 3) Handelsplanter. Jeg maae da kjøbe af den Halm jeg behøver, hvilket jeg med Fordeel troer at kunne gjøre, og kan da i det høieste tilkomme Navn af en speculerende Agerdyrker, men paa ingen Maade tjene til Exempel for hvad i Almindelighed kan iværksættes.

Om St. Hans Rug.

(af et Brev fra Egen.)

Det vil formodentlig interessere Dem, at erfare herfra Stadfæstelse paa hvad jeg har læst, men erindrer ikke hvor, at St. Hans Rugen er sikkrere mod den ødelæggende Rust, end den sædvanlige Rug. Tiorten Dage førend Rughøsten fandt jeg al min Rug af sidste Slags angreben af Rust, men St. Hans Rugen var aldeles fri, Skøndt den stod lige ved Siden af hiin; men endnu mærkeligere er, hvad min Nolskarl har sagt mig: at I Ede St. Hans Rug, som hans Moder havde saaet midt i sin Rugmark, var aldeles frie for Rust, medens hendes Rug paa begge Sider var rustet, og det saa tidligt, at den næsten var forderbet. Denne Omstændighed har saaledes anbefalet St. Hans Rugen her, at nu næsten Alle ville dyrke den. Længe gjorde man mig adskillige Indvendinger imod den, men som Erfaringen nu har gjendreven. Man troede, at den endelig vilde have feed Jord. For at have denne Idée, havde jeg sidste Efteraar saaet St. Hans

Rug i 20 Skpr. Land, som havde baaret 3 Halme og skulde i Aar have havt Havre, som det ringeste og sidste Sæd, og Grøden blev overmaade god, 27 Traver skjon Rug. Neppe havde jeg kunnet vente mere Havre paa denne Plet, og naar Grøden var lige stor, har dog Rugen endnu mere Værd. En anden Indvending var, at den skulde faaes tidlig ved Midtsommeren (hvilket jeg og før har troet). Jeg har nu i 3 Aar faaet den i September; men, hvad der især har aldeles hævet denne Indvending af Sædetiden, er, at en af mine Sognemænd faaede sin halve Rugmark i October med St. Hans Rug, og Afgrøden deraf overgaaer langt hans øvrige Rugavl. Den frygteligste Indvending var, at man troede den uduelig til Brød. Jeg har nu i et halvt Aar næsten ikke havt andet Brød i mit Huus, og Ingen af mine Folk har, ligesaa lidet som vi selv, kunnet mærke mindste Forandring, enten i Brødet's Smag eller Udseende, eller i nogen anden Maade, saa at nu ogsaa denne Betænkelighed er aldeles forsvunden. Jeg glæder mig ret ved at have faaet denne fordeelagtige Avl saa godt i Gang her i Egnen.

Efterretning om Præmiepløiningen paa Fauerholm ved Frederiksborg.

(Fra det kongelige danske Landhuusholdnings-Selskab).

I Følge Landhuusholdnings-Selskabets, i Stats-
tidenden indrykkede, Indbydelse, saaledes lydende:

"Den fra Landhuusholdnings-Selskabet for-
hen anmeldte Bædde- eller Præmie-Pløining, til
Opmuntring for dygtige Plovkarle, foretages
offentligen Torsdagen den 28de Septbr. næstkom-
mende paa Frederiksborg-Ladegaards Mark.
Hovedvilkaarene for de Deeltagende og de Mø-
dende ere følgende:

- 1) Enhver Bonde, eller den, som driver Bon-
dejord, eller Bonde-Karl, gives Udgang.
- 2) Enhver maa selv medbringe Hest og Plov.
- 3) Kun Plove uden Hjul eller Stylte maa
bruges ved disse Prøver.
- 4) Prøverne blive foretagne paa en gammel
Grønsvær-Mark, hvorpaa for hver af de
Pløiende er afmaalt en Skjeppe Land i en

langagtig Kiirkant. Ved Lodkastning bestemmes, hvilket Stykke Enhver skal pløie.

- 5) Man indlader sig ikke i at bedømme Plove-
ne, og mindre godt Arbeide finder ikke Und-
skyldning i en mindre god Plov.
- 6) Til at bedømme Arbeidet vælges 3 kyndige
Bønder, og kun naar disses Mening ikke
er eenstemmig, afgjøres Sagen ved et Over-
syn af dertil valgte Mænd.
- 7) Jo mere Furen nærmer sig Retlinien, jo
nøiagtigere de, ikke mere end 8 til 9 Tom-
mer brede, Pløisfrimler ere afstkaarne i Dyb-
de og Brede, fuldkommen vendte og hen-
lagte, jo bedre anses Arbeidet, og jo større
Udkomst giver det til Præmie.
- 8) Fire Præmier uddeles, om der ved Prøven
befindes saa mange virkelig duelige Plø-
ekarle. Præmierne bestemmes, efter Om-
stændighederne, til 40, 30, 20 eller 10 Rbd.
Sedler. Den, der erholder en Præmie, faaer
tillige et skriftligt Beviis om sin Duelighed.
- 9) Hvo, der vil indstille sig ved Prøven, maa
8 Dage i Forveien melde det for Hr. Ju-
stitsraad og Stutmester Nielsen paa Freder-
iksberg.
- 10) Før Pløiningen begynder, oplæses nogle
närmere Bestemmelser, hensigtende til god
Orden under Prøverne, hvilke Bestemmelser
alle Mødende maae følge.

Denne Foranstaltning er en Følge af de Plovforsøg, som Landhuusholdnings-Selskabet i Fokaaret lod foretage ved Strandmøllen. Ligesom de derved Nødende gjorde et Sammenstud til at iværksætte en Præmiepløining, saaledes vil man, naar denne Prøve er foretagen, modtage Bidrag, eller Forsikringer om Bidrag til dens Fortsættelse, som man haaber første Gang vil fæe til næste Foraar, og blive iværksat enten ved Helsingør, Roeskilde eller Kjøbenhavn."

indfandt sig den 28de Sept. d. A. paa Fauerholm — ellers kaldet Frederiksborg nye Ladegaard, — 28 Pløiere for at concurrere til de udsatte Præmier, og desuden et stort Antal af Tilskuere saavel af, som udenfor Bondestanden, hvoriblandt adskillige fra Kjøbenhavn og dens Omegn.

Kl. omtrent II vare Alle forsamlede paa den til Pløiningen bestemte Ager.

Ageren, hvorpaa Forsøgene skulde iværksættes, havde Hr. Stiftslandinspector Zensmark havt den Godhed at inddele i 32 ligestore og lige løbende Lodder, hver paa to Skjepper Land. Det Hele bestod af gammel Grønsvær. Hver Afdeeling havde et Nummer, for at det ved Lodtrækning kunde bestemmes, hvilket Stykke der tilkom hver af dem, som æffede at pløie.

Pløierne sammenkaldtes, og Følgende oplæs ses for dem, til Efterretning og Jagttagelse.

- 1) Hver Plovkarl trækker Lod om det Stykke, han skal pløje, og fører derpaa sin Plov derhen.
- 2) Midt for Enden af hvert Stykke er reist et Mærke, hvorefter han pløjer den første Fure *).
- 3) Ved Pløiningen holdes fra sig om.
- 4) Efter at samtlige Pløiere have furet, holdes stille, indtil Dommerne have taget dette Arbejde i Diesyn og bedømt det.
- 5) Pløiningen begynder dernæst, paa et givet Signal, af alle paa een Gang.
- 6) Pløistrimmelen skal have omtrent 9 Tommers Brede til 5 Tommers Tykkelse.

Dernæst kundgjordes, at til Dommere havde man udkaaret 3 Gaardmænd, som forstode sig paa Brugene af Plove uden Hjul. Disse vare: Peder Andersen, Sognesfoged i Hjørlande, Rasmus Nielsen, Sognesfoged i Borup, og Peder Olsen, Gaardmand i Oppesundbye.

Pløiningen begyndte paa et givet Signal, — en Stang forsynet med et Flag reistes nemlig paa Algerens høieste Sted. Furingen blev taget i Diesyn af Dommerne; Signalet atter givet og Pløiningen fortsat indtil enhver var færdig med sit Stykke. Nogle af de Tilstedeværen-

*) Da Algeren havde en Forhøining i Midten, der hindrede fra at see dens anden Ende, saasattes ogsaa Mærke paa denne Ryg.

de iagttog Tiden, som Enhver af Pløierne behøvede til at fuldende sit Arbejde, at man derved kunde sættes istand til at domme til Fordeel for den, af to ellers lige gode Candidater, der i kortest Tid forrettede sit Arbejde.

Omtrent Kl. 3 var Pløiningen tilendebragt, og Dommerne fandt da, at 15 havde gjort godt Arbejde. Men da kun de allerfortrinligste kunde komme i Betragtning, og man desuden ikke kunde uddøle mere end 200 Rbd., saa paalagdes det Dommerne, at udvalgte de 7 fortrinligste Pløiere til Belønning.

Enstemmigen tilkjendte de da følgende Pløiere Belønninger:

- 1) Lars Nielsen Holsterhuus og
- 2) Rasmus Petersen Gjerløv.
forste Præmie, eller hver 40 Rbd. Sedler.
- 3) James Smith, Skotländer af Fodsel og
for nærværende Tid Aviskarl hos Frue
Oberstinde Recke paa Fredensborg, — og
- 4) Ole Bendson fra Dronninggaard,
anden Præmie eller hver 30 Rbd.
- 5) Peder Nielsen Pleyelt *)

*) Denne er en Knøs paa 18 Aar, Søn af en Huusmand Niels Pedersen i Pleyelt. Hans Heste, som bleve maalte, holdte den ene 9 Kvarteer, den anden 9 Qv. 2 Tom. Han forrettede sit Arbejde med en for hans Alder og Kræfter usædvanlig Raskhed, og at han forstod

- 6) Svend Pedersen Fædtofte, og
 7) Peder Gustave, fra Dronninggaard,
 tredie Præmie eller hver 20 Rbd.

Præmierne udbetaltes dem strax, og det belovede Beviis om Deres Duelighed vorder dem om faa Dage tilsendt.

Overeensstemmende med Landhuusholdnings-Selskabets Anmeldelse, skulde et Oversyn fundet Sted af dertil valgte Mænd, om de udkaarede Dommere ikke havde været aldeles enige. Disse Mænds Sagkundskab og Upartiskhed, gjorde denne Sikkerheds-Foranstaltning aldeles overflødig. Een af dem havde blandt Concurrenterne en Søn, som — det bør bemærkes — ikke erholdt Præmie.

Medens Pløiningen varede, indbødes de Tilstedeværende at tegne sig for Bidrag til denne Foranstaltnings Fortsættelse. Paa denne Maade fik man Løfte om en Sum af 189 Rbd., hvoraf næsten Halvdelen strax erlagdes. Man kan saaledes fra den Side med Sikkerhed behude en Præmiepløining, som næste Foraar bliver holdt i Helsingørs Eggen, og hvorom en foreløbig Anmeldelse allerede var skeet i Statstidenden.

at benytte saavel som Flaane hans svage Hestes Kraft, blev tydeligt derved, at han i lige saa kort Tid, som de øvrige Pløiere, formaaede at gjøre sit Stykke færdigt, og saa vel at behandle en saa seig Grønsværd, som denne.

3die Bindes andet Hefte.

(17)

Saaledes har da den første Præmiepløining inden Danmarks Grændse fundet Sted! Maatte den vorde saa følgerig for os, som de Præmiepløininger bleve for Engeland, der ved Hertugen af Bedfords Bestræbelser bragtes der i Gang, saa er neppe nogensinde den Skjerv, patriotisk sindede Borgere have offret til vort Fædrelands Lær, bedre anvendt. Det betydelige Antal af Mænd, af alle Stænder, der indfandt sig ved Præmiepløiningen, saavelsom det velvillige Sammenfud, der fandt Sted, tyder allerede paa, at den offentlige Mening er for dette Foretagende, der altsaa tør haabe at finde fremdeles Understøttelse. Mærkeligt er det, at ved dette første Forsøg allerede indfandt sig 28 Concurrenter, da man ei kan tvivle om, at mangen Mand, deels af Undseelse, deels af Mistillid, har holdt sig tilbage. Man tør vel altsaa med temmelig Visshed haabe, at et endnu større Antal af Pløiere vil indstille sig næste Gang, og da de nu have erfaret, at kun de udmærkede Arbeidere kunne erholde Belønning, kan man ikke tvivle paa, at mangen maadelig Plovkarl, ved den Umage han nu vil gjøre sig, inden næste Aar er dueligere, end han maatte ellers nogensinde var blevet. Hvormegit maae det ikke anspore den Unge, der nu tager Ploven i hænde, til at lære at bruge den fuldkommen vel, da han har seet en af sine Jevnlige, en som af Aar saavelsom af Legemsstørrelse næsten er en

Dreng, at have gjort sig fortjent til en ikke ubetydelig Belønning. Hvor mangen Karl vil ikke ønske sig en Svingsplov, for ogsaa at kunne tage Deel i den Fordeel og den Ære, som derved kan erhverves; og endelig, hvormange Fordomme mod disse Plove maae ikke forsvinde, naar saa mange Diensvidner, som her vare nærværende paa een Gang, see hvad med dem kan udrettes, selv paa en Mark med stærk Grønsvær og et grusket Jordsmøn, hvor man ofte ellers ei vil indrømme Mueligheden af at bruge dem.

Man tør haabe, at hver Sagkyndig og Viligtænkende vil indrømme, at Indretningen var, ved denne første Præmiepløining, saa hensigtsmæssig, som man kunde vente den af det første Foretagende; da man imidlertid ønsker, ved gjentagne Prøver, at stifte den størst muelige Nytte, hvilket blot kan skee naar alt er paa det hensigtsmæssigste indrettet, saa hører man gjerne sagkyndige Mænds Mening, om hvorledes dette bedst kan opnaaes, ligesom man gjerne retter sig, det meest muelige, efter ethvert rimeligt og hensigtsvarende Ønske.

Efterretning om, at Dr. Tobiesens Skrift om Merglingen er udkommen i disse Dage.

Paa en Tid, da man i Danmark ret er bleven opmærksom for at mergle, tør man haabe, at en Oversættelse af Dr. Philos. L. H. Tobiesens kronede Priis-skrift "Auf Theorie und Erfahrung gegründete practische Anweisung zum Mergeln" vil være velkommen. Man besætter derfor Tidenderes Læsere, at bemeldte Oversættelse, ved Hr. Pastor C. N. Fausbøll, har forladt Pressen, og forsynet med et Kobber, er udkommet i disse Dage. Subscribenterne erholde den for 1 Rbdlr. i Repræsentativer, og til andre Kjøbere overlades den for den saare billige Priis af 1 Rbdlr. Solv. For Værkets Hensigtsmæssighed borger ikke allene den Omstændighed, at det Slesvig-Holsten'ske Patriotiske Selskab har kronet det, men ogsaa dette: at Originalen har fundet stærk Udgang, og at det Kongelige Danske Landhuusholdnings-Selskab, ved Subscription, har bidraget til at det kunde oversættes paa Dansk.

Anmeldelse af et ungt Menneske, der ønsker sig ansat ved et Kulsbrug.

Et ungt Menneske, som er bekjendt med Berelbristen, selv har lagt Haand paa Arbeidet ved Brugen af de nyere Agerdyrknings-Medstaber, og for hvis Sædelighed Undertegnede indstaaer, ønskes anbragt ved et vidtløftigere Agerbrug end det, ved hvilket han hidtil har staaet. Nærmere Efterretning gives dem, som kunne attraa hans Tjeneste.

Kyngbye, October 1820.

B. F. Rønne,
Stedets Præst.

I n d h o l d.

	Pag.
Fragmenter af Breve, Krevne af en Lybster, som i Aaret 1816 reiste i England, oversatte af J. C. Drewsen	117
Gaardsfæster og Dannebrogsmænd Peder Nielsen Knudstrup's til Landhuusholdningssekskabet indgivne Præmieafskning med Attester; og nogle Bemærkninger af Drewsen	162
Nogle Bemærkninger paa en Reise i Sjælland af Hr. Pastor Rønne	203
Tillæg til nogle af forestaaende Yttringer, af Drewsen	228
Om St. Hans Rug, af et Brev fra Tjen . . .	237
Efterretning om Præmiepløiningen paa Fauerholm ved Frederiksberg	239

Nogle Trykfeil i den i 2det Hefte indtrykte Afhandling: *Noter til Justitsraad Stensfeldts Forslag om Landpolitiet*, ville vorde anmærkede ved dette Binds Slutning.

Om raae Jorders Opdyrkning ved den i Provindsen Groeningen brugelige Rispebrænding*),

beskrevet efter et i Aarene 1819 og 1820 her i Nordholland
dermed anstillet Forsøg.

Ager-, Have- og Skovdyrkning, alle tre udgaaende fra det eneste Formaal, at frembringe de første og uundværligste Fornødenheder for det civiliserede Menneske, i største Antal, og gjøre ham dette Liv behageligt, vare stedse Indsenderens interessanteste Syssler. De to førstnævnte bleve rigtignok Bisag for ham, i det han kun som Embetsjord afbenyttede en 30 til 40 Tønder Land paa 2 forskjellige Steder, i en halv Snees Aar. Men Lyst til Sagen, Nødvendigheden af at frem-

*) Indsenderen er ikke ubekendt med Hr. Kammeraad Drewsens Afhandling i Landøkonomiske Tidender 3die Bind, 1ste Hefte og anseer endog den Pag. 41 og 42 foreslaaede Rispebrænding under visse Forhold fordeelsagtigere. Det er netop en udførligere Veiledning til denne, som Indsenderen attraaede.

bringe den største mulige Afgrøde, der er en væsentlig Deel af hans Bøn, og den ved denne dobbelte Interesse fremkaldte Eftertanke, førte ham snart ud af den simple Jorddyrknings-Slen-drian

De ham anviste Stykker indeholdt mange Levninger af den raa Skovjord, og havde for det meste endnu for kort Tid siden været det. Skovjordernes Egenskaber ere almindeligviis: 1) at de sielden have naturlig Eng; de foresindende Mosehuller ere tørvagtige, og frembringe i det høieste Stærgræs; 2) at de, efter nogle Aars Afgrøde, endog under Bereldrivten, synke betydelig i deres Production, dersom Rotationen ikke kan forkortes, mod den paa forhen dyrkede Jorder. Men Foder og Gødning staae i det Forhold til hinanden, at begge enten have eller savnes; det er altsaa ingen let Opgave at forøge den sidste i Forhold til Rotationens Forkortning. Smidlertid troede Indsenderen sig overbevist, at kun ved Bereldrivt og Staldfodring den størst mulige Production kunde frembringes og vedligeholdes, og lod indtil videre endeel af Jorden forblive uden planmæssig Drivt, for paa den øvrige at sætte Bereldrivten igiennem, om hvis Nytte hvert Aar mere overbeviste ham.

Blandt de saaledes indtil videre udenfor planimetriisk Inddeling og Bereldrivt satte Jorder befandtes ogsaa en Mose paa omtrent $2\frac{1}{2}$ Tønder

geometrisk. Underlaget er Torv, Overfladen Svampetorv med Undtagelse af Landkanterne, som ere lidt bedre. Den var beboet med enkelt Elle og Birke-Rat, som blev tyddet. Afgravning kunde ikke foretages, da de høieste Steder ifkuns ere imellem $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ Alen over en Indsøes Overflade; derfor blev forsøgt at forbedre den, ved at føre en leerblandet Sand paa samme. Bekostningerne hermed bleve imidlertid, for Dybgravningens og Dagleiens Skyld, saa betydelige, at dette Forsøg maatte opgives, og nu laae Mosen hen indtil en gunstig Leilighed. Den gav i det høieste 2 Pæss uselt Stær og Heinegræs, var forresten besat med kort Lyng, og endog den omtalte Jordforbedring i et Hjørne vilste ingen synderlig Virkning.

Disse forudsendte Bemærkninger over Localet haabes undskyldt med det Ønske, at sætte enhver Læser muligtst istand til at bedømme Forsøgets Natur, og nu til Sagen.

Indsenderen blev nemlig bekendt med et lidet Skrivt*), der lod ham øine Muligheden, at faae sin Mose frugtbringende af dens egne

*) Darstellung der unter der Benennung Koppeln, in der Provinz Gröningen erfundenen und gebrauchten Methode, durch das Feuer leichte und erschöpfte Gründe in reiche Kornfelder, und dann in üppiges Grasland umzuwandeln. Aus dem holländischen des Jan Hora Eicema. Lüneburg, bei Wahlschlag, 1817.

Midler, og uden Anvendelse af animalisk Gødning. Af Skriftet selv leveres nu her i Extract alt, som til en nøiagtig Beskrivelse af Fremgangsmaaden udfordres, og dernæst kan Forsøget faa meget kortere omtales.

Efterat Forfatteren har anmærket, at de i forskellige Lande endnu brugelige, saavel som de Gamles, Jordforbedringer ved Brænding ikke ere ham ubekjendte, formoder han, at den af ham beskrevne Fremgangsmaade er afvigende fra dem alle; Opfinderen var en Jacob Cornelius Molten i Siddeburen i Provindsen Groeningen. Hans Eiendom var omtrent $15\frac{1}{2}$ Tønder Land (22 Demath) fide Jorder, bevoxne med Stær, Siv o. s. v. Den hverken kunde give eller gav Haab om nogenfinde at ville yde ham og Familie det nødvendige Ophold. Et Tilfælde gjorde ham opmærksom paa Brændingens gode Følger; siden Aaret 1801 anstillede han adskillige Forsøg, endog ved Nattetider, for at undgaae sine Naboers Spot dersom de mislykkedes. Disse ere saavel ved Opfinderen, som under Methodens videre Udbredelse, blevne gjorte fuldkomnere, og beskrives saaledes:

”Roppen (ordlydende: ruske ud, som her oversættes ved Risperbrænding) er den Fremgangsmaade: at rispe endeel af Grønsværen, lade samme tørres, bringe den i Bunker og brændes, hvorefter Asken strøes over Jorden,

”hvoreb den ufrugtbare Jord bliver saa frugtbringende, at den i to til tre Aar giver den rigeligste Afgrøde af Sæd, og endnu to til tre Aar derefter en meget god Engafgrøde.

”Rispebrændingen er anvendelig paa alle Græsjorder uden Forskiel af deres Grundbeskaffenhed, naar samme levere saa mange Rødder, Mos og høslige, som udfordres til at faae Rispingen i Brand efter at den er tørret. Arbeidet gaaer bedre frem end man i Førstningen troede. Dernæst følge magre Sandjorder, særdeles den Slags, hvis Overflade har en sort Lyngtør, og endelig bare Tørvemoser. Den fortrinligste Anvendelse skeer dog ved sidagtige Lyngræsninger, som have Flydeleer og ahlagtig Grund, eller ved de Steder heraf, som ere bevoxne med Stærgræs, fordi Brændingen skeer lettere ved Hjælp af de foresindende Planter's Rødder.

”Begyndelsen af Arbeidet skeer fra Midten af April og fortsættes til Midten af Maj, naar man vil avle Vaarsæd; til Kapsæd (!) bearbejdes Jorden i Julii og August; til Vintersæd i September og ind i October. Denne sidste Maaned maa ogsaa ansees for den sildigste, da Brændingen let kan mislykkes i Væde.

”Af Vaarsæd, som lykkes i Rispebrændingen, nævnes først Havre i al Slags Grund,

"dernæst firrædet Byg *), Vaar-Rapsæd **), Gu-
 "lerødder af begge Slags, især paa sandede Tor-
 "ber, og Hestebønner, hvor Jorden ikke er ahl-
 "agtig, eller indeholder Flydeleer og var bevoren
 "med Lyng. Af Vintersæd lykkes; Rapsæd,
 "Rug og rød Hvede ***). Vinterbyg har efter
 "anstillede Forsøg ei villet lykkes. Med andre
 "Planter er intet Forsøg gjort, og navnlig ikke
 "med Boghveden, som i den Egn er sidste Sæd
 "og ugunstig for den fortrinligere Græsvært, som
 "haves til Formaal ved denne Behandlings-
 "maade."

"Mærkværdigt er det, at Rapsæden efter
 "Rispebrændingen sædvanligen er spættet og min-
 "dre af Riærne, men i sin tyndere Skaf rigere
 "paa Olie, hvorfor Oliepresserne ogsaa særdeles
 "søge den, uden at bryde sig om den mindre lø-
 "vende Farve.

"Ved Arbeidet fremgaaes saaledes: man
 "pløier med en sædvanlig, med een eller to Heste

*) *Hordeum polistichon*, hvoraf i sydligere Egne
 ogsaa have Vinterbyg og det Wallachiske eller
 Himmelbyg. Den har ingen anmærkede Fortrin,
 og Indsenderen, som kun havde 2- og 6-rædet Byg,
 valgte det sidstnævnte, da han maatte saae sig
 lidt.

**) En ringere Afart, som faaes Udgang Maji, og mod-
 nes Udgang Septbr. Begge disse Arter maae
 formodentlig kun vælges ved en noget bedre
 Grundbeskaffenhed.

***) En Afart af *Triticum compositum*, som i mager
 Jord bliver een-æret.

"bespændt, Plov*), en Fure $1\frac{1}{2}$ til $2\frac{1}{2}$ Tommer
 "dyb og 6 til 9 Tommer bred; man retter Plo-
 "ven noget til Høire, saa den udskaarne Fure
 "lægges omvendt paa den i samme Brede (6 til 9
 "Tommer) staaende Fure, og vedbliver saaledes
 "over Stykket, at Halvdelen af Grønsværen
 "ligger ovenpaa den faste Halvdeel saa huul
 "som muligt.

"I sædvanlig tørt og klart Værlig er Risp-
 "ningen i 8 Dage tienlig til Brænding; i modsat
 "Tilfælde hengaae 2 til 3 Uger, forudsat at in-
 "tet usædvanlig fugtigt Værlig indtræffer. Nu
 "bringes den tørrede Rispning i $1\frac{1}{2}$ Alen høie og
 "i Alen i Giennemsnit holdende Bunker. Det
 "er en ved Erfaring stadfæstet Sandhed, at
 "Rispningen bedre modtager den fornødne Tørre
 "liggende, end i Bunkerne, hvorfor man helst
 "lader den ligge til bedst muligt Udtørring, og
 "i tørt luftende Værlig des hastigere bringer den
 "i Bunker og tænder den. Til det sidste Arbeide,
 "som og til at rette nedfaldende eller kun halv ud-

*) Den i hiin Egn sædvanlige Plov er Indsenderen
 ubekjendt. Han maatte for Røddernes Skyld
 bruge en meget let dansk Plov, hvis Bredjern
 (Skjære) bukses i høire Side efter gammel Maa-
 de. Til Rispning paa forhen pløiet Jord bruger
 han den sædvanlige engelske Plov, efterat endnu
 et Langjern er tilføiet paa høire Side af Naser
 og lidt foran det sædvanlige, saa Furen paa
 eengang skiares løs paa begge Sider. Forresten
 forstaaer det sig, at Buske maa være rybbede eller
 Lyng afbrændt, inden Rispningen kan foretages.

”brændte Bunker, bruges sædvanlig Gruentimmer
”og Børn.

”Den første Bunke sættes i Brand med Glø-
”der, og herfra tages med Høsthyen en brændende
”Græstørv, som lægges i næste Bunke ved Vind-
”siden paa en ret tør Tørv, og oven derpaa et
”andet Stykke Tørv, saaledes at Gløden beholder
”Luftræk. Bunken tager snart Ild; sædvanlig
”giver den ingen Lue, men udgløder under gun-
”stigste Jordbessaffenhed, ved en snart fortærende
”Hede, i nogle Timer til Aske. Ved mindre gun-
”stig Jordbessaffenhed kan den ogsaa brænde 24
”Timer og længere *). De udfaldende Tørv
”maa igien kastes i Bunken, uden dog at røre
”for meget deri, hvorved Ilden snart kan slukkes.

”Bunkningen er et væsentlig Arbejde, hvor-
”for man ogsaa snart opfandt en saakaldet
”Brandharve**), for hvilken spændes to Heste,
”som føres af en Plovfjoring. Harven gaaer
”efter Rispingens Længde, og nedtrykkes af en

*) Hos Indsenderen brændte den af Svampetørv be-
staaende Risping vanskeligere og længere end an-
dre; til Hedens Føregelse gjorde han da Bunker-
større.

**) Efter Beskrivelsen har den Lighed med den til
Stubbrøining i Holsteen brugelige ”Hungerharke”
for hvilken spændes een Hest. Denne skal gøres
stadigere i sin Gang ved at anbringe i forreste
Spids et Hjul, som ved Kartoffelploven. Tæn-
derne gøres af Jern, 18 Tom. lange, og Rindens
Bom er bøiet noget indad.

"Mand, ved Hielp af to Plovfierte, samt løstes
 "som en anden Harve, naar den har Rispetørø
 "til en Bunke for Tænderne. Herved spares i
 "et ikke for løst eller fugtigt Jordsmøn megen Tid
 "og Arbeide.

"Saa snart endeel Bunker ere nedbrændte,
 "udstrøes Asken strax med en Træskovl, inden
 "den bliver fugtig af Dug og Regn. I Jord
 "med den sorte Lyngtørø, saavel som i Tørvemo-
 "ser, ville Bunkerne gierne brænde noget ned,
 "hvorfor man paa selve Brandstedet saameget
 "mindre behøver Aske, der altsammen udstrøes
 "muligst jevn paa de ubrændte Steder.

"Bekostningerne paa en dansk geometrisk
 "Tønde*) kan anslaaes efter følgende Data:

"1 med to Heste bespændt Plov risper den i 1
 "Dag;

"3 Mand kan bunke sammen i 1 Dag;

"1 Gruentimmer og 1 Barn kan tænde og ved-
 "ligeholde Ilden i 1 Dag;

*) Forfatteren regner efter Grønlings Demath, som
 er $\frac{2}{3}$ af en Amsterdamer Morgen, eller 37224
 franske Kvadratsod, hvoraf en dansk Tønde inde-
 holder 52570. I Overflaget har jeg dog regnet
 $1\frac{1}{2}$ Demath = 1 geometrisk dansk Tønde. Et
 andet Sted siges, at en Demath rispebrændt
 Land gav 25 Muib Havre. 33 Muib ere en øster-
 søisk Læst, eller 1 Muib forholder sig til en dansk
 Korntønde som 5449 til 7013, er altsaa det nær-
 meste $6\frac{1}{2}$ Skieppe, og 27 Tønder Afgrøde frisk
 Havre paa en Tønde Land.

"3 Mand kan udstrøe Afken i 1 Dag *).

"Naar Afken er udstrøet, saaes Baarsæden, "almindeligviis Havre, ligemeget hvilken Art. "Man udstrøer den ovenpaa Afken og de staaende "Rispefurer, noget tykkere end sædvanlig, og "tverpløier derefter kun et Kiende dybere end "Rispingen, for ogsaa muligst at dække den i Ril- "lerne faldne Sæd. Saaledes kommer Havren "til at ligge under firkantede Græstørv. I For- "pløiningen, som dog sædvanlig trædes istykker "ved Hestenes Bending, kan denne Afpløining kun "ske paa langs.

"Efter Pløiningen harves ikke, men hele "Stykket tromles. Det er forunderligt, med hvilken "Kraft Spiren arbejder sig igiennem de 2 til 3 Tom. "tykke firkantede Tørv **). Da, uagtet al Forsig- "tighed, mange Kiærner alligevel henligge blot- "tede, saa er den tilraadede tykkere Udsæd nyttig.

"Disse firkantede Tørv kan ikke oppløies for "tyndt, og da noget af det underste Jordlag skal "følge med, saa følger deraf, at man ved første "Risping ikke kan pløie for let.

*) Alt dette er dog at forstaae om øvede eller god- villige og flittige Folk.

**) Hos Indsenderen, hvor, af siden berørte Aarsager, Tørvene vare ofte mere end engang saa tykke, viiste det gradede Bøg og de danske Bitter samme Kraft. I den tørre Sommer 1819 holdt disse Tørv Fugtigheden i den for Udtørringen ellers saa udsatte Svampetørvgrund.

"De fide Steder befries ved Grøvter for Vand, hvilket er nyttigt, om endog Overfladen ikke er udsat for staaende Vand.

"Til Rapsæd eller Rug tverpløies forinden Saaeningen, og efter Udsæden overslæbes den med en Busskarve*) saa Tørvane ei flyttes, hvorefter den tromles. Rapsæd lykkes ogsaa uden foregaaende Busskarvning. Denne er ved en ikke vaad Grund ogsaa passende at begynde med, hvorefter Rug og Hvede bedre lykkes.

"Til anden Sæd pløies ikke for dybt, Tørvestumperne harves bestimuligt i Stykker og derefter saaes den Sæd, man efter Vexeldriftens Regler og Localets Besskaffenhed pleier at vælge.

"Siældent viser den rispebrændte Jord sig frugtbar i tredje Halm. Nogle pløie til denne 4 til 5 Tommer dybt, sammenharve Rødder m. v. i Bunker, brænde dem, udstrøe Asken og avle derefter endnu en meget god Afgrøde. Bedre er det imidlertid, at lade sig nøie med 2 Aars Afgrøder, at saae hvid Kløver og andet Græsfrø om Foraaret i anden Halm, og derefter at lade Pladsen ligge indtil nye Brænding, som ved høie Torder kan gientages hvert 4de eller 5te Aar, ved sidere derimod hvert 10de, fordi de ellers udhules for meget.

*) Bussen bindes i en Karvebolle eller et Træstykke, saa at den løse Jord ved Slæbningen falder over Udsæden.

"Paa meget magre høitliggende Steber med
 "tynd Græsfforpe, kan man afpløie denne aldeles
 "og brænde den*). I forhen rispebrændte Ager
 "pløies afverlende 4 Furer brede Strimler, hvoraf
 "Løven brændes, eller — naar Overfladen har
 "været brændt flere Gange, pløies hele Ageren med
 "2 Plove i een Fure, især hvor Underlaget er
 "Løv, og af de opkommende Stumper brændes
 "saa mange til Aske som til Gjødfkning synes
 "nødvendigt. I sidste Tilfælde er dog Hvede og
 "Vinterbyg ei raadeligt.

"Altfor ofte gjentagen Rispebrænding giver
 "ingen varig Grundforbedring. Ogsaa her kan
 "Brugen udarte til Misbrug. Dog er dens for-
 "standige Anvendelse saa nyttig, og de prøvede
 "Førdele have opmuntret saa mange, at den i
 "hine Egne med Løve drives. I de sytten Aar
 "den var brugt, befandtes ingen skadelige Følger,
 "kun det Ubehagelige af Røgen i Brændingsti-
 "den, hvilken Røg i Skov-Egne holder sig læn-
 "gere, kunde indvendes; ligesom nogle ogsaa ville
 "have bemærket en Aftagelse i Frugttræernes
 "Bærefraft. Denne sidste kan dog neppe komme
 "i Betragtning imod Agerdyrkningens Udbredelse
 "paa hidtil unyttige Strækninger**).

*) See den første Anmærkning med Hensyn til Land-
 oekonomiske Tidender 3 B. I H. Pag. 41 og 42.

**) Rispebrændingen synes ogsaa i mange Tilfælde
 at kunne anvendes til mosbegroede Enges For-

Saa vidt Forfatteren. Indsenderen besluttede i det tørre Efteraar *) 1818 bogstaveligen at behandle sin Mose efter denne Anvisning. Dog mødte han snart to Vanskeligheder: den første, at Karlen ikke forstod sig paa Risping, den anden, at Ploven hvert Dieblif tørnede imod gamle Rødder og skulde Ellestøde. Paa mange Steder opvæltedes Rispingen i den bløde Jord af uøvet Haand over halvandet Quarteer tyk, atter gled Ploven ud for en Rod o. s. v. saa at Arbeidet blev meget ufuldkomment og i det mindste $\frac{2}{3}$ af Grønsværen henstod.

Uf utidig Frygt, at Vandet paa de lave Steder i Foraaret 1819 ikke betids nok skulde bortdunste, lod jeg, imod Forfatterens Advarsel, i April bringe Rispingen i Skruer eller Bunker for at tørres, og troede midt i Maj, de vare tienlige til Brænding. Nogle i Nærheden af Haardbund, som ei indeholdt Svampetør, brændte ogsaa meget godt, men midt ad Mosen fluffedes de ofte, saa Dagleierne erklærede reent ud, dette var et forgiæves Arbeide og de vilde gaa deres Wei. Den Ubhagelighed, at arbejde i Røg, hidrog maafløe det meste til deres Beslut-

bedring, indtil Agerbruget er kommen i den Tilstand, at de kunne forbedres ved Giødning.

- *) Om Foraaret holdt Vandet sig for længe i denne Mose, og Jordarbeidet pleier paa den Aarets Tid desuden at udfordre den disponible Hestekraft.

ning, thi da jeg selv viste, at Bunkernes Antændelse var udførlig, forsvandt for det første den Paastand.

Smidlertid rykkede Junii Maaned nærmere, og efterat en stor Deel af Mosen efter Beskrivelsen var besaaet med Havre, valgte jeg danske Bikker til de bedste øvrige, og færradet Byg til det ringeste Stykke. Her maatte desuden bortføres over Halvdelen af den næsten uforbrændelige Rispning af Svampetørven*), saa Kornet i alle Henseender og i denne hede Sommer fik den ugunstige Behandling, hvorfor dens Afgrøde ogsaa kun blev 3 Fold. Tverpløiningen veltede formest den dybe Rispning paa flere Steder uformelige tykke Græstørv over Udsæden, desuagtet spirede alle 3 Arter ganske godt. Havren gik paa flere Steder i Leie; dens Udbytte kan jeg ikke opgive, da den saavel i umoden som moden Tilstand for det meste blev brugt som Skærefoder til Hestene. Bikkerne, som kom i bedste Væxt, bleve ligeledes grønne afflaede til den (ogsaa for Køerne) her indførte Sommerstaldfodring. — Ved Høstningen maatte Sæden afficiæres med Segl, hvor Tromlen ikke havde kunnet nedtrykke de tykke Tørv.

*) Den blev henført i een Bunke, hvori den omfattet brandte ud, og Asken, ved at udstrøes over et Engstykke, forvoldte en hyppelig Græsvæxt.

Under alle disse Ufuldkommenheder saae jeg dog: 1) at jeg slap fuldkommen skadesløst; 2) at de Pletter, som under mit Tilfyn vare bragte den foreskrevne Behandling muligst nær, ogsaa viiste en paa denne Jordart uventet god Vegetation.

Saa snart Høsten var tilende, lod jeg i tørt Bæirlig atter bunte de største Tørv, brænde dem og udstrøe Asken. Herefter blev Mosen ved Brakgrøfter af en Alens Brede deelt i smaae Agre paa omtrent 2 Skiepper Land hver. Disse Grøfter kunne vel ei aflede Vandet, men hjalp dog at holde de sidste Steder temmelig fri for Wintervandet. Nu blev Jorden med en let dansk Plov pløiet saa flad som muligt, og paa de bedre Steder, især i Landingen, udsaaet en Tønbe sædvanlig Winterhvede, som var kalket. Paa de øvrige Steder saaedes omtrent 15 Skiepper Rug*), hvoraf den ene Tønbe nedstammede fra Ect. Hansrug, der i tredie Generation var avlet som Winterrug, og Resten var her i Landet avlet

*) At saae paa 2½ Tønbe Land 2½ Tønbe Wintersæd synes temmelig meget; men jeg regnede paa, at endeel maatte begraves under de endnu tilbageværende Tørvestumper, og at Sneens Afsmeltning i dette Locale vilde udtynde Sæden. Virkelig skeete ogsaa det sidste ved den langvarige Kulde og Sneens langsomme Bortsmelten om Foraaret, thi fra Norden bragte Søen Kulde og fra Sydøst hindredes Sneens Bortsmeltning ved Træer, saa mange svage Planter raadnede under den.

holsteenſk Rug. Efter Udsaaeningen bleve de ſtorre Tørveſtykker hakkede itu, og Jorden harvet et Par Gange.

Til Hveden havde man Tillid, at den kunde maafkee give noget Udbytte; men at ſaae Rug paa de ringeſte Steder i ſaadan ſigtig og i ſig ſelv ufrugtbar Grund, uden mindſte Giødning, anſaae Almuen for et bagvendt Foretagende, ſom ingen af dem vilde have gjort efter. Begge Sædarter ſpirede paa det frodigſte frem, og Moſen var til hen i Foraaret hiemſøgt af Raadhyr naar og hvor den var bar for Sne, hvilke paa det nøieſte havde pilt af næſten hver Plante.

Da Foraarskulden var overſtaaet, hvis ſkadelige Indſtydſe i de første 8 Maidage blev fiendeligere Dag for Dag, blev hele Vegetationen paa nye oplivet ved en velgiørende Regn den 9de Maji, og nu vorte alt til Forundring frodigen frem. Sæden havde ingen anden Fiende, end at den paa mange Steder gik i Veie efter den ſtærke Regn i Junii, ſom formedelt Skovenes Nærhed ei ſaa let kunne blæſe af, og at min Gaafehyrde i Julii i nogen Tid fandt ſin Regning ved at lade Giæſſene og ſem Sviin gaae deri, ſom han derved paa den nemmeſte Maade holdt fra Naboens Grændſer *). Et lille Hjørne, ſom

*) Smaakreatures Bogtning, ſom ved Sommer. Skolegangen, være den nok ſaa indſtrænket, af ſig ſelv paa mange Steder maa bortfalde, vil jeg

for havde været pløiet og forbedret med Jordpaa-
kørsel, men ei var brændt, var ved en Hæn-
delse ogsaa besaaet, men der vorte saa godt som
intet.

Ved Høstningen traf det sig hver Gang, at
der faldt svær Regn under eller strax efter Mei-
ningen, som forvolber, især ved Vintersæden
megen Kiærnespild ved Regenes Ombinden og
deres Dmtumling. Dog fik jeg efter de 15 Skpr.
36 velbundne Traver Rug af god Bonitet, som
jeg i det ringeste vil anslaae til 16 Tønder for-
uden Udsæden. Hveden vil man paaftaae kunde
give 10 Tdr., jeg vil kun regne 8. Mosen har
derfor ikke allene rigelig betalt Arbejdslønnen med
24 Tønder Kiærne, men ogsaa givet en 15 gode
Læs Halmfoder til dens fremtidige Forbedring,
og man har altsaa paa den Maade en Udvei at
forbedre sive og øde Jorder af deres egne Midler.
Bonden, som selv fortjener Arbejdslønnen, kan

desuden ikke tilraade nogen uden for Bondestan-
den; gives intet andet Middel til at holde Gæ-
s o. s. v., da er det bedre at afskaffe dem. Vog-
terne blive af Tjenestefolkene tagne til Opvart-
ning, og træffer Huusbonden ikke selv Gæstene i
Sæden, saa er der altid Udvei at fritage hiin for
Ansvar, eller følge Sagen. Desuden have nogle
af den tjenende Almue en Slags Skadefrohed,
naar de kan spille den saakaldte Herremand et Puds,
saaledes at de slippe for Straf; for Stavn-
baandets Løsning den eneste Udvei at betale saa
mangen fogdiß eller herremandß Brutalitet imod
dem.

med endnu større Fordeel foretage Sigt, og den her fortalte Prøve har ved hvert Skridt overbevist mig, hvor mangen behagelig Løn, der venter den driftige Landmand, som har flige øde Udmarker.

Forresten har jeg besluttet i en tør Aarets Tid at lade pløie ganske flad til Havre i næste Aar, og da udlægge Jorden med passende Fodergræs og Urter. Paa flere Agre har den egentlige Krybhøene (Fjorin) saa meget udbredt sig, hvor jeg før ikke bemærkede den, at jeg maaskee sparer dem for Pløiningen. Naar hele Overfladen var bleven skrællet og brændt, omtvivler jeg, at saadan Græsbeklædning var fulgt efter Sæden.

Skrævet i Begyndelsen af September 1820.

S. T.

B l i k

paa

Agerdyrkingens Tilstand i Frankrige*)

af

C h a p t a l,

forhenværende Indenrigs - Minister.

Frankrige har den store Fordeel, at kunne paa eengang see baade Agerdyrking og Manufacturer blomstre inden sine Grændser; og naar man undtager Bomuld, saa frembringer det selv næsten alle de raae Materialier, som det behøver. Der er altsaa et naturligt Baand mellem Agerdyrkingens og Fabrikernes Stiebné, og deres fælleds Velgaaende synes uadskilleligt.

Dette Rige hører til de faa Nationer, der, saa at sige, kunne bestaae ved sig selv; Agerdyrkingen yder rundeligen alt, hvad der er nødvendigt til dets store Folkemængdes Underhold, og

*) Udbraget af: *De l'Industrie Française*, par M. le Comte *Chaptal*, Paris 1819. 2 Voll. Det, som her meddeles, er kun den berømte Forfatteres Betragtninger i Almindelighed; for de egentlige statistiske Data var her iffe Stedet.

bets Fabrikker og Manufacturer frembyde alt, hvad den Riges Vellevnet og den Fattiges største Træng fræve.

Statens Grundlov har endeligen indsat Landboen i alle hans Rettigheder; hans Eiendom er sikket, ligesom Frugterne af hans Arbejde; han staaer under Loven, som er lige for alle, intet Baand trykker ham, han æres som Producent.

Førend denne Epoche, vare de franske Jord-eiendomme deelte imellem tre Classer: den ene bestod af Usufructuarier, der ingen Interesse havde ved at forbedre Jorden; den anden af Landets Mægtige, der levede af Hofgunst, og som brød sig lidt om at sætte deres udstrakte Eiendomme i god Stand; — disse to Borgerclassers Tilværelse var forresten sikket ved Hovserie, Lehnserettighed og Diende. Den tredie Klasse indbefattede de arbejdende Mennecker, bestemte fra Fødselen af til at dyrke Jorden; ved deres majsomme Slid erhvervede de Livets uundværligste Nødvendigheder, men beholdte ikke en Hvid tilovers, hvorved de kunde forbedre den Jord, som de Klar ud og Klar ind vædede med deres Svæd.

Nutildags er alt dette anderledes. Der er ikke een Jordeier, som jo, enten af Nødvendighed, eller Tilbøielighed, med Liv og Siel søger for Agerdyrkningens Fremme, og bestræber sig for at sætte sin Jord i bedre Stand. Afgifternes ligeligere Fordeling, Ophævelse af mange byr-

besulbe Skiffe, store Eiendommers Udskykning, Landmandens Uafhængighed — have overalt op-
livet den landlige Industrie.

De sidste tredive Aars Begivenheder have fordoblet Antallet af Jordeiere, til samme Tid, som de have frembudt Midler for den største Deel af de ældre til at forsøge deres Eiendele; den ene har skaffet sig mere Agerland, den anden en Wiingaard, og en tredje en Eng, næsten alle have de vidst at udvide sig saaledes, at de ved Forskielligheden af Producter have kunnet sørge for alle Livets Fornødenheder, og, hele Aaret om, sysselsætte paa deres Jord deres Families Hænder, hvilket er den fordeelagtigste Inddeling af Jordeiendomme.

Ved at betragte disse Forandringer, med Hensyn til det almindelige Bedste, kan man ikke nægte, at de jo have været gavnlige for Landbruget, især for de smaa Eiendomme, fordi den Agerbruger, som eier Jorden, gjør sig mere Umage for sit Arbeide, end Daglønneren. Det er en bekiendt Sag, at en Wiingaard, der ikke er større, end at Eieren selv kan dyrke den, frembringer bestemt det dobbelte af det, som en lige saa stor Wiingaard frembringer, naar den eies af en Mand, som har saa store Eiendomme, at han ikke selv kan tage fat paa Arbeidet. — Men denne Fordeel kan ikke siges at være ligesaa stor i de Egne, hvor Korn dyrkes i det Store, hvor

man maa have mange Arbeidsbyr, megen Giødning, og desuden tilstrækkelig Capital, for at kunne udholde en slet Høst, og hvor man, med eet Ord, maa have mange Hielpemidler, for at sikke sig et stort og lykkeligt Udfald.

Dersom vi betragte denne Inddeling af Eiendommene i politisk Henseende, saa maa jeg uden Indskrænkning ansee den som fordeelig; det er just den egentlige Eier, som er en god Statsborger, fordi han har Interesse ved at vaage over Lov og Orden i sit Fødeland, og glæde sig over dets Held. Ved saa at sige at forbinde sig med Jorden, forbinder han sig med sit Fædreland og med den Regiering, som beskytter ham. Det Menneſke, hvis hele Eiendom bestaaer i hans Hænder, kan bringe den hvorhen han vil, og dersom han opholder sig paa et vist Sted, saa er det snarere af Vane eller Egennytte, end af Hengivenhed.

De bedste Dyrknings-Maader ere endnu ikke almindeligen antagne i alle Provindser, men de have dog trængt igiennem paa mange Steder; og Exemplet, mægtigere end det trykte Bogstav, skal vist udbrede dem videre; Agerbrugeren har Modbydelighed for det Nye, og troer sjældent det, der fortælles; meget lovende Efterretninger vilde lede ham ikke; men han er en god Sagttager, og naar han seer en nye Brugsmaade lykkes i sit Naboland, saa tøver han ikke med at følge den.

Denne Fremgangsmaade 'er i øvrigt den eneste, som passer sig for ham, for ikke at blive skuffet, og for ikke at spille sin Tid og sine Penge paa ofte frugtesløse Forsøg.

Læren om Frugtsølgen har gjort hurtige Fremskridt; denne Maade, som i Aarhundreder har været fulgt i det franske og belgiske Glantern, er endelig bleven optagen i England; men har først paa den senere Tid udbredt sig i det Indre af Frankrige. — Agerdyrkeren, vant til den gamle Skik, at saae Byg, derpaa Havre og at lade Jorden hvile det tredie Aar, kunde ikke løsrive sig fra denne Brug; førend han saae Folk i sit Nabolag verle Dyrkningen af Kornsorter med Bælgfrugter og kunstige Foderurter. Han har saaledes ved sine Naboers Exempel overbeviist sig om, at man kunde undvære Brakken, og lade Jorden frembringe uafbrudte Afgrøder, rigere og mere forskellige end dem, som han hidtil havde faaet. Ved saaledes at tale til Agerdyrkerens Egennytte, ved at udføre Exemplet lige for hans Dine, har man kunnet overvinde Fordomme, der vare des vanskeligere at udrydde, efterdi de vare hævede ved en lang Vane.

Man er nu almindeligen enig om, at den paa hinanden følgende Dyrkning af samme Plante, eller af Planter af eens Natur, paa een og samme Jord, er ganske fordærvelig, og at Afgrøderne Aar for Aar blive flattere; hvilket ikke

er Tilfældet, naar man lader Værter af aldeles forskjellige Natur følge efter hinanden. — Resultaterne ere des fordeeltigere, naar man lægger en lang Frugtsølge til Grund, eller en lang Række af forskellige Slags Planter paa den Maade, at den samme Slags ikke dyrkes igjen, førend efter adskillige Aars Forløb.

Det er ligeledes almindelig bekiendt, at Jorden ikke trænger til Hvile, og at den uden Afbrud kan bære Afgrøder, forudsat at den rigtigheden bearbejdes, faaer tilstrækkelig Gødning, og drives efter en rigtig Frugtsølge. Denne Sætning stadfæstes af Havedyrkningen, og den er allerede fulgt i alle de Lande, der udmærke sig ved skønnsom Dyrkning.

Den Skik at udlægge en tredie Deel af Jorden til Brak, var en Følge af Umuligheden i at tilveiebringe tilstrækkelig Gødning for en heel Indtægt; man ansaae det ogsaa for en Fordeel, derved at skaffe sig et Overdrev for Creaturene, og at erholde en Halv-Gødning ved Nedpløjningen af de Planter, som vore paa de Jorder, der ere fordømte til Hvile; men Indretningen af kunstige Fodermarker mangfoldiggjør disse Hielpemidler, og i det, den skaffer Næring til et større Antal Creature, forøger den rigeligen Gødningen.

Anlægget af kunstige Fodermarker var for 30 Aar siden neppe kiendt i Frankrige; i dette

Tidrum har det gjort uendelig stor Fremgang; ikke alene har man anvendt mange Værter til denne Hensigt, men man har end ydermere nøie lagt Vind paa, at kiende Jordsmønnets Natur, for at vide hvilken Slags Jord der er meest passende for hver Slags Foderurter.

Foruden de kunstige Fodermarker, dyrker man ogsaa mange Slags Rodfrugter, hvoraf nogle tiene til Menneskenes Næring, andre til Creaturenes.

Dyrkningen af alle disse Værter, i en passende Forbindelse med Dyrkning af Kornsorterne, fremviser, for nærværende Tid, i mange Dele af Frankrige, en uafbrudt Række af Afgrøder, som berige Agerdyrkeren; og denne Driftsmaade kan ikke andet end blive almindelig.

Banens Slaver ville maaskee sige, at dette Landbrugs-System vil omsider formindste Kornproductionen; vi kunde besvare dem med Exemplet fra alle de Lande, hvor Værelbruget er indført; men vi ville indskrænke os til at anmærke, at Agerdyrkeren, istedet for hidtil at lade sig nøie med en mager Høst af 4 eller 5 Fold, vil stadigen erholde 10 til 15.

De kunstige Fodermarker have i vore Dage beriget den franske Agerdyrkning; de yde en rig Næring for Creaturene, hvorved der kan holdes des flere, altsaa skaffes mere Giødning og forøges Arbeidskraften; de give Agerdyrkeren Tid til at

forbedre de øvrige Jorber, inden han opbryder dem, han har udlagt til Græs; de skiorne og frugtbargiøre Jorden, og sætte den istand til at modtage Kornsaed uden Hielp af Giødning.

Agerdyrkningskunsten bestaaer da i, at forsøge Creaturenes Antal*); thi ved Creaturene forsøges Giødnings-Massen og derved Afgrøderne; desuden yde Creaturene, baade i deres levende Tilstand, ved Melk, Uld o. s. v., og naar de slagtes, en aarlig Indtægt. — Men uden Foder tilintetgøres denne skionne Plan, og Agerdyrkeren lever, paa slet giødede og slet behandlede Jorber, som i en Ørken.

Man sammenligne engang de Enge, hvor kunstige Fodermarker ere indførte, med dem, hvor de ere ubekiendte, og man vil forbauses ved Forskiellen; i hine er Jorden bedækket med en frodig Væxt, og man seer der meget og fedt Qvæg; i de andre er Jorden nøgen, Beboerne høste neppe det, hvormed de kunne vedligeholde Livet, og kun nogle Faar vanke omkring paa de tørre Marker.

Det er en uimodsigelig Sandhed, som Agerdyrkeren maa have for Øie ved sin Dont, at de Værter, som hugges til Grønfoder, medens de blomstre, frugtbargiøre Jorden; hvorimod de, som man lader modnes, udmagre den; det synes

*) Foderets Mængde? — udgiv.

som at Planterne, lige til det Dieblif, da de sætte Frugt, næres af den Luft og Fugtighed, som omgiver dem, og ikke drage nærende Bædffe af Jorden, førend Frugten uddannes. Deraf kommer det, at Planter, som flere Aar i Rab afhugges, førend de modnes, sætte Jorden istand til at bære flere Afgrøder i Rab uden Giødning; men at de, som man lader modnes, medtager Jorden i den Grad, at det er nødvendigt at giødffe, for paa ny at gjøre den frugtbar. De følger, som lade sig ulede af denne Grundsætning, kunne anvendes paa mange Landbrugsforetagender, og i mange Tilfælde veilede Agerdyrkeren.

Kartofflen, som man i lang Tid havde foragtet, har omsider optaget sin Plads blandt de nyttigste Producter af Agerdyrkningen. Man dyrker den overalt, fordi man har erkjendt dens Værd i de Aar, da der var Kornmangel i Frankrige. Dette ubetalelige Fødemiddel, som de Fattige vragede, findes nu paa de Riges Borde, og ansees nu, med Rette, som Kornets bedste Medhielp.

Ikke alene i Mark og Have dyrkes Kartofflen, men man lægger den paa Jordvolde, paa tomme Steber i Wiingaarde, og overalt, hvor Ploven ikke kan komme frem; den finder sig vel i god Jord, og den trives i flet; den flaaer fielden

feil, og naar Afgrøden er uheldig, holder den dog Dykkeren oftest skadesløs.

Som Fød.-middel for Mennesket fordrer Kartofflen næsten ingen Tilberedning; ikke desmindre behager den de Flestes Smag, taaler mange Slags Tillavninger, uden dog at tabe det Eien-dommelige.

Som Dvægfoder er den det bedste og meest økonomiske, man kan bruge om Vinteren.

I alle Henseender er Kartofflen en af de kosteligste Erhverveller, som Agerdyrkningen har gjort i flere Aarhundreder. Man kan endogsaa haabe, at dens Anvendelse til Brød vil gjøre Misværet paa Korn mindre befrygtelig end for-dum.

Merinos Indførelse i Frankrige vil gjøre en af de mærkeligste Epøcher i vor Agerdyrknings Aarbøger. Ludvig den Sættende skilte vi Tak for denne Velgierning; han lod den første Flok komme, og anbragte den i Rambouillet, under forstandige Mænds Opsyn. Basler-TRACTATEN skaffede os endeligen et Tillæg af 4000 Merinos, som bleve solgte til Landmænd, og hvorved denne kostbare Race udbredtes. Det var Oprindelsen til de talrige Flokke, som nu findes hos os. Vi ere nu sikke paa Besiddelsen af dette fortræffelige Dyr; tredive Aars Erfaring har bevist, at Ulben ikke udarter, og at den Umage, man gjør sig ved Valget af Bædere, til at forøge Racen, har paa

en udmærket Maade forædlet disse Dyr's Vært og Former.

Indførelsen af Merinos har ikke alene beriget vor Agerdyrkning og vor Industrie med den fineste Uld, man har i Europa, men den har tillige, ved Racernes Krydsning, forbedret i alle Frankriges Egne den sædvanlige Uld. Denne Fordeel lader sig næsten ikke beregne, naar man betragter, at man, ved at forbedre Ulden, forhøier Værdien, og forøger Qvantiteten næsten med Halvdelen.

Men det røbede en flet Kundskab om hvad man skulder Merinos, naar man blot saae hen til Uldens Forbedring; deres Indflydelse paa Agerdyrkningen er maaskee endnu vigtigere; velhavende Landmænd have strax bemestret sig denne Deel af den landlige Industrie, de have kappedes om at gjøre store Opoffrelser, for at bære Omsorg for disse Dyr. Overalt har man indrettet luf-tige Stalde, hvor der omhyggelig sørges for Reenlighed; man har bestræbt sig for at saae gode Hyrder, og gjort dem bekendt med alt, hvad der angik disse Dyr's Levemaade, Sundhed og Sygdomme; paa alle Steder har man søgt at skaffe sig kunstige Fodermarker, for at være sikker paa at kunne skaffe dem sund og tilstrækkelig Føde. Og saaledes har denne nye Erhvervelse havt mangefold Indflydelse paa Agerdyrk-

ningen, og bidraget til at forbedre alle Grene deraf.

Frankrige var nærved ganske at kunne undvære sin Ulds Indførsel; det eiede nogle Millioner Merinos af reen og blandet Race, og havde ved raske Skridt opnaaet en almindelig Forædling, da Decretet af 8de Marts 1811 med eet Knusede denne skønne Industrie-Græn. Istedet for at lade de store Godseiere virke, og lade det komme an paa deres Interesse, blandede Regjeringen sig i Sagen, og vilde handle for egen Regning. Deraf fulgde, hvad der altid er en Følge, naar Regjeringen ikke er nøiet med at beskytte Produktionen, men vil selv være Producent, — Privatmanden, som er nødt til at arbejde mod Regjeringen, taber Modet, og Industrien forsvinder. En oplyst Regjering kan lægge den første Sæd til en Industrie, og betrygge dens Fremskridt; men videre gaae dens Forretninger ikke *).

Imidlertid kæmpede nogle ivrige Godseiere med Dpoffrelser og Bedholdenhed mod Regjeringens skadelige Forholdsregler; det lykkedes dem

*) Den Artikel i Decretet af 8 Marts 1811, som forbyder, under haard Straf, at skiere de Bædere, som, formedelt deres Danneelse, feilfulde Organisation og flette Uld, ikke bør bruges som Tillægsdyr, giver ikke noget fordeelagtigt Begreb om Regjeringens Kundskab til denne vigtige Deel af Landbruget.

at bevare den kostbare Frugt af 25 Aars Beskræbelse; og da Bysten, at ville blande sig i alt, og regiere alt, ophørte, og denne Industrie atter blev sat paa fri Fod, tog Merinos-Vølen igien sin første Gang.

De utallige Forandringer, som i de sidste 30 Aar havde fundet Sted med Eiendomme, og det forsøgede Antal af Ciere, have naturligviis meget maattet bidrage til Agerdyrkningens Fremme; en mangeaarig Erfaring har lært os, at en nye Besidder af et stort eller lidet Stykke Jord tager sig med mere Varme af dets Dyrkning, end den Gamle; han søger at forsøge Productet, og sparer i den Henseende intet; han indtager raae Jorder under Dyrkning, planter overalt, hvor det lader sig gjøre, og hviler ikke, førend han har sat alle mulige Forbedringer i Værk. Der var forðum i Frankrige umaadelige store Eiendomme, hvis Product neppe fødte en Familie; Begivenhederne have fremvirket deres Udstykning, alt kom under Cultur, og Afgrøderne bleve 10 Gange saa store som forhen. — Exempler herpaa gives i alle Frankriges Egne.

Sammenligner man Agerdyrkningen med det den var 1789, vil man forbauses over dens Fremskridt; mange Slags Afgrøder bedække Jorden; talrige Flokke af velsødte Dyr bearbejde den og forsøge dens Kraft. Sund og tilstrækkelig Føde, reenlige og bekvemme Baaninger, en sim-

pel men passende Klædebragt er Landmandens Bod, Armoden er forjaget fra Landet, og Velstand har været en Følge af den fri Raadighed over Jordens Producter.

Vi maae imidlertid ikke troe, at den franſke Agerdyrkning har naaet Fuldkommenhed; det ſtaaer endnu tilbage, at gjøre gode Methoder almindelige, og at forſtaffe ſig nye Velſtands-Kilder; Creaturene ere ikke talrige nok, undtagen i to eller tre Provindſer; hvor Mængden af naturlige Enge allerede har forøget Antallet; paa alle andre Steder har ingen Eiendom mere end Halvdelen af det, ſom var nødvendigt, for at forſikre ſig en god Benyttelſe. Denne Mangel paa Dvæg medfører Mangel paa Giødning og paa Arbeide, og denne atter nødvendiggjør ringere Afgrøder. Det enefte Middel, hvorved man kan gaae dette Unde imøde, er, at forøge de kunſtige Fodermarker, og at dyrke mange Rodfrugter, for at forøge Dvægfoderet.

Vigtigheden af Jordernes planmæssige Inddeling og Dyrkning er ikke nokſom bekiendt, og den kan ikke almindeligen tages til Retteſnor, førend man har indført kunſtige Foderafgrøder, til Berel i Frugtſølgen.

Grundvolden til en god Agerdyrkning er altsaa: Overflødighed af Foder; Agerdyrkerens Velſtand beroer næſten ganſke derpaa.

Disse Grundsætninger ere soleklare; de rige Godseiere have allerede antaget dem; men hidtil har Landboen i Almindelighed ikke kunnet sætte dem i Udøvelse, fordi dertil udfordres en Capital, som den største Deel af dem ikke var istand til at udrede. Efterhaanden, som Velstand tiltager, see vi næsten overalt daarligt Nærg give Plads for det Bedre; simple Landbrugere købe i Rambouillet Vædere for 2000 Fransker for at forædle deres Flokke, og man bør derfor haabe, at denne lykkelige Omvæltning i Agerdyrkningen snart vil have naaet sit Maal.

Men, foruden disse Forbedringer kan Agerdyrkningen tilegne sig nye Industrie-Grene, og aabne sig nye Nærings-Kilder. — Dyrkningen af Runkelroen og af Vaide kunne nævnes som saadanne.

I det Tidrum, da Frankrige, ubeløstet fra Havet, i Kamp med hele Europa, saae sig indskrænket til sine egne Hielpeskilder, viste dens Industrie sig at være Herre over Begivenhederne. Disse vanskelige Omstændigheder kan man derfor tilskrive Udviklingen af de Underværker, som have fundet Sted i disse sidste 30 Aar.

Sukkerets Dyrhed havde indskrænket Forbrugen. Kun den Rige kunde skaffe sig det. Chemien mistvivlede ikke om at udfinde en Erstatning for Savnet; først forbedrede den Sirup, 3die Bind 3die Hefte, (20)

pen med Hensyn til at befrie den fra den Smag og Lugt, som gjør Brugen ubehagelig. Den uddrog af Viindruen en Slags Sukker, ligesaa god som Rørsukkeret, naar Qvantiteten fordobles. Dette var udentviol allerede meget for Samfundet; men det var ikke nok for denne Vidsenskab, som tragtede efter at begave Europa med et Sukker, ligesaa godt som det indiske.

I et Aarhundrede havde man vidst, at Runkelroen indeholdt et Sukkerstof, ligesom Sukkerrøret; man var ikke uvidende om, at man i Tydskland havde forsøgt paa at uddrage det i det Store, for at gjøre det til en Handelsgreen. Fra nu af henvendte man al Undersøgelse paa Runkelroe-Sukkeret; man udvidede, man forædlede Dyrtningen af denne Rodfrugt; ad mange Veie søgte man at forbedre Maaderne, at uddrage og raffinere dens Sukker paa; en Mængde Fabriker indrettedes i alle Egne; men, hvad der næsten altid er en uundgaaelig Følge af en altfor overilet Virksomhed, indtraf ogsaa her; paa eet Sted savnede man Roerne ved Fabrikerne, og paa et andet savnede man Fabrikerne til Roerne; næsten overalt brugte man ufuldkomne Maskiner og uøvede Folk; næsten intet Sted erholdt man de bebudede Resultater, og denne vakke Industrie-Green skulde have været for stedse tabt, dersom Mænd, som vide hvor vanskeligt det er at overvinde Fordomme og skaffe

en ny Glidsgreen Indpas hos en Nation, ikke havde været uroffelige i deres Foretagende. Det var dem nok, for ikke at tabe Modet, at have bragt det til Bished, at Runkelroe-Sukkeret kunde staae ved Siden af Sukkerrørets; de vidste, at Tid og Erfaring kunne ene fuldkommen gjøre Behandlingen, og overstige Vanskelighederne; og det er deres forstandige Bedholdenhed, som Frankrige skylder denne fordeelagtige Ubenyttelse af Jorden. Deres Bestræbelser ere saa meget mere roesværdige, da de maatte overvinde ikke blot Vanskelighederne ved Foretagendet selv, men endogsaa den offentlige Mening, der, formedelt nogle mislykkede Forsøg, havde erklæret sig imod Roe-Sukkeret.

Vi ere nu komne saavidt, at vi kunne paa staae som uomstødelig Sandhed, først, at Roe-Sukkeret paa ingen Maade er forskielligt fra Rørsukkeret, og dernæst at Roesukkeret kan i Europa endog holde Priis med Rørsukkeret.

Jeg veed vel, at man endnu i nogen Tid vil ansee Roesukkeret som slet Rørsukker; jeg vil endogsaa tilstaae, at alle Fabriker ikke strax ville skaffe gode Produkter; men er det ikke nok, at det raffinerede Sukker, som kommer fra disse Fabriker, kan i alle Henseender lignedes med det skønneste Sukker fra vore gamle Raffinaderier? Bør Exemplet ikke efterlignedes, naar man

ingen Hemmelighed gjør af Fremgangsmaaden? er det ikke ubilligt og kunststridigt, at forlange, at en ny fremkommende Industrie skal overalt have naaet Fuldkommenhed?

Dersom der af denne Opdagelse end ikke flød videre, end Muligheden af, engang dermed at tilfredsstille vor Fornødenhed, saa kan man dog ikke nægte, at Chemien har gjort en meget stor Tjeneste; men naar man seer hen til, hvad Indflydelse denne Opdagelse har paa en fremtidende Agerdyrkning, saa maa man tillægge den en endnu større Vigtighed.

1. Runkelroens Dyrkning giver Agerdyrkeren Feilighed til at frembringe en Afgrøde paa den om Vinteren opbrudte kunstige Fodermark, der først næste Efteraar skal besaaes med Vinterfæd. Denne Dyrkning gjør Jorden sprød og istand til, paa en udmærket Maade, at modtage Kornplanterne.

2. Det overblivende af Runkelroen, naar man har udpresset Sukkeret, er et fortræffeligt Dvægfoder, især for Hornkvæget. Erfaring har viist, at det ved intet andet bliver saa fedt, eller giver saa megen Mælk, som ved dette. Dette næsten tørre Foder har hverken den Feil, som det sædvanlige Vinterfoder, at forårsage Forstoppelse, eller, som Planterne om For- og Efteraar, at afstedkomme Sygdomme.

3. Sufferets Udbringning af Runkelroen
 flaar om Vinteren, og skaffer Sysselsættelse i en
 ellers ørkesløs Vårstid. Den beskæftiger Men-
 nesker og Dyr, saavel med Førsel som med Ar-
 bejde i Huset.

4. Denne Værts Dyrkning, langt fra at
 flade Kornafgrøderne, forøger dem. Man saaer
 Frøet i Foraaret, og trækker Planten op i Oc-
 tober; man hugger Toppen, som man lader for-
 blive paa Marken; Frøet faaer man i Jorden
 med ubetydeligt Arbejde; de gjentagne Behaf-
 ninger rense Jorden fra Ufrud, og den følgende
 Kornafgrøde er omtrent en ottende Deel større
 end sædvanligt.

Ser Vars uafbrudte Erfaring har afgivet et
 afgjørende Beviis for, at denne Plantes Dyrk-
 ning bringer de fordeeltigste Følger, baade med
 Hensyn til Jordens Forbedring, til den større
 Mængde Kvæg, som kan holdes, end ellers, til
 de mange Menneskers Beskæftigelse, og til Ri-
 gets fuldstændige Forsyning med Sukker.

Denne Gienstand forekommer mig at maatte
 fra Regjeringens Side fortjene en ganske særegen
 Opmærksomhed.

Indigoens Tilvirkning af Vaide, endskiøndt
 mindre fordeeltig end Roesukkerfabrikationen,
 er et vist Middel til at forøge den agerdyrkende
 Classes Velstand.

Det var først mod Slutningen af det syttende Aarhundrede, at Indigoen begyndte at indføres fra Amerika til Europa. Før end denne Tid var Waiden en overmaade betydelig Handelsartikel. Den dyrkedes paa mange Steder i Frankrige, især i Dvre-Languedoc, hvor Landsskabet Lauraguais havde faaet Navn af pays de Cocagne (Slaraffenland), formedelst den Mængde Frøhuse af Waide (coques de pastel), som man tilberedte der, og den Fordeel, som Agerdyrkningen havde deraf. Den større Velstand i Dvre-Languedoc var en Følge af denne Aul og Handelen dermed. De smukkeste offentlige Bygninger i Toulouse ere opførte af Kjøbmænd, som handlede med Waide.

Frankriges Regentere have Tid efter anden ved betydelige Privilegier søgt at fremme Aul og Handel med Waide; og da Indigoen fra den ny Verden fortrængte i Farverierne Waiden, forbød Henrik den Fjerde, som forudsaae hvad hans Land vilde tabe paa et af de første Agerdyrknings-Producter, Brugen af Indigoen under Livsstraf, ved en Forordning af 1609. Men den strænge Lov til Trods, brugtes Indigoen i Farverierne, og Waiden blev næsten glemt.

Waidens Blade indeholdt Indigo ligesaavel som den amerikanske Indigoplante; men i Coloniernes havde man udfundet Midler til at fiske Indigoen ved alle dens fremmede Dele, for ikke

at lade komme i Handelen uden det egentlige Farvestof; da derimod Waidematerialet indeholdt alle de Dele af Planten, hvori Farvestoffen var adspredt. Dette Material var da i Anvendelsen af forskjellig Virkning. Med eet Pund reen Indigo udrettede man meer, end med to hundrede Pund Waide-Frøhuse; ved at bruge Waidebladene kunde man ifkun faae en svag blaa Farve, formedelst Banffeligheden i at bearbejde Løiet i en Kiedel, hvorpaa man maatte sætte en stor Deel Frøhuse, for at faae en stærk Blaa; det er derfor ei at undre over, at Indigoen blev foretrukken for Waiden.

I vore Dage har Chemien udfundet, at uddrage Indigo af Waidens Blade, ligesom man i Amerika uddrager den af Anil-Indigoen; man kan bruge den i Farverierne paa samme Maade, og med samme Held, og det kan ikke paatvivles, at man erstatter den amerikanske Indigo med den europæiske, i Kraft og Priis. Erfaringer, giorte i Alby, Toulouse, Turin, Florents, Rom og Paris, stadfæste dette. Forsøgene ere giorte i det Store under Mænds Opsyn, der havde mangeaarig Erfaring i Faget, som: Roard, Puy-maurin, Giobert &c.

En anden Industriegreen, hvormed Regieringen bør ufortøvet berige Agerdyrkningen, er fri Tobaksavl. I de Aar, da denne Næringsvei

var overladt til Private, saae man Kolen udbrede sig over hele Kongeriget; i mange Districter kunde man betale alle Skatterne med det, som indbragtes ved Salget af Tobaksblade. Et Antal af 450 Fabriker leverede Tobak for Tredivsdelen af det, som den nu koster; de stode sig alle vel, og sysselsatte en utrolig Mængde Hænder. Producenten havde fri Raadighed over Bladene, og Concurrencen af de mange Fabriker var gavnlig for Brugerne.

Denne vakkre Landbrugs- og Kunstflids- Bindssibeligbed gik næsten til Grunde, da den blev en Regieringsfag. Tobaksdyrkningen blev indskrænket til visse Steder i Frankrige; Fabriernes Antal reduceret til ti eller tolv; man ødelagde i et Dieblif de frembringende Capitaler, som man havde sat i Redskaber og Maskiner i disse mange Anlæg; man berøvede den store Mængde Arbeidere deres Levebrød; ved det høie Paalæg, som er lagt paa Tobakken, opmuntrede man Contrebanden, og fordærvede Grændseboernes Charakter. Dette lader sig paa den soleklareste Maade bevise i Tal, ved at sammenligne Tilstanden under den fri Dyrkning og Uffætning, og under offentlig Administration. Alle oplyste Mænd forudsaae og forudsagde de sørgelige Følger af en saadan fordærvelig Forholdsregel; og dette stadfæster den Sandhed, at naar en Regie-

ring vil være Manufacturist og Fabrikant, for at skaffe enten Undersaatterne lette Priser eller bedre Varer, eller Statskassen en Indtægt, saa er den paa Afveie; Statens Velstand bestaaer i de Privates; at gjøre den Kunstforstandige og Capitalisten leede af at besatte sig med Manufacturer og Fabriker, det er at bringe alle til Udelæggelse.

G.

Om Urinens Anvendelse som Gødning*).

I Paris og nogle andre store Stæder er det nu meget brugeligt, ved visse Indretninger at bewirke en Afsondring af de flydende Dele af Menneske-Excrementerne fra de faste, hvilket yder adskillige Fordele og Bequemmeligheder. Den store Mængde Urin, som herved erholdtes, gav Anledning til at søge ny og forsøget Anvendelse deraf. En Pariser ved Navn Donat fandt, at denne kunde skee ved at bringe den til tør Tilstand ved Blanding med visse faste Legemer, og saaledes anvende den til Gødning. Ved at blande den med Gips**) erholdt han et fortrinlig godt Poudret. Han ønskede at erholde et Patent for visse Aar paa Tilberedningen heraf;

*) Udbraget ved Dr. W. C. Zeise af: Rapport à la société royale et centrale d'agriculture; par M. Hericart de Thury, au nom de la commission des engrais, sur un nouvel engrais proposé sous le nom d'Urate, par M. M. Donat et Compagnie. 1820.

**) Svovelsur-Kalk.

og udbad sig derfor det parisiske Landhuusholdningselskabs Bedømmelse. Af dette blev udvalgt en Commission, som bestod af Grev François de Neufchateau, Grev Dubois, Hrr. Bauquevelin, Huzart, Yvart, Masson og Hericart de Thury, som, efter nøie at have prøvet Tingen, fandt sig meget beføiet til at anbefale den, og foreslog, ikke blot at give Hr. Donat et Brevet d'invention, men endog at belønne ham med en Guldmedaille. — Sagen fortjener altsaa vor Dpmærksomhed.

Et af Commissionens Medlemmer, Hericart de Thury, publicerede Indberetningen. Skriftet deler sig i 5 Hovedafdelinger: 1) Om Urinens Anvendelse som Giødning i ældre og nyere Tider; 2) Chemisk Undersøgelse over Urinen i forskiellig Tilstand, saasom den friske, den ved Forraadnelse forandrede, og den fra Skarnopfangningssteder erholdte; 3) Tilberedning af Donat og Compagnies ny Giødnings-Pulver; 5) Comparative Forsøg over Virkningen af det ny tørre Giødningsmiddel og af andre Arter af Giødning. — Vi ville heraf uddrage det, som synes især at burde mærkes.

Af Steder hos adskillige græske og romerske Skribentere sees, at Urinen (fortyndet med Vand, eller i Forbindelse med adskillige andre Ting) blev, alt langt tilbage i Tiden, anseet for at være et meget godt Giødningsmiddel. Angaaende dens

Anvendelse ved Frugttræers Behandling, fortæller blandt andet et Sted hos Columella at mærkes, hvor der siges, at Menneſteurin, naar den er 6 Maaneder gammel, og da anvendes til Biinranke, eller Vbletræer, ikke allene bevirker en riig Høst, men ogsaa særdeles gode, vel lugtende, og fine Frugter.

Ogsaa mange Nyere have tilraadet Brugen af Urin; blandt andre *Tschiffel* i 1769 (*Memoires et Observations de la societé de Bern*); *Engel*, 1771 (*Encyclopédie économique*, Tom. XVI. pag. 506, edit. de 1772, Yverdon); *Dambournay*, 1772 (*Memoire de Dambournay sur les matiéres de vidanges employées comme engrais*); *Maurice* (*Traité des engrais*); *Massac* (*Nature et emploi des engrais, ouvrage couronné par la societé de Bern, 1767, nyt Dplag 1779*). — *Dambournay* anfører, at han ved at lade ulædet Kalk indsuge Urin, erholdt et Gødningemiddel, som overgik Duemøget. For lang Tid siden have Hollænderne havt for Skik, at lade Urinen gaae i Forraadnelse, og da at lade den indsuge af Jord, Muurgruus og Gødſel, for ſaaledes at anvende den som Gødning. Indſuget af Afke er den især befunden virkſom for Græsſjod. Efter Mortimer giver uldne Klude, som forraadne i Urin, et meget kraftigt Gødningemiddel. Efter Maurice holde ogsaa de engelske Agerdyrkere for, at man bedſt anvend-

der Urin, ved at lade den indsuges af Jord, Torv, Aske eller Kalk. Efter Davy (see dennes *Agricultur-Chemie*) maa Urinen fortyndes med Vand, hvis man ei lader den indsuges af tørre Substan- cer. Bridet er den eneste, som har anseet Uri- nen som et uvirksomt Giødningsemiddel.

Før Donat havde Mad. Bibert tilberedt en Art Poudret med Urin, og Commissionen for Bedømmelsen af det Donatske Giødningss-Pulver havde allerede i sin Indberetning over de Donat- ske fosses mobiles inodores 1818, yttret den Formodning, at dette Apparat sikkert ogsaa vilde blive nyttigt med Hensyn til Urinens Anvendelse.

Det væsentlige ved den Donatske Behand- lingsmaade af Urinen synes at være, ved en hastig Indtørring formedelst Blanding medtør- rende Substanter at forebygge den Forraad- ning, hvorved de plantenerende Dele, som den indeholder i den friske Tilstand, destrueres. — At den ved Indtørringen bliver mere transportabel, er naturligvis ogsaa nyttigt.

For rigtig at kunne bedømme det Donat- ske Poudrets giødende Virkning, fandt Commis- sionen det raadeligt, at forskaffe sig Kundskab om den kemiske Beskaffenhed af hiint, samt af Urin i forskiellig Tilstand. Om frisk Urin var det bekiendt, at den almindeligviis indeholder Vand, Urinstof, Phosphorsyre, phosphorsur Kalk, phosphorsur Bitterjord, Kulsyre, ful-

sur Kalk, Urinsyre, Rosalksyre, Benzoesyre, Svovel, Harpir, Kogsalt, phosphorsurt Natron, phosphorsur Ammoniak, Salmiak, Gelatina og Eggehvidthestof, hvilke to sidste, ved Urinens Forraadnelse danne forskjellige nye Stoffer. Menneskeurinen er den, som ifølge kemisk Analyse, i størst Mængde indeholder de frugtbariggørende Stoffer. Berzelius fandt 1000 Dele Menneskeurinen at bestaae af:

Wand	933
Urinstof	30,1
Urinsyre	1,01
Saltsurt Ammoniak, Melksyre, melksurt Ammoniak og dyriske Stoffer .	17,14
og at de øvrige	18,75

bestode af forskellige phosphorsure, svovelsure og saltsure Salte ic.

Man fik ved Undersøgelsen over meer eller mindre raadden og forurenede Urin.

Urinen gaaer meget hurtig i Forraadnelse, den forraadner desto hurtigere, jo mere den indeholder af Gelatina og Eggehvidthestof; ligesom og den af kødædende Dyr i kortere Tid kommer i den forraadnede Tilstand, end den af græsædende Dyr. Urinens Forandring og Forraadnelse bevirkes især ved Urinstoffets Virkning paa Gelatinet og Eggehvidthestoffet; den forkynner sig ved

en ammoniakalſk Lugt, og frembringer, efter dens forſkiellige Grader: 1) bundfældet Urinstof; 2) fri Ammoniak, ſom udvikler ſig i ſtørre eller mindre Mængde; 3) hvide Skyer af phosphorsur Kalk; 4) fri Phosphorsyre; 5) ny Forbindelser af denne Syre med Bitterjord og Ammoniak; 6) urinsurt Ammoniak; 7) ammoniakalſk phosphorsurt Bitterjord; 8) ved fortsat Forraadnelse dannes Kulſyre og ſølgelig kulsurt Ammoniak; 9) paa ſamme Tid ſom Kulſyren, opſtaaer Eddikeſyre, og ſølgelig eddikesurt Ammoniak; 10) Naar endelig Forraadnelsen er paa ſit høieſte, indeholder Urinen: a) en overordenlig Mængde Ammoniak, b) kulsurt Ammoniak, c) phosphorsurt Ammoniak, d) urinsurt Ammoniak, e) eddikesurt Ammoniak, f) benzoesurt Ammoniak, g) Kogſalt, h) Salmiak, i) decomponeret Gelatina og Eggehvideſtof (ſom begge ei længere holdes opløſte), k) phosphorsur Kalk, m. m.*).

*) Man indſeer let at Urinen, formedelſt dette ſtore Antal af forſkiellige Stoffer, ſom den kan indeholde, maa kunne være til ſtor Nytte for Kunſter, Fabriker og Manufakturer. Ogſaa anvendes den i Sandhed med ſtor Fordeel. Det Donatſke Apparat vil derfor ſikkert være til Gavn for Induſtrien. Man anvender Urinen: 1) i Saliner, ſom give ſaltſur Kalk, for derved at erholde Salmiak; 2) til Vand, ſom i tilſtrækkelig Mængde indeholder Gips, for deraf at erholde ſvovelsurt Ammoniak, ſom med Kogſalt kan give Salmiak; 3) i Salpeterværker, for at be-

Man lod anstille chemisk Undersøgelse over følgende Arter af mere eller mindre forraadnet og forurennet Urin:

1. Urin, som var samlet i 8 Maanedes i det Donatske Apparat (fosses mobiles), som var anbragt i et Huus med sædvanligt Locum.

2. Urin for een Maaned fra et andet Apparat i et Huus, hvis Locum for største Delen havde Kar med Tap.

3. Urin fra Montfaucon.

4. Urin, som var samlet i omtrent 14 Dage i en Kaserne-Bakke.

5. Fra et Reservoir ved en Administration, hvilket optog Urinen fra alle Bureauerne.

6. En Blanding af lige Dele af hine fem Arter af Urin, hvoraf blev giemt en tilstrækkelig Mængde til Tilberedning af lige saa mange

fordre Salpeterets Dannelsse (dette har imidlertid den samme Folge, at Mængden af saltsure Salte i Salpeteret forøges); 4) til at betage Uldens Hvidtighed; 5) i Berlinerblaat-Fabrikker; 6) ved Tilberedningen af adskillige Farver, saasom den af Orseille og af forskellige andre Substancer; 7) i adskillige Lande anvendes den i frisk Tilstand, for at oplive syge Frugttræer, ved at vande dem dermed, samt ved at vadske Barken, naar dens ne er bevoxet med Mos og andre Væxter; 8) men det er fornemmelig som Gødning at den bør anvendes, saaledes som dette er skeet, med stor Fordeel, paa adskillige Steder, ved at blande den efter Jordbundens Bestaanddel, enten med Sand og Jord, eller med Gødning og Muld, eller med Aske, Sod, Gips, Kalk, Mergel o. m.

Arter af Urat, for derved at kunne anstille Forsøg.

Resultaterne af disse Undersøgelser bleve:

- 1) at No. 4 var den rigeste paa saltagtige Stoffer; denne Art er altsaa at ansee som den fortrinligste for Fabriker. Skøndt den befandt sig i en ved Giering meget forandret Tilstand, indeholdt den dog endnu nogle gelatinøse og alluminaøse Dele, som ei vare aldeles decomponerede;
- 2) at No. 1 som var affondret ved Apparatet fra de faste Excrementer kom nærmest den foregaaende;
- 3) at den fra Montfaucon indeholdt for meget af extractive Dele til at kunne være brugelig i Fabriker (som kun fordrer de saltagtige og alkaliske Stoffer), men at den som Gødningmiddel kunde sættes ved Siden af de to foregaaende Arter;
- 4) at alle disse Arter ere lige brugbare til Salpeter-Frembringelsen (s. S. 319), Salmiak-Fabrikationen og Tilberedningen af Berlinerblaat;
- 5) de alle ere lige skikede til Tilberedningen af det Donatske Gødningsspulver, men at dette kun da kan have de samme Egenskaber, naar det er tilberedt af en Blanding af alle hine Arter af Urin, og at det maa have ulige Styrke, eftersom det er tilberedt af den ene eller den anden Art. Hvoraf da følger, at man ved at benytte forskjellig Art af Urin, kan tilberede Arter af Gødningsspulver, hvoraf een

3die Bindes 3die Hefte. (21)

er mere passende for en vis Jordbund, end en anden.

Den Donatſke Fremgangsmaade ved Tilberedning af Uratet i det Store er følgende: Nogle store Kummer eller Bassiner anbringes ved Siden af hinanden under store Skur, hvorunder alle Operationerne foretages. I Kummerne blandes Urinen, med omtrent ligesaa meget nyligen brændt sønderflaaet og sigtet Gyps. Blandingen skeer med Opbrusning, der varer omtrent 15 Minuter. Efterat den er foretaget lader man Massen henstaae. Formedelt den næse- og ganeangribende Damp og Luft, som udvikler sig under Operationen, maa Arbeideren stille sig med Vinden. Efter 3 til 4 Timers Henstand er Massen almindeligviis tilstrækkelig fast, for at kunne tages af Kummerne, og bredes ud under Skuret. Tørringen skeer ved Luften. Naar Massen er tilstrækkelig tør og fast, bringes den i Pulverform ved en Jern-Rulle, Banketræ, Møllestene, eller ved Stødere. Den slaaes giennem en dobbelt Harpe, og opbevares saaledes at den ei kan tiltrække Fugtighed. — Istedet for Gips kan bruges Kalk, Kride, Mergel, Aske f. Ex af Lyng, m. m. efter som man i en vis Egn kan have det ene med mere Lethed, end det andet; ved forud at brænde Kalken, gøres den stiftet til at indsuge mere Urin, end den formaaer i raa Tilstand. Og saa kan man paa denne Maade med Nytte ind-

tørre en Blanding af faste og flydende Excre-
menter.

Uf de ovenfor omtalte forskiellige Arter af
Urin blev paa den Donatſke Maade under Com-
missionens Opsyn tilberedt forskiellige Arter af
Urat.

Ved en chemisk Undersøgelse af disse Urater
befandtes, at de alle indeholdt saltsure og am-
moniakalſke Salte, samt et byrſt Stof*).

Commissionen har anstillet et stort Antal
Forsøg over Uratets gjødende Virkning. For
end bedre at kunne dømme herom, har den anvendt

- *) At Gipsen ei destruerer byrſte Stoffer er tidli-
gere og mere bestemt bemærket af Davy; et
Sted i hans *Agricultur-Chemie* (s. S. 381.
Wolffs Oversættelse Berl. 1814.) lyder nemlig
saaledes: "Man siger at Gipsen befordrer For-
raadnelsen af byrſte Stoffer, og decomponerer
Gjødnngen. Jeg har anstillet nogle Forsøg,
som ikke stemme med denne Hypothese. Jeg tog
to lige Dele finthakket Kalvekød, blandede den
ene Portion med $\frac{1}{2}$ (efter Vægt) Gips, og
bragte den anden uden Blanding under lige Om-
stændigheder med den første Portion. De for-
raadnede omtrent i lige Tid. I den Portion,
som ikke var i Forbindelse med Gips kom endog
tidligere i forraadnet Tilstand. Jeg har gjort
flere Blandinger og anvendt snart mere snart
mindre Gips; jeg har ved en Blanding anvendt
Duemøg i Stedet for Kød, og jeg har bestan-
dig faaet samme Resultat, saa at man altsaa
kan paastaade med Visshed, at Gipsen ikke befor-
drer Forraadnelsen." Det bør imidlertid be-
mærkes at Rigand anfører nogle Forsøg, som
ei stemme med de Davyske.

foruden hine 6 Arter af Urat: 7) Due- og Hønsse-Møg; 8) en Blanding af det saakaldte vegetative Poudret og de sex Urater; 9) la poudrette vegetative de Montfaucon; 10) En god Mistbænkfejord; 11) Afke af friskt Træ; 12) Frisk Afke blandet med Urin; 13) nybrændt Gips; Svovelfies-Afke fra den Urcelske Jernvitriol-Fabrik*) (des cendres pyriteuses de la manufacture de sulfate de fer d'Urcel, près de Laon) Forsøgene bleve anstillede saaledes, at man anvendte 6 Hectolitres (omtrent 630 Potter) Gødning til 1 Hectare (omtrent 200 Kvadratroder) Markland og for Haveland i nærmere bestemte Forhold. De bleve giorte mod Enden af Marts og Begyndelsen af April, efter Regntiden. Commissiønen beklager at den ei kunde gjøre dem før hin Tid, saa meget mere som den holder sig overbevist om, at den stærke Tørke, som sandt Sted i Maanederne Mai, Juni og Juli have været til stor Skade.

*) Af Svovelfies-Afken som anvendes i Dife, Aisne, og Seine og Marne Departementerne gives toensde Slags. Saa vel den ene som anden Art er holdes af svovelfiesholdig Tørv og Eignit; men den ene Art er ikke udludet førend den leveres Agerdyrkerne; den anden derimod er blot det Tilbageblevne naar det opløselige er borttaget til Vitriol-Fabrikationen. Den første Art søges meget af franske Landmænd; de anvende den især til Enge, Klexer, Luzerne og Esparcette (sain foins), den anden anvendes ogsaa hyppigt, men er mindre virksom.

I de følgende Tabeller ere Giødnings-Arterne i hver Colonne opstillede i den Orden, som deres frugtbargiørende Virkninger have anvist dem. Commissionen ønsker iøvrigt ikke at disse Forsøg betragtes som afgjørende i alle Henseender, men opfordrer Kyndige til, ved Gien-tagelser i flere Aar, at bidrage til en nøiagtigere og sikkrere Bestemmelse af det enkelte.

Forsøgene bleve giorte paa: 1) Luzerne; 2) Klover; 3) Engbund; 4) en Glette i en Frugthave; 5) Baarhvede (bles de mars); 6) Majs; 7) Baar-Byg; 8) Boghvede; 9) Kartofler; 10) Turnipper (Navets de turnepes); 11) Runfelbeder (Disettes betteraves); 12) Hamp.

I. Forsøg med Luzerne.

Man valgte to Stykker med Luzerne, hvert var tre Aar gammelt; det ene var paa stærk (terre forte) leret og fast Jord, det andet paa let og sandig Jord.

1. Luzerne paa stærk Jord.

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Fjerde Slæt.	Bemærkninger.
1	Duemøg.	Duemøg.	Poubret og Urat.	Poubret og Urat.	Poubrettet, den muldr. Jord og
2	Bridets Poubret.	Poubret og Urat.	Duemøg.	Ky Afke og Urin.	Duemøget have vliift sig meest

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Fjerde Slæt.	Bemærkninger.
3	Poudret og Urat.	Ny Afke og Urin.	Ny Afke og Urin.	Urat fra Montfc.	virksomme for den første Slæt;
4	Muldrig Jord.	Ny Afke	Urat fra Montfc.	Duemøg.	efter at der var faldet Regn vi-
5	Ny Afke og Urin.	Urat fra Montfc.	Blandet Urin.	Blandet Urat.	ste Affen og U-
6	Ny Afke.	Blandet Urat.	Ny Gips.	Urat fra Casern.	raterne deres Styrke; me-
7	Ny Gips.	Ny Gips.	Ny Afke.	Urat med i 8 Maas-	dens Tørfen varede, vare
				ned. sam-	disse uden Virk-
				let Urin.	ning. Produc-
8	Urat fra Mont- faucon.	Bridets Poudret.	Afke fra Urcel.	Afke fra Urcel.	terne i Orde-
9	Blandet Urat.	Mistbæn- fejord.	Urat fra Casern.	Ny Gips.	nen af hver Række have væ-
10	Spovel- ties-Afke fra Urcel.	Afke fra Urcel.	Poudret.	Urat med i 1 Mn. samlet Urin.	ret mere, end 3 mod 1, naar man tager som Sammenlig-
11	Urat fra Casern.	Urat fra Casern.	Urat med 8 Maane- ders Urin.	Ny Afke.	nings-Punct, Luzernen uden Gjødning, som
12	Urat med 8 Maane- ders Urin.	Urat med 8 Maane- ders Urin.	Mistbæn- fejord.	Poudret.	ved den fjerde Slæt var me- get svag med No. 9, 10, 11,

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Fjerde Slæt.	Bemærkninger.
13	Urat med 1 Maan. Urin.	Urat med 1 Maan. Urin.	Urat med 1 Maan. Urin.	Urat fra Admini- strat.	12; og aldeles ingen med No. 13, 14 og 15.
14	Urat fra Admini- stration.	Urat fra Admini- strat.	Urat fra Admini- strat.	Mistæn- kejord.	
15	Uden Siødning	Uden Siødning	Uden Siødning	Uden Siødning	

2. Luzerne i let og sandig Jord.

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Fjerde Slæt.	Bemærkninger.
1	Duemøg.	Poubret og Urat.	Ny Afke og Urin.	Ny Afke og Urin.	Den første Slæt var her om- trekt som den af Luzerne i stærk Jord; ved den anden Slæt var Virk- ningen af Ura- terne og Affen mere kiendelig; Producterne fulgte i de tre Slæt den sam- me Proportion, som ved Luzer-
2	Poubret og Urat.	Ny Afke og Urin.	Poubret og Urat.	Urat fra Montfc.	
3	Poubret.	Urat fra Montfc.	Urat fra Montfc.	Poubret og Urat.	
4	Ny Afke og Urin.	Duemøg.	Blandet Urat.	Blandet Urat.	
5	Muldrig Jord.	Blandet Urat.	Duemøg.	Caferne- Urat.	
6	Ny Afke.	Ny Afke.	Caferne- Urat.	Duemøg.	
7	Ny Gips.	Urcel- Afke.	Ny Afke.	8Maane- bersUrin	

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Fjerde Slæt.	Bemærkninger.
8	Urat fra Montfc.	Casernes Urat.	Urcel. Uffe.	Urcel. Uffe.	nen i stærk Jord; ved den
9	Blandet Urat.	Rygips.	8 Maan. Urat.	1 Maan. Urat.	fjerde Slæt viste de syv første
10	Urcel. Uffe.	Poubret.	Rygips.	Ryg Uffe.	Gjødningssar- ter, omtrent i
11	Casernes Urat.	Mistbæn- fejord.	1 Maan. Urot.	Rygips.	lige Grad, en meget stor
12	8 Maan. Urat.	8 Maan. Urat.	Poubret.	Urat fra Admini- strat.	Kraft. No. 8, 9, 10 viste end- nu nogen Styr- ke; men man
13	1 Maan. Urat.	1 Maan. Urat.	Urat fra Admini- strat.	Poubret.	mærkede næsten ingen Forskiel imellem No. 12, 13, 14 og 15.
14	Urat fra Admini- strat.	Urat fra Admini- strat.	Muldrig Jord.	Mistbæn- fejord.	
15	uden Gjød.	uden Gjød.	uden Gjød.	uden Gjød.	

II. Forsøg paa Klever.

1. Klever i stærk Jord.

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Bemærkninger.
1	Duemøg.	Duemøg.	Poubret og Urin.	Den tredie Græs- de, som var me-

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Bemærkninger.
2	Poudret.	Poudret og urat.	Uffe og urin.	get smuk, blev af- græsset; ofte Da-
3	Poudret og urat.	Ny Uffe og urin.	Montfau- conff urat.	ge derefter var den næsten lige
4	Ny Uffe og urin.	Montfau- conff urat.	Blandet urat.	faa stærk; den blev nedpløiet for
5	Ny Gips.	Blandet urat.	Quemøg.	at tiene til Giød- ning. Virknin-
6	Montfau- conff urat.	Ny Gips.	Ny Gips.	gen af No. 6 var endnu mærkelig,
7	Mistbænte- jord.	Poudret.	Poudret.	ffiondt svagere, end de foregaaen-
8	Blandet urat.	Mistbænte- jord.	Mistbænte- jord.	de; men man be- mærkede næsten in-
9	uden Giød- ning.	uden Giød- ning.	uden Giød- ning.	gen Forffiel mel- lem No. 7, 8 og 9,

2. Klexer i let og sandig Jord.

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Bemærkninger.
1	Quemøg.	Poudret og urat.	Uffe og urin.	Sløkbent seer man i det nordlige Frankrige to Slæt
2	Poudret.	Ny Uffe og urin.	Montfau- conff urat.	paa sandig Jord; sædvanligen bliver den anden vendt
3	Poudret og urat.	Montfau- conff urat.	Poudret og urat.	til Giødning. Her har man taget to, og først

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Bemærkninger.
4	Afte og Urin.	Quemøg.	Blandet Urat.	den tredie blev vendt: denne var for de fire før- ste Nummere
5	Montfau- conff Urat.	Blandet Urat.	Quemøg.	lige saa smuk, som den foregaa- ende. No. 5 gav
6	Ny Gips.	Poudret.	Ny Gips.	en almindelig Slæt ved den tres- die Grøde; men
7	Mistbænke- jord.	Ny Gips.	Poudret.	med No. 7, 8 og 9 var næsten in- gen. I Almin- delighed var For- holdet af Produc-
8	Blandet Urat.	Mistbænke- jord.	Mistbænke- jord.	terne omtrent som 2 til 1 for de fire første No.
9	Uden Giød- ning.	Uden Giød- ning.	Uden Giød- ning.	

III. Forsøg

paa en Eng, som kunde vandes.

Forsøgene skeete med de 8 foranførte Giøds-
ningsarter. Commissionen lovede sig Resulta-
ter, som vilde have været den saa meget mere
interessante, som denne Eng lod sig vande; da
den derved efter Behag kunde have været vandet
for hver Slæt; men et Tordenveir i Juni Maa-
ned gjorde at den i næsten 24 Timer blev over-
svømmet af Vand til flere Decimeters Høide
og alt Høet blev sfiult af Sand og Dynd, saa
at Forsøgene ei kunde fortsættes.

IV. Forsøg paa en Græsplads i en Frugthave.

	Første Slæt.	Anden Slæt.	Tredie Slæt.	Bemærkninger.
1	Poudret.	Poudret og Urat.	Ny Afte og Urin.	Man høster aldrig Græsset tre Gange, og som oftest bliver den tredie Grøde afgræsset; men her var den
2	Mistbænk- jord.	Afte og Urin.	Urat.	tredie ligesaa smukt med No. 1, 2, 3, som den første og anden; med No. 4, 5 og 6 var derimod
3	Poudret og Urat.	Montfau- conff Urat.	Poudret og Urat.	ingen. Vi fandt, at Forholdet af Producterne med de første No. for
4	Ny Afte og Urin.	Poudret.	Poudret.	hver Slæt, i det Hele taget var som 2 til 1.
5	Montfau- conff Urat.	Mistbænk- jord.	Mulbrig Jord.	
6	uden Giød- ning.	uden Giød- ning.	uden Giød- ning.	

V. Forsøg paa Baarhvede. (blés de mars).

Giødnings-Arterne bleve udstrøte i Furene
paa samme Tid som Kornet, før Høningen.

1. Forsøg paa Baarhvede i stærk Jord.

1) Poudret. 2) Poudret og Urat. 3) Afte
og Urin. 4) Giødsel indtrukken af Urin. 5) Blans-
det Urat. 6) Mistbænkjord.

Disse Gjødnings-Arter bleve udstrøede med Haanden i lige Mængde; Virkningen gav sig meget hurtig stikende, og Kornet blev tidligere modent. Rækkernes Orden angiver Forholdet af dets Størrelse i Henseende til Straa, Ar og Kærne, men i øvrigt var man ei i Stand til at iagttage nogen Forskiel mellem Kornet.

2. Forsøg paa Vaarhvede i let Jord.

- 1) Poudret og Urat. 2) Afse og Urin.
3) Blandet Urat. 4) Gjødsel inddrøkket af Urin.
5) Poudret. 6) Mistbænkjerd.

Virkningen af Uraterne paa dette Korn var kiendeligere, end paa det foregaaende; Forskiellen lod sig iagttage fra April Maaned, og den var stadig den samme lige indtil Kornet blev modent, og det saaledes, at dette stæete mere end tre Maaneder før, med de tre første Nummere, end med de to sidste, med hvilke det i lang Tid forblev mørkegrønt. Dette Korn var i det Hele smukt, stort og guult, men uden mærkelig Forskiel.

VI. Forsøg paa Majs.

(Eyrkist Hvede).

Forsøgene paa Majs bleve giorte i en Have i parallelle Rækker under aldeles lige Omstænd-

dhigheder. Man blandede omtrent saa meget som en Valnøds Omfang af hver Gjødnings-Art med lige saa meget løs Jord, og bragte Blandingen før Plantningen i Hullet, som blev gjort med Plantepinden ved at lette og smuldre Jorden.

1) Ny Afke og Urin. 2) Poudret og Urat. 3) Blandet Urat. 4) Poudret. 5) Mistbænkens jord.

Mays-Planterne vare i det Hele taget større med de tre første Nummere, end med de to sidste; Størrelsen var dog omtrent eens; de gave lige til tre velfyldte Ur. Hanblomsterne af adskillige Planter af de tre første Nummere fløde i Ur, men paa en meget irregulair Maade.

No. 2 og 3 gave en stor Mængde Ur, som vare besatte med Kul paa en paafaldende Maade; hvilket er at tilskrive en for stor Overflødighed af Plantesaft. Mange af Kornene opsvulmede i Fremvæxten til det dobbelte, ja selv til det tredobbelte af deres Størrelse; snart derpaa bleve de blæreagtige, og nu dannede Xrene en irregulair svampet Masse. Paa nogle Planter hentørrede disse Udvoxter, som da viste sig som et brunt eller sortagtigt tørt Støv, aldeles ligt det af Ulvesis; men paa den største Deel bleve Udvoxterne ligesom boldne, fulde af en edderagtig, grøngul, klæbrig og raadden stinkende Vædske.

Arrene af No. 4 vare meget gode; de af No. 5 vare svagere, men dog endnu stærke og vel fyldte.

VII. Forsøg paa Baarbyg.

(l'orge de printemps).

Der blev gjort to Forsøg paa to Stykker forskiellig Jord, som vare besaaede med Baarbyg: Resultaterne vare kun libet forskiellige i Henseende til Producterne ved de forskiellige Giødnings-Arter, men der var en mærkelig Forskiel med Hensyn til de forskiellige Jordarter, da nemlig den sandige Jord gav næsten lige saameget som den bedste Jordbund.

1. Forsøg paa Byg i leret Jord.

1) Poudret. 2) Blandet Urat. 3) Giødsel.

Den eneste Forskiel, som kunde ansees for tilstrækkeligen bestemt mellem disse tre Giødnings-Arter bestod i Straaets Høide, og den tidligere Modenhed; nemlig i den opstillede Orden.

2. Forsøg paa Byg i let og sandig Jord.

1) Blandet Urat. 2) Poudret. 3) Giødsel.

Forfkiellen var mærkeligere mellem No. 1 og 2, end mellem No. 2 og 3. Bygget med No. 1 var næsten to Gange saa stærkt, saa høit og saa fedt; det holdt sig grønt i meget længere Tid; det kom mere end fiorten Dage sildigere, end det med de to andre Nummere, til fuldkommen Mo-
denhed, - og det gav allene dobbelt saa meget, som de to andre tilsammen.

VIII. Forsøg paa Boghvede.

Commissjonen havde ikke Veilighed til selv at anstille Forsøg over denne Art af Sæd i forfkiellig Jordbund, men den er blevet underrettet om, at Hr. Le Machais, en udmærket Agerdyrker, ogsaa har anstillet Forsøg over Boghveden.

1. Forsøg paa Boghvede i en kalkagtig og stenet Jord.

1) Blandet Urat. 2) Udludet Afke og Urin.
3) Poudret. 4) Giødse.

Det var ikke muligt at bestemme, hvilken af de to første Nummere, der havde Fortrinet; de gave begge omtrent tre Gange saameget som No. 4; No. 3 gav omtrent dobbelt saa meget; Straaet af No. 1 og 2 var stort, haardt og træagtigt.

2. Forsøg paa Boghvede af Le Machais.

1) God Afke af Lyng og Tørv, som blev varm nedgravet. 2) Urat (uden Angivelse af hvilken Art). 3) Udludet Afke. 4) Heste- og Røe-Giødsel.

Commissionen bemærker, at den kun har erholdt den anførte Opstilling af Giødnings-Arterne i den Orden, hvori de viste sig virksomme, uden for Resten at kiende Resultaterne af disse Forsøg.

IX. Forsøg paa Kartofler.

Disse Forsøg bleve anstillede paa 2 Stykker hver paa 5 ares (omtrent 10 Kvadratroder) hvori der var violette Kartofler; det ene Stykke var god Have-Jord, det andet sort Lyng- og Hedesand, som var oprøddet for et Aar siden. Man blandede (som i Forsøget No. VI paa Mais) Mængder af Urat saa store som et lille Æble (pomme d'apri) med lige saa meget løs Jord eller Sand, og man lagde Blandingen omkring Knolderne i det de bleve lagte.

1. Forsøg paa violette Kartofler i Havejord.

1) Poudret og Urat. 2) Ny Afke og Urin. 3) Blandet Urat. 4) Poudret. 5) Mistbænkjerd. 6) Uden Giødning.

Planterne af de tre første Nummere skøde frem med særdeles Kraft, og naaede en Høide af 4 til 5 Fod; de vare meget tykke og stærke, og gave næsten fire Gange saa mange Knolde som de af No. 6, dobbelt saa mange som No. 5, og $1\frac{1}{2}$ Gang saa meget som No. 4; desuden vare Knoldene meget større, men nogle af disse havde skudt Spirer, da de bleve høstede, hvilket ikke var Tilfælde med de andre Numere. I Henseende til Smagen bemærkedes ingen Forskiel, da de vare vel modne; blot de af No. 1 og 2 vare maafee lidt mere melede, end de af No. 3, hvoraf nogle havde en vis Grønsmag, hvilket rimeligviis hidrørte fra den begyndende Spiren.

2. Forsøg paa violette Kartofler i Lyng = Sand.

- 1) Poudret og Urat. 2) Ny Afke og Urin.
3) Blandet Urat. 4) Poudret. 5) Muldrig Jord.
6) Uden Giødning.

De af No. 6 skøde yderst smaa Spirer, og Knoldene vare meget smaa. Med No. 5 og 4 gave de Knolde af Størrelse som en Pære; men med No. 3 og de øvrige Numere vare de meget store, næsten det dobbelte af No. 5 og 4. Stænglerne havde skudt stærkt med No. 1, 2 og 3, og visnede meget tidlig. Disse Kartofler bleve høstede i de første Dage af August; i Havejord skøde 3die Bindes 3die Hefte.

te det derimod ei førend i October. Man fandt ingen Forskiel i Smagen, den var udmærket god ved dem alle, og de vare endog at foretrække for dem, som havde voret i stærk Jord.

X. Forsøg paa Turnipper. (navets turneps).

Et Stykke god sort sandig Jord blev besaaet med Roer i Begyndelsen af April. Ved Saaningen mærkede man sig 6 Furer; i de 5 af disse lagde man noget Giødning og derpaa Frøet; i den 6te blev ikke lagt Giødning, og tiende saaledes til Sammenligning. Resultaterne have ordnet Giødnings-Arterne saaledes som følger.

1) Ny Afke og Urin. 2) Poudret og Urat. 3) Urat. 4) Poudret. 5) Muldrig Jord. 6) Uden Giødning.

En Deel af Sæden blev angrebet af les tiquets (Jordloppe?), som gjorde den megen Skade. No. 4, 5 og 6 lede meget deraf. Paa No. 1, 2 og 3 saae man vel ilde tilredte Steder, men Planternes Styrke gjorde dog at de holdt sig, og Roerne bleve meget gode; adskillige vare som store Bouteiller, hvorimod de af No. 4 og 5 vare som store Pærer, og de af No. 6 i det høieste som en Næve, men i Almindelighed mindre. Man tog to Gange Blade til Creaturer af No. 1, 2 og 3, uden at dette i mindste Maade var til Skade

for Roerne, hvorimod man ikke skulde have kunnet tage et eneste heelt Blad af det øvrige af Stykket.

Beskaffenheden af Roerne syntes ei at have lidt det ringeste ved Uratet og Poudrettet, og man bemærkede ingen Forskiel ved de forskiellige Giødningss-Arter. Heller ikke gjorde Dyrene nogen Forskiel, men aade gierne saavel den ene, som den anden.

XI. Forsøg paa Runkelbeder, Mark-rødbeder (les disettes).

Forsøgene skete med Beder i en stor Rabat i en Sumphave, med en leret men vel bundlagt og gravet Jord. Man gjorde lige store Afdelinger. Frøet blev blandet med Giødning og Lyngsand i lige Dele. Jorden blev bedækket omtrent en Haand tyk med denne Blanding. Høsten bestemte følgende Orden for Giødningss-Arterne.

1) Poudret og Urat. 2) Ny Aske og Urin.
3) Blandet Urat. 4) Poudret. 5) Muldrig Jord.
6) Uden Giødning, ikkun Lyngsand.

Stykket No. 1, 2 og 3 var i høieste Grad paa-faldende. Nogle Stængler naaede meget hurtigt mere end 6 Fods Høide, skøndt Beden almindeligviis først det andet Aar giver Stængel til Blomst og Frø. Man har mangfoldige Gange taget Blade af disse Stængler; Bladene vare brede, tykke, stærke, nerveuse, meget sukkerholdige, og Crea-

turerne aade dem med Begierlighed. Man fandt alle Rødderne hule, lange og trevlede. Stænglerne bære ikke Blomster, og man opdagede ingen Disposition i Toppen til Blomstring, altsaa heller ikke til Frugt. Disse Planter syntes at have anvendt deres Kræfter til den høie Væxt, og maaſkee ogsaa til at erstatte det Tab, som de havde lidt ved de hyppige Afficieringer.

De andre Runkelbeder med de tre første Nummere, hævede sig ikke engang til 4 Tommer, men mere end det halve af deres Rødder var over Jorden, mange vare tykkere end et Paar, nogle vare uhyre store og havde henved $2\frac{1}{2}$ Fod i Omfang; de vare alle sunde og fyldige; da man saa dem paa denne Maade at hæve sig og at tiltage i Størrelse, bortrøddede man mere end Halvdelen, for at gjøre Plads for de øvrige.

De af Stykkerne No. 4 og 5 vare af Størrelse som store Bouteiller, og de af No. 6 vare i Almindelighed som Halvbouteiller.

I Henseende til Bestaffenheden fandt man ingen Forskiel ved dem som bleve optagne i de første Dage af October, skiondt man paa det omhyggeligste undersøgte deres Smag; de vare alle lige søde, sukkerholdige, og uden nogen Forandring eller Eftersmag, hvad Løften de vare raa eller kogte. Men man fandt ei den samme Smag ved dem, som bleve optagne i Slutningen af October, og i de første tiorten Dage af Novem-

ber: de havde ingen bestemt Smag, men vare flaae *).

Man tilraader dem, som ville gientage disse mærkværdige Forsøg, ei at anvende for haard Jord, og at vande Bedene de første fiorten Dage, dersom Jorden er alt for tør.

XII. Forsøg paa Hamp.

Hampen blev saaet i en god høi Engjord, som var let og meget nærende. For at man desto bedre kunde dømme om Giødningss-Arternes Virkning bleve disse anvendte dels i tør, dels i udrørt Tilstand, saaledes som dette skeer ved den i forskiellige Lande brugelige Paaghydning. Denne sidste Fremgangsmaade gav ganske overordentlige Resultater, som langt overgik dem, som erholdtes paa den anden Maade; kun maa mærkes, at Vandingen med almindeligt Vand, i og for sig selv gjorde en udmærket Virkning, da Maaneberne April, Mai og Juni vare meget tørre.

1. Forsøg paa Hamp med tør Giødning.

Giødningssarterne bleve udstrøede, efter at Jorden anden Gang var omgravet; Hampen

*) Og saa den berømte Chemiker, Greb Chaptal, bemærker, at Kunkelbederne hen i October, formiddelt en Decomposition, give Salpeter, men intet Sukker.

blev saaet meget tyndt, og man lod Riven gaae let over; Taget af Giødning var omtrent saa tykt som en Haand.

1) Poudret. 2) Poudret og Urat. 3) Muldrig Jord. 4) Afke og Urin. 5) Urat. 6) Uden Giødning.

Poudrettet og Muldjorden havde her et isinefaldende Fortrin: Hampen dermed var før, fyldig og mere end 6 Fod høj. Af No. 4 og 5 vare nogle Stængler stærkere end No. 1, 2 og 3, men de bleve i Almindelighed meget tidligt svedne og gule, hvorimod de af No. 6 vare smukke og gode, de havde henved 4 Fods Høide, og havde ei i mindste Maade lidt af Tørken, som de af No 4 og 5.

2. Forsøg med de samme Giødnings- Arter i udrørt Tilstand.

Af samme Giødningsarter blev taget lige Dele hver paa omtrent 2 Pund, for dermed at kunne foretage 6 Vandinger paa omtrent 50 Potter, og hver tredie Dag, No. 3 blev hver Gang vandet med Vand fra en Pøel, som havde Tiløb fra en Møgdyng, og No. 7 med rent Flodsvand.

1) Afke og Urin. 2) Poudret og Urat. 3) Sumpvand. 4) Blandet Urat. 5) Poudret.

6) Muldrig Jord. 7) Flodvand. 8) Uden Bædding.

De tre første Nummere havde Udseende af en Træskole paa tre til fire Aar, saa uhyre høi var denne Hamp. Den af No. 5 og 6 var overalt meer end 6 Fod høi, og var kun lidt forskjellig fra No. 4. Den paa No. 7, som var blevet vandet med Flodvand, var smuk, eensformig og omtrent $4\frac{1}{2}$ Fod høi. Den paa No. 8 var god, og aldeles liig No. 6 i det foregaaende Forsøg.

Til Slutning maa anføres, at Le Machais tilraader ogsaa at benytte Urinen til at indbløde Saaekorn. Han bemærker at Kalkvand, som sædvanligen anvendes for at beskytte Sæden mod Insecter og Muus, forarsager at man let saaer for tykt, og at Sæden altsaa vel bliver tæt, men iøvrigt kun maadelig. Ved at bringe Sæden til hurtigt at spire, meener han at man bedre end ved Kalk vil sikke den mod Utsi og desuden sættes den i Stand til bedre at udholde en tidlig Frost. Han blødede derfor Saaekornet i en Løb af Urat og Træaske, hvorved det opsvolmede i 24 Timer, og hindrede i denne Tilstand Saaemanden fra at faae for mange Korn i Haanden. Det bestemte Resultat var imidlertid ei kommet til Commissionens Kundskab da den forfattede sin Beretning. Men den var uderrettet om, at der var megen Sandsynlighed

for, at Udfaldet vilde svare til Forventningen, efterdi ethvert enkelt Korn tegnede til at give flere Straae og altsaa flere Ar, paa en Tid da det Korn, som var behandlet paa den ældre Maade, kun havde eet Blad, var rykket mindre frem, og var mindre grønt end det andet, skjøndt begge Stykkerne vare besaaede paa samme Tid, og Jordbund og Gødning lige for begge.

Om en Mønstergaard paa Krabbesholm.

I sidst forløbne Sommer indsendte Hr. Directeur Holten, Eier af Krabbesholm, paa gammel Roeskilde Amt, efterstaaende Skrivelse til det Kongelige Landhuusholdnings-Selskab, tilligemed den Plan, hvorefter han, for paa sit Gods at udbrede Begreber om en bedre Dyrkningsmaade, agtede for egen Regning at drive en Fæstegaard, naar han dertil erholdt allernaadigst Bevilling.

Bemeldte Skrivelse, dateret 14 Junii 1820, lød saaledes:

"Paa mit Gods Krabbesholm har jeg en fæstelebig Gaard, der er udslyttet fra Byen Sæbye."

"Forderne ere af de fierneste fra Byen og ere besaarsag blevne stedmoderlig behandlede. Den nu i Armod fratrædende Gaardsfæster er den anden, der maa forlade Gaarden siden den blev udslyttet. Den sidste Fæster har været frie for Hoverie og Landgilbe mod en ringe Afgiøt i Penge, og nød dette Fortrin under Krigen. Der er altsaa giort hvad der efter Sædvane gøres

for at opbylde en Udslytter-Gaard, men Resultatet viser, at det ikke har været tilstrækkeligt. Det er ei allene at saadan en ødelagt Gaard er et Tab for Staten og Giergen, men den staaer som et Skrækkibillede for enhver Bonde. Med Møje og Bekostning fik jeg den forrige Fæster til at afstaae Gaarden, uagtet han hverken havde Besætning eller Brød og Sædekorn, men jeg vilde hellere anvende en Sum Penge paa at faae ham ud med det Gode, end paa at føre en langvarig Proces. Desuden er det altid en saare ubehagelig Sag at fæste en Mand med Kone og Børn fra Gaard. Hvad jeg nu paa flere Maader har tabt og opoffret ved denne Gaard, havde jeg Ret at ønske mig tilbage. Den nærmeste og lucrativeste Wei vilde sandsynligviis være at søge Tilladelse at lægge Gaarden ned til Græs, og leie den bort til Mændene i Byen. Dette skal være tilladt Andre i mit Naboelag, og jeg kan desaaarsag ikke tvivle paa at det jo og tillodes mig. De andre Gaardsfæstere have alt gjort mig saa fordeelagtige Forslag i denne Anledning, at jeg neppe kunde have saa stor Fordeel af nogen anden Gaardslod."

"Ikke desto mindre har jeg fattet en anden Plan med denne Gaard, hvis Jordsmon bestaaer af Sand (tildeels sort Sand) blandet med Leer, og noget Gruus paa enkelte Steder, og som altsaa ikke hører til det fortrinligste, men dog efter min

Formening skal kunne frembære, hvad man med Billighed fordrer af det. Jeg ønskede, til et Exempel for Bønderne, at lade denne Gaard ganske ophjælpe sig selv, og til den Ende indføre Vexeldrivten efter vedlagte Plan under Littr. A. Ligeledes følger under B og C Kort over Torterne og den Plads, jeg vilde indtage til Hauge og Skovplantning. Jeg maa først bygge en nye Længe til Gaarden; dernæst anskaffe Besætning og Inventarium, endelig i flere Aar renoncere paa al Indtægt af Gaarden, men kunde jeg naae mit Maal, skulde alle disse Opoffrelser ikke fortryde mig. Jeg maa i denne Anledning henvende mig til Rentekammeret om Tilladelsen, som naturligviis ikke kunde tiene Sagen og mig, naar jeg fik den paa indskrænket Tid. Men førend jeg indsender min allerunderdanigste Ansøgning, udbeder jeg mig De agtbare og indsigtsfulde Herrers Bedømmelse over Ideen og Planen, og hvis De finde begge hensigtsmæssige, turde jeg maaskee smigre mig med Haab om en Anbefaling. I al Fald troer jeg ikke i denne Anledning at kunne drage noget Skin af Egennytte over min Charakter. Sagen er af den Natur, at jeg endnu maa tilføie een Bøn, om Svar saasnart mueligt."

Planen var følgende:

"Gaardens Areal er $64\frac{1}{2}$ Tønder Land geometrisk Maal, hvoraf 3 Tønder Land blive fratagne

til Hauge-Anlæg og Skovplantning; 7 Tdr. Land er Eng, og 6 Tdr. Land af saa flet Bonitet, at de ikke kunne komme i Drixt med det øvrige Agerland."

"Resten, $48\frac{1}{2}$ Tønde Land, af foranstaaende $64\frac{1}{2}$ Tønde Land, bør inddeles i 7 Deele, saa der omtrent blive 7 Tønder Land i hver, og drives saaledes:"

- 1ste Aar Grønfober, hvortil giødes,
- 2det Aar Rug,
- 3die Aar Kartofler,
- 4de Aar Byg med paa saaet Kløver,
- 5te Aar Kløver,
- 6te Aar Kløver og
- 7de Aar Havre.

"Ovenmeldte $48\frac{1}{2}$ Tønde Land ere af den saakaldte Udjord, og trænge betydelig til Giødning, hvoraf ikkun havees til $1\frac{1}{2}$ Tønde Land af sidste Aars Afgrøde, hvorfor det vil blive nødvendigt at anskaffe saa mange Faar, som kunne græsses paa de 6 Tønder Land af flet Bonitet, samt paa de Marker, som de 2de første Aar ikke kunne komme i Drixt, og for om Natten og Middagen at staae i Folde paa den Mark, der skal giødes til Grønfober, og derved afhjælpe den øiebliklige Trang. Naar denne er afhjulpen, saa den halve Mark til Grønfober kan giødes om Foraaret, maae Faarene affkaffes, og derimod anskaffes en Lvæg-Be-

fætning, der passer til Afgrøden, og som bestandig maa blive paa Stald."

"Gaarden maa ikke tilbringes Foder eller Giødning, men skal ganske hjælpe sig frem ved et forædlet Agerbrug."

"I Gaarden agter Eieren at boesætte en Familie af Bondestanden, som bliver lønnet af ham for at udføre Arbeidet ved Gaardens Drift, efter forømmeldte Plan og efter Eierens Ordre."

Selskabets Skrivelse, dateret 27 næstefter, var af følgende Indhold:

"Dersom Landhuusholdningselskabet torde troe, at en Anbefaling fra Det havde nogen Vægt, og dersom Det i det nærværende Tilfælde kunde antage, at en Anbefaling behøvedes, saa vilde Det, i Anledning af Hr. Directurens Skrivelse af 14de d. M., anvende alt, hvad der stod i Dets Magt, for at see den Idee realiseret, som De har meddeelt Selskabet, for Deres egen Regning at drive en fæsteledig og saa at sige øde Gaard, efter en saadan Plan, at Gaardens Jorder, med Opoffrelser fra Deres Side, efter en Deel Aar maatte komme i den Stand, at de kunne anstændigen ernære en Familie af Bondestanden, være Omegnen til et lærerigt Exempel, og følgerigen til det Heles Gavn."

"Men man indskrænker sig til at opfylde den ene Deel af Deres Ønske, nemlig at erfare Selskabets Mening over den tilsendte Plan. Mod

denne har Selskabet aldeles intet at indvende. Den er baade bifaldsværdig i og for sig og til- lige, saavidt man kan skønne, fortrinlig hensigtsmæssig efter de locale Forholde; den er rigtig beregnet paa at bringe tilveie det første Re- quisit til en Forbedring i Agerbruget, tilstrække- lig Giødning. Synes end de senere Mars Er- faring at gjøre det tvivlsomt, om Sædavl er noksom lønnende for Landmandens Flid, og om ikke andre Frembringelser maae vælges for at Dverskuddet ikke blot kan afgive, hvad Stats- udgifterne kræve deraf, men at det tillige kan have en afgjørende Indflydelse paa Handelsba- lancen, — saa er det dog vist, at det, der maa gaane forud, er rige Afgrøder, altsaa et forbedret Agerbrug.”

”Da det nu er almindeligen erkjendt og ofte gientaget, at intet virker saa kraftigen paa Bondestanden som Exemplet, saa maa Selska- bet ønske Dem, og endmere Deres Smegn, til Lykke med Deres Forehavende, om hvis heldige Ud- førelse man er ligesaa overbevist, som man tør love sig gode Virkninger deraf, naar forresten intet uforudseeligt Uheld indtræffer. Og Enhver, som vil Danmarks Vel, maa ønske, at der i alle Lan- dets Egne maatte findes Tordegodsseiere, der paa lige Maade paatog sig at drive heelt eller halvt forladte Gaarde, der ere et sandt Nationaltab, og derved viiste hvad en Bondegaaards Torde,

endog af de maabelige Slags, kunne yde, naar Indsigt og utrættelig Flid ere forenede."

Under 13 September s. A. udfærdigedes derpaa, giennem det Kongelige Rentekammer, den Kongelige Bevilling, saaledes lydende:

"Vi Frederik den Tiette, 20 20. g. v.: at Vi, efter allerunderdanigst Ansøgning og derover indkommen Erklæring, allernaadigst have bevilget og tilladt, ligesom Vi og, i Kraft af Vor under Dags Dato ergangne allernaadigste Resolution, hermed bevilge og tillade, at Eieren af Krabbesholms Gods i forrige Roeskilde Amt, Ds Elskelige Nicolay Abraham Holten, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmænd, samt Medlem af Vor Direction for Statsgielden og den synkende Fond, maa drive en under bemeldte Gods hørende fæsteledig Bondegaard i Sæbye, saalænge han er Eier af samme Gods, og Gaarden drives efter den dertil lagte forbedrede Plan, med Vilkaar, a) at denne Forandring ikke geraader til nogen Forøgelse i det Hovorie, som Godsets øvrige Bønder maatte være pligtige at forrette, og b) at alle Vedkommendes lovlige Rettigheder, saavelsom Vore egne deraf gaaende Skatter og Rettigheder blive ved denne Forandring aldeles uforkrænkede. Hvorefter de Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette. Forbydende alle og enhver herimod, efter som

forefrevet ſtaaer, at hindre eller i nogen Maade Forſang at gjøre, under Vor Hyldeſt og Naade.”

Udgiverne gjøre ſig en Fornøiſſe af, at bringe dette, ſaavidt de vide, hos os førſte, Exempel i ſit Slags, til almeen Kundſkab, ei alene for at dette uegennyttige, og med Opoffrelſe forbundne Foretagende, der tillige vidner om Kiærlighed og Agtelſe for et bedre Ugerbrug, og om den Overbeviisning, at det ſandſeligt bør fremſtilles for Bonden, kan paa rette Maade bedømmes, — men ogſaa for at andre af vore oplyſte Fordegsøiere, der, ei mindre end Krabbesholms Eier, ønske at bidrage til deres Undergiivnes Oplysning og timelige Lykke, kunde foranlediges til at iværkſætte lignende Foretagender.

Om Driften ved Krabbesholm ſelv forbeholdt de Udgiverne ſig en anden Gang at tale. En Glæde var det, i afvigte Sommer, at ſee hvor vel Jorden der var behandlet, de gode Afgrøder, de rene Brakfrugter, den vel fodrede Beſætning, og tillige de mange Anlæg til Egnens Forſkønnelſe, dobbelt kiærkomne i en ellers nøgen Egn.

Beretning

om Linned-Fabrikationens Beskaffenhed i Schlesien,

ved D. F. Rawert, Kammerjunker.

Under Landoekonomie indbefattes Alt, hvad der henhører til Landmandens Syssel. I Danmark, fornemmeligen i nogle Provindsfer, er paa Landet Huusflid, især Vævning, en ikke uvigtig Deel af Almuens Syssel. Saavidt muligt fortiener derfor og denne at fremhælpes, hvortil og sigter det af det Kongl. Landhuusholdnings Selskab i flere Aar udsatte Priis-Spørgsmaal, om Midlerne til Huusflids Vævnings Fremme i Danmark. En Beretning om den schlesiske Linnedvævnings Beskaffenhed, m. m. har jeg derfor troet ikke at være nogle af de Landoekonomiske Tidenders Læsere ukierkommen, hvorfor her aftrykkes den Beretning om denne Gienstand, som jeg fra Berlin har i 1816 indsendt til General-Adelskammer- og Commerce-Collegium.

* * *

Den til Høravlingen fortrinligste Jord maa være mere let, end stærk, helst Middelhjerd, og
3die Vinds 3die Heste.

snarere kold, end varm. Paa nogle Steder i Schlesien gjødes til Hør, paa andre ikke; men, i dette Tilfælde kommer Hørren i anden Halm, efter Rug, og dette er Brug i de Egne, hvor den bedste Hør dyrkes, f. Ex. om Liegnitz, Sauer, m. fl. St. Den friske Giødning gjør Hørstænglen grov og den deraf tilberedte Hør bliver ikke god. Om Efteraaret brydes Rugstubbene, bliver saaledes liggende Vinteren over, pløies om Foraaret, harves, Dvæf og andet Ukrud opsamles. Jorden pløies paany, renses igien og pløies atter til Sæd. Hørjorden gives saaledes 4 Pløininger. I de Egne, hvor de affhyelige, smalle Bedde bruges, bliver Hørrens ligeledes smalle; ellers ikke. Saaetiden er forskiellig. Paa de Steder, hvor man har stærk Høravl, saaes Frøet til forskiellige Tider, for at Hørren ikke skal modnes til eens Tid, og derved vanskeliggøre Indhøstningen. Iøvrigt foretrækkes en sildig Saaening, fremfor en tidlig, da der, især i Biergegnene, finder stærk Foraarskulde Sted. Eggetrærnes Udspring er derfor Manges Rettepunkt. Nogle oppebie med Saaeningen til en oplivende Regn er faldet; andre saae Frøet mod Aftenen, lade det ligge Natten over, for at vædes af Duggen, og tilharve det tidlig om Morgen.

Frøet, som saaes, er meest rigaiff. Fordum var det næsten alene dette; men man har overs

bevist sig om, at naar schlesisk Hørfrø ligger 2 til 3 Aar paa Loftet, og i den Tid ofte kastes, da bliver det ligesaagodt, som rigaist. Man omskifter ogsaa med Frøet, saa at de i Bjerg-egnene erholde Frø fra Sletten, og omvendt. Naarligen indføres dog en betydelig Deel rigaist Hørfrø, da det schlesiske ikke alle Aar bliver moudent. Stettin og Frankfurt an der Oder have Stapelret med østersøist Frø. Herved bliver det saameget dyrere. Disse to Stæders Handlende skulle heller ikke stedsse behandle deres Kjøbere rede-
ligen, men blande gammelt og forligget Frø mellem det bedre.

Naar Hørren er $\frac{1}{4}$ Alen lang, luges den. Er dette ikke skeet tilstrækkeligen, luge nogle endnu een Gang før Blomstringen. Imidlertid har jeg dog seet Høragre, hvor Dødder og andet Ukrud havde stærk Overhaand. Da det ikke kan undgaaes, at jo mange Planter ødelægges ved Lugningen, aflade mange den af denne Aarsag; andre stoppe Sække fulde af Halm, og ligge paa disse, medens de luge. Det ansees for gavnligt, at luge imod Vinden, da denne derved saameget bedre hører Planterne. Det skal være Brug nogle Stedet, at nedstikke Trægafler hist og her, og derpaa lægge Stænger, som saaledes understøtte Hørren og forebygge, at den ikke lægger sig; dette har jeg dog ikke seet*).

*) See Anmærkning A ved Enden af Betegnelsen.

Ruffningen fkeer ikke overalt til eens Tid. Nogle, som ville have meget flint Garn, ruffe Hørren noget efter Blomstringen, naar de grønne Frøknopper begynde at sætte sig; andre vie derimod, til Stænglerne gulnes, for saaledes at erholde Frø; atter andre dele deres Hørmark i to Dele, og ruffe noget, førend Frøknopperne rigtigheden have sat sig; det øvrige, naar Frøet er modent. Efter Ruffningen bredes Hørren paa Marken, for at tørres. Har Veiret været tørt, vendes den efter 4 til 5 Dages Forløb, og bliver 14 Dage liggende. Er det en skraa Plan, Hørren ligger paa, vende Frøknopperne opad. Efter de 14 Dages Forløb bindes Hørren i smaae Bundter og knevles. Dette fkeer enten i Huus, eller paa Marken. Herpaa bredes Hørren paa ny paa Marken, for at røddes, hvilket medtager 5 til 6 Uger. Landbredningen er almindeligst. Vandrødningen bruges vel i nogle Egne, men disse skulde og have flettest Hør. Vandet er fornemmeligen i Biergegnene blandet med saamange mineraliske Dele, at Hørren, ved at røddes i saadant Vand, bliver haard og farvet, hvilket forhindrer, at det deraf tilvirkede Lærred bliver fuldkomment hvidt. Den landrøddede Hør skal heller ikke give saameget Affald; det bliver seiere og Garnet eller Lærredet deraf bleges saavel bedre, som i kortere Tid, da denne Slags Rødning tillige kan betragtes, som en forbered-

dende Blegning. Efter Rødningen tørres Hørren paa Marken, føres hjem, og tørres paa ny, enten i almindelige Bagerovne, eller i dertil indrettede Tørrehuse. Begge Slags Dvne staae stedse i Preussen paa fri Mark, uden for Byerne. For at forebygge Ildbrand, som i øvrigt ikke hører til de sieldne Ting i dette Land, forbyde Lovene, at disse Slags Dvne maae være ved Husene.

Til at bryde, svinge og hegle Hørren have de almindeligen kiendte Redskaber. En Bonde i en By, nogle Miil fra Hirschberg, har byggt en Brækkemaskine, som er indført paa nogle Herregaarde. Den skal dog ikke finde megen Bisald. Hørren trækkes nogle Gange mellem to riflede Balser, som sættes i Bevægelse ved et Svinghiul.

Vil man have fortrinligen skönt Garn, bruges paa nogle Steder at give Hørren forskellige Forberedelser. Nogle banke den med Træhamre, forinden den lægges om Rokkehovedet, eller Tænen, andre rulle den, og til det meget fine Garn skrabe og børste de den. — Rulningen. Paa enhver af de to Rullestokke omvikles 8 til 10 Pund Hør. Rullen trækkes hurtigen frem og tilbage, indtil Hørren noget varmes, derpaa vendes den om, og rulles endnu engang. Nogle gjøre dette før; andre efter Heglingen. Herved bliver Hørren blødere og glindsende. — Skrabningen. Skrabejernnet er en stump Kniv, hvis Ryg er paa

begge Sider vel afrundet. En siddende Arbejder lægger Hørren paa et stærkt Stykke Spineffind, som ved en Rem er befæstet om Livet, og hviler paa Knæet, og skraber den med Kniven. — Børstningen. Hørren lægges paa et glat Bord, og holdes med den venstre Haand saa fast som muligt. Børsten føres med den høire Haand efter Længden nedad. Børsten er af Spinehaar, der ved Limning ere blevne endnu stivere. — Foruden disse Fremgangsmaader have nogle følgende Skik, som de ansee for en stor Hemmelighed. I et stort Bygekar lægges et Lag Stene, ovenpaa dette et grovt linned Klæde, og paa dette reent heglet Hør bundtevis paa Siden af hverandre, dog saa, at hvert Bundt sammenbindes for Enderne, for ikke at blive urede. Over Hørren lægges igien et Klæde, hvorpaa strøes et Lag Træaske; derpaa igien et Klæde, et Lag Hør og saaledes fremdeles, indtil Karret er fuldt. Det øverste Lag maa dog være Aske. Over alt dette gydes en Lud, som bestaaer af to Dele Aske og en Deel Kalk. Hørren bliver i denne Lud to Dage. I denne Tid aftappes flittigen den Lud, som samler sig nedentil, og paagydes igien. Efter de to Dages Forløb optages Hørren, tørres, og, da den nu pleier at være stiv, bankes den, vaskes, tørres og hegles igien, for at bringes i Orden. Nogle foretage denne Indbeisning i en Kiedel, og lade Hørren, naar den deri har staaet

een Dag. fuge een Time med Luden. Af denne maa dog ikke være formeget i Kiedlen, da Hørreren derved letteligen kan komme i Uerden.

Garnet spindes i Schlesien enten med Teen eller med Rok. Begge Fremgangsmaader have sine Forsvarere. Teenen gjør Garnet mere ildagtigt og jevnere; Garn, spundet paa denne Maade, skal bleges bedre, og Værredet erholder et smukkere Udseende. Rokken leverer stærkere Garn og i større Mængde. Det er en væsentlig Fordeel ved Teenen, at denne kan tages med i Marken. Man seer derfor Hyrder, som vogte Dvæg og Faar, og spinde tillige; paa Weiene møder man teenspindende Menneſker.

Spinding er den almindeligste og meest udbredte Industrie i Schlesien. Med denne sysselsættes Unge og Gamle i de Timer, som levnes dem fra Markarbeidet, den udgjør endeel af den Tjeneste, som Bønderne maae yde Godseierne; enten maae de spinde for ham en bestemt Tid, eller levere et vist Antal Stykker Garn, hvortil de erholde Hørreren. Om Vinteren især er det, at der spindes. Saavel Mandfolk som Fruentimmer sidde da ved Rokken. Een Stræng spindes om Dagen, og, efter Hørrerens Beskaffenhed, spindes fra 2 til 7 Strænge pr Pund. Garnet spindes i alle Egne af lige Godhed. I Fyrstendømmet Meisse s. Ex. spindes grovest; omkring Goldberg, Greifenberg, Liebenthal, spindes finest. I nogle

Egne spindest bedst Riædegarn, i andre Pflæts. Der skælnes ellers i Schlesien mellem 3 Slags Garn: Packgarn, det groveste, Mittel- eller Webergarn, som almindeligst bruges til Væred, og Lothgarn, hvilket bruges til Kniplinger.

Hvor Spinding er meest almindelig, opvædes ikke Garnet, men sælges som saadant. For at lette Spinderne Uffætningen, og Pinnedvæverne Indkøbet, er der opstaaet mellem disse Mellemhandlere, som ere Garnsamlere og Garnhandlere.

Garnsamlere ere af Ørigheden privilegerede Folk, fordeelte i de forskiellige Distrikter, som ugentligen bereise disse, indkøbe Garnet af Spinderne, sortere det, og bringe det til Garnmarkederne. Garnhandlerne ere ligeledes privilegerede af Ørigheden, men de maae ikke indsamle Garnet paa Landet, men skal boe i Stæderne, og paa Markederne afkøbe Garnsamlerne Garnet, hvormed de handle en gros.

I Stæderne ere paa bestemte Dage Markeder, hvor Kjøbere og Sælgere samles. Neisse har det største Garn-Marked. Væverne købe enten af Garnsamlerne eller Garnhandlerne Garnet.

Det er i de Riæmpebjergene nærmest liggende Dele af Hirschberger- og Löwenberger-Kredsen, i Fyrstendømmet Sauer, i de biergige Egne af Fyrstendømmet Schweidniz og i Grevskabet

Glas, at Linnedmanufacturet har sit Hovedsæde. I de Byer, der beboes af Bævere, spindes ikke. De forskjellige Egne levere og forskjellige Lærreder. I Hirschberg med Omegn væves Schleier; i Schmiedeberg, Landshut, Waldburg als mindelige Lærreder; i Grevskabet Glas grove Lærreder.

Lærredets Traade ere runddreiede. I fletten er grovere end Rendingen, og flaaes med Laden tæt sammen. Schleier er vel og Lærred, men Traadene ere her sladere spundne, mere bomuldsagtige. I fletten er finere end Rendingen, og flaaes ikke med Laden saa tæt sammen, som ved Lærredet. Naar Lærred og Schleier have lige Brede, har hiint et større Antal Traade i Rendingen end dette. I Schleier Ritterne staae Rørbladene længere fra hverandre, og de forfærdiges saaledes ene for Schleiervæverne, og ere betegnede med Bogstaverne D. S. (Dünne Schleier). Der gives saavel tyndt, som tykt Schleier. Den meer eller mindre løse Vævning udgjør Forskiellen. Det tynde Schleier er en Efterligning af det franske Linons.

Naar Bæverne have afvævet Lærredet, bliver det scheuert 3: spendt stramt mellem Bryst og Garnbommen, og overfares med et paa Hjørnerne afrundet Træ (Scheuerbrettel), for at udstrække det, og give det et smukkere Udseende. Det bankes derpaa og bringes til den i hver By

bosiddende Galmester, som selv maa være Væver, og af erkiendt Duelighed. Galmesteren trækker derpaa Lærredet over et dertil bestemt Bord, 3 eller 6 Alen langt, og 2 Alen bredt, og undersøger derpaa, om Lærredet har sin behørigte Længde og Brede. Er det lovmæssigt, betegnes det paa begge Enderne med Byens Navn, Begyndelses Bogstavet af Væverens Navn, og Huusnummeret, hvor han boer. Ethvert Stykke maa derfor være saameget længere, som Stemplerne indtage Plads. Maalingen skal begynde fra den bedste Ende, for, dersom der er Overmaal, dette da kan affikeres paa den flætteste Kant. Mangler noget i Maalet, eller er der Huller, maa Stempleren bemærke det. Ere Barerne meget flætte, især i Midten, er Galmesteren pligtig til at fikere det i Stykker, passende til Skiorter, og Dyrigheden maa strax underrettes derom.

Er Lærredet hallet, sammenlægges det af Væverne, som en Bog, bringes under en Presse, sammenbindes 3 Gange, og føres saaledes til Markedet eller til Lærredshandleren. Sælges Lærredet i Kiøbmandens Huus, erholder Væveren strax Betaling; er det paa Markedet, betegnes Prisen med Kridt paa Lærredet, det bringes til Comptoiret eller i den fremmede Kiøbmands Dvarteer, og betales der. Dersom Lærredet er befundet ved Hallen at have nogen Mangel, er

Bæveren pligtig til at underrette Kiøberen dera om, oprulle det for ham, og vise ham Skaden.

For at holde Orden med Halmestjerne i Byerne, er der i enhver Bjergstad ansat et Halamt, som bestaaer af en Magistratsperson, nogle Kiøbmænd og Bævere. Disse lade fra Kiøbmandens Varelager afhente nogle Skod Lærreder, og eftermaale dem. Befindes det, at et Stykke ikke har det behørig Maal, straffes Halmestjerne i den By, hvor Bæveren har ladet halle, samt Bæveren, og Lærredet bliver, for at gjøre det ubrugbart til udenlandsk Udsætning, skåret i 6 Stykker; dog skeer dette ikke altid; men, naar Lærredet ibrigt er godt, sælges det til Messeshandlere til Udsalg *).

Kiøbmanden sorterer sit Lærred, mærker det med sit Huses Stempel og Nummer, og giver det til Blegen.

Blegepladserne ere jevne Græsmarker, som ikke, liig de i Holland, forud kunstigen dannes. Almindeligst søger man at anlægge Blegene langs med rindende Bække, saa at Vandet derfra kan indledes saavel i Blegehusene, som over Blegepladsen; men ikke alle Steder er dette Tilfældet; ofte har man maattet anlægge dem op ad Biergsfraaninger. Solen virker vel her bedre paa Lærredet, men Vandingen bliver og saameget besværligere. Ved de bedste Blege jeg har seet, har

*) See Anmærkning B ved Enden af Beretningen.

man ledet det fra Biergene nedflydende Vand ind i Damme, hvorfra det igiennem Sluser ledes paa den nedenfor Dammen liggende Blegeplads. Denne er i forskjellige Retninger giennemskaaen med parallelløbende Vandgrøfter, hvis Sider ere steensatte, og i hvis Bund ligger Gruus. Afstanden mellem disse Grøfter har jeg sædvanligen fundet at være 24 Skridt. Disse Grøfter, i hvilke Vandet stedse er rindende, tiene Blegekarlene til derfra at opkaste Vandet paa det blegende Værred. For at opkaste Vandet bruger man ikke i Schlesien, som i Holland, lange Træskovler, men et Vsekar, som sidder paa Enden af en meget lang Stang. Ved Hielp af denne sprede nu Karlene Vandet over Værredet, og heri have de en besynderlig Færdighed. Hvor man ikke har saameget Vand, at det kan være tilstrækkeligt til at fylde Vandgrøfterne, som ere $\frac{1}{2}$ til $\frac{3}{4}$ Alen brede, ledes det igiennem smalle Render til Træbøtter, som ere i en vis Afstand fra hverandre nedsatte i Jorden. Op af disse Kar øses da Vandet. Afstanden mellem de nedsatte Kar er den Samme, som mellem de parallelløbende Render, eller 24 Skridt. Dette Rum formaae Blegeknegtene at oversprede med Vand. Ved nogle Blege, som ere anlagte op ad Biergsfraaninger, har jeg seet, at man terrasseviiis har havt Damme, som ved Render, med Sluser, have staaet i Forbindelse

med hverandre. Har man nu funnet være saa høldig, at indlede en Bæk i den øverste Dam, forsyner man derfra efter Behag de nedenunder liggende. Fra Dammene maa Vandet bæres til de forskiellige i Jorden nedsatte Wandtønder. Men ikke alle Steder er man saa høldig at have saadanne Indretninger, og da maa Vandet nedfra bæres op.

Paa disse Blegepladse ligger nu Lærredet, det ene Stykke tæt ved det andet, saa at det enes Rand noget bedækkes af det andets. Aldrig har jeg seet, at man med Træpæle har befæstet Lærredet til Blegepladsen; det ligger løst. Formedelt den idelige Vanding bliver det tungere, og Vinden faaer ikke Magt med det.

Græsset paa Blegepladsen flaaes to Gange om Aaret.

I Blegehuset, som ligger ved den ene Side af Blegen, ere de forskiellige Bygekar og Kiedler. Imellem to Bygekar staaer en indmuret Kiedel. Bygekarrenes Størrelse er forskiellig efter Blegens Størrelse. De største jeg har seet have rummet 400 Skot. Almindeligt er det Rum, hvori Karrene og Kiedlerne staae, hvælvet, og igiennem Hvælvingen gaaer Rør op igiennem Taget, for at bortlede Dunsterne.

Foruden Blegehuset hører til en fuldkommen Bleg en Vastemølle og et Tørrehuus.

En Vaffemølle er af samme Indretning, som den Niels Brock Hansen, har til sit Farveries Brug paa Vesterbro ved Kiøbenhavn. Paa en under en skraa Vinkel staaende Arm er en Hammer anbragt. So saadanne arbeide i et Vassehul. Jeg har seet saadanne Møller af en anden, men nu forkastet Indretning. Hammerne vare nemlig anbragte paa næsten lodrette Arme, og arbeidede i næsten horisontale Huller.

Lørrehuset er af en lignende Indretning, som de Cattuntrykkerne bruge.

Blegeprocessen er følgende:

Lærredet bliver, saaledes som det kommer fra Bæverne, nedlagt i Trækar, og giennemblødes deri i reent lunfent Vand. Dette skeer, for at den i Lærredet værende Bæverslæt kan opløses og komme i en Slags Giæring. Denne Blødning er af megen Vigtighed. Vilde man uden at bløde Lærredet strax lægge det i Lüd, vilde Ureenlighederne, istedet for at borttages ved Lüden, endnu meer befæstes deri. *Wär gut weicht, der bleicht gut, eller, gut geweicht, ist halb gebleicht*, siges her. Naar Lærredet er indblødt i lunfent Vand, belægges det med Bræder, betynges, dog saa, at Lærrederne ikke presser paa hverandre, men saaledes, at de, naar de opquæbe, ikke træde ud af Karret, og der tilhæles des endnu saa meget Vand, at det staaer een Fod

høit over Lærrederne. Saaledes staaer det i 24 Timer, hvorpaa Vandet aftappes og Lærredet overgydes med frisk lunken, eller i manglende Fald med koldt Vand, indtil dette rinder klart bort. Taphullet tillukkes nu og frisk lunken Vand paagydes, hvorefter det atter staaer 24 Timer eller endnu længere. Lærrederne undergaae nu en Slags Giæring og Slætten opløses. Efter dette Tidsrumms Forløb bringes de til Basse-møllen, og bearbejdes der, indtil Vandet løber klart ud af Hullerne. Nu optages Lærrederne, udfyldes, bredes paa Blegepladsen og tørres.

Den egentlige Blegning tager nu sin Begyndelse.

For at befrie Trædene fra den naturlige Færnis, som er ved dem, bygges Lærrederne. De lægges henimod Aftenen i Bygekær, og i saadan Orden, at de øverste Lag danne, som en Fordybning. Ovenpaa udbredes over hele Karret et meget stærkt linned Klæde (Beuch Tuch). Paa dette lægges almindelig Træaske og derpaa gydes lunken Vand, indtil Karret er rigeligen halv fuldt. Siden paagydes Vandet varmere og varmere, indtil det endeligen bliver koghedt. Er Karret fuldt, aftages Bygeklædet med Aften, samt de nærmest derunder liggende Lærreder (Tasfelfstücke), og udfyldes i koldt Vand. Dagligten maa saaledes afveksles med Lærrederne, at hver

Gang andre Stykker komme til at ligge øverst. Luden aftappes nu, opvarmes til Kogning, og øses igien paa Lærredet. Denne Fremgangsmaade vedvarer hele Natten, med afvekslende Arbeidere. Naar Lærrederne ved fortsat Blegning begynde at blive hvidere, tilsættes Potaske til Luden saa at denne bestaaer Halvdelen af Træaske, og Halvdelen af Potaske. Mod Slutningen tilsættes Sæbe. Nogle bruge og at blande Kalk deri; men dette er forbudt.

Ved Dagens Udbrud bringes Lærrederne paa Blegepladsen, Stykke ved Stykke. 10 Stykker ligge almindeligen ved Siden af hverandre; thi disse kan en Karl oversprede med Vand. Hver Gang Lærrederne begynde at tørres, vandes de. Dog maae de, naar de henimod Aftnen skulle lægges i Byg, være godt tørre, da Luden virker bedre paa tørre, end paa vaade Varer. Forsømmes dette, varer det een Gang saalænge forinden Lærrederne blive hvide. Om Vinteren lægges Lærrederne enten paa Sneen, eller op-hænges paa Pæle.

Naar Lærrederne ere halvblegede bringes de til Vaskemøllen og vaskes, for at Ureenligheden kan affkylles. $\frac{3}{4}$ eller 1 Time ligger Lærredet under Hammerne. 8 Skof ligge i eet Hul. Naar Vaskningen er fuldbendt, maa Vandet rinde flart ud af Hullerne. Endeligen gientages denne

Bastning, naar Lærrederne ere fuldblegede. De udstyldes da i rindende Vand og tørres. Denne Tørring skeer paa fri Mark. I lange Rader staae $1\frac{1}{2}$ Alen over Jorden runde Træstokke. Hver Rad har et Stykke Lærreds Længde. Begyndende ved den ene Ende, tager en Karl to Stykker Lærreder, hænger Enderne paa den nærmeste Pæl, og slæber siden Stykkerne hen ad Græsset saaledes, at eet Stykke kommer paa hver Side af Pælene. Naar han er kommet til den modsatte Ende, udstrammer han Lærrederne, og vikler de andre Ender om den yderste Pæl. Derpaa staaes Lærrederne om hver af de andre Pæle, saa at de hænge lodrette.

Med Tørringen er Blegningen forbi, og nu begynde de Operationer, som ene tiene til at give Lærrederne et skønnere Udseende, ikke siældent paa den indre Godheds Bekostning. Smidtildtid ere med de fleste og bedste Blege tillige forenet et Tørrehuus. Did bringes de tørrede Lærreder, for at stivnes. Stivelsen bestaaer af en Blanding af almindelig Stivelse, nogen Blaa-farve og Vox. Denne Masse koges og Lærredet stivnes i en dertil indrettet Maskine, som bestaaer af et langt Trækar, dannet som et Deigtrug. I dette er oventil to lange Valser, paa hvis Axe sidder, ved den ene Side, udenfor Karret, eet Tandhjul, der sættes i Bevægelse af et andet, 3die Vinds 3die Heste.

der ombreies ved et Haandgreb. Neden under de to Balser ere to fastsiddende Balser, men af mindre Giennemsnit. De bestaae allene af tynde Træstænger, som ere befæstede paa to cirkelrunde Skivers Peripherie. Truget fyldes med Stivelsen, og Lærredet, der ligger i et andet ved Siden af Maskinen staaende Trug, oprulles om Balserne, og trækkes derved igiennem Stivelsen. 2 Stykker Lærreder stives paa eengang, ved to over for hinanden staaende Menneffer. — Naar Stivningen er færdig, ophænges Lærrederne i Tørrehuset paa Tørrelætterne, saaledes, at de i 4 Længder hænge ned mod Jorden. For at de ikke skulle flåbe sammen, men derimod trække sig lige, lægges nedentil i de sammenhæftede Enden der Trævalser.

Forlum har man brugt den kemiske Blegning; men denne er affkaffet, da Lærredet derved leed for meget. Geheimeraad Hermbstädt har i sin Allgemeine Grundsätze der Kunst zu bleichen søgt at vise det feilagtige i den almindelige Blegningsmaade, og derimod fremstillet de Principer, hvorefter man burde gaae frem, og, som i alle Henseender ere overeensstemmende med hvad Theorien siger at være rigtigt. Ogsaa dette er forsøgt; men nogle, og det oplyste Giere af Blege, have sagt mig, at de med flere tusinde Rigsdalers Tab igien have maattet vende tilbage til den

ældre Blegnings Maade. Theorie og Praxis ere ofte i en sønderlig Modstrid med hinanden.

Den hele Blegproces varer, under de gunstigste Omstændigheder, i det Mindste, 10 Uger, 3 Gange, i det Høieste, kan der aarligen afbleges. Man begynder i Januar, eller Februar, og vedbliver til November Maaned.

For nærværende Tid betales i Rth. 4 Grgs. i Blegeløn pr. Skof.

Anmærkning A. Siden dette er skrevet, har jeg seet saadant at skee i Brabandt; men det var ifflun paa de Steder, hvor Godstier eller Veie gik giennem en Hørage, for at forebygge at Hørreri nedfaldt paa disse. At nedstikke Dviste over hele Agren, og derpaa at lægge andre Dviste, for at holde Hørreri i Veit, og gjøre den længere og finere, har jeg ikke seet, og det skal heller ikke være brugeligt i Brabandt, som nogle Skribenter sige.

Anmærkning B. Den nyere preussiske Forordning tillader Kunstfliden saa frit Spillerum som muligt, og har hævet alle de Bænd, som forhen have hvilet paa den. Denne her omtalte Halling er saaledes ogsaa hævet, og det er overladt til dem, som deeltage i Linnefabrikationen, om de ville afbenytte den. De Handlende have anseet saadant for nødvendigt, hvorfor Larreds Hallen endnu vedbliver.

Om den Winstrupske Plov.

(Et Brev fra Hr. Mechanicus og Dannebrogsmænd O. J. Winstrup til Kammerraad Drewsen, med dennes Svar.)

Jeg har i Landoekonomiske Tidender II Bind III Hefte med Fornøielse læst Deres Velbyrdigheds Bemærkninger over min Plov. Jeg seer Et og Andet fra en anden Side end Deres Velbyrdighed, og jeg troer ved at gjøre Dem opmærksom derpaa, at kunne mildne Deres Dom lidet (A).

Enhver Plov kan bruges som Hjulplov, hvad enten Aasen er krum eller lige, (B) naar der, som paa min, sættes en Tap i Enden af Aasen, der gaaer igiennem Stilsfruen paa Forkærren. At kunne bruge min Plov ogsaa til Hiul, har ogsaa ikke forarsaget, at jeg gjorde Aasen lige; Men Grundene derfor ere følgende:

- 1) For lettere at faae Træ dertil;
- 2) det lige Træ er mindre kostbart; (C)
- 3) det udfordrer ikke saa meget Arbeide;
- 4) det behøver ingen Jernskinner; (D) og
- 5) det bidrager til Plovens Simplicitet og Styrke.

Derfor en lige Aas forarsagende Uleiligheder, som dem der angives, saa burde ovennævnte

te Grunde ikke komme i Betragtning; men her er jeg af anden Mening. Jeg, saavelsom Enhver, der er opdraget paa Landet i den agerdyrkende Stand, kan ikke misliende Deres Velbyrdigheds rigtige Erindring: at Ploven i pultet eller med Kvæk, Stub, Kartoffel. Top og Sligt opfyldt Jord, let stoppes ved Langjernet.

Man lægge Mærke til, at den bayleyske Plov har en Kiæde, der gaaer i lige Linie fra bag ved Sulen til Forskiæret; denne skiærer Langjernet paa en Høide af $13\frac{1}{2}$ Tomme (her er min Plov 15 Tommer høi til Kassen). Denne Kiæde kan jo ligesaavel stoppe, og altsaa nytter det ikke at Kassen er krum (E). Arbuthnott, som var den Første, der forbedrede Ploven med Hensyn til Muld-Skiælen, gav den en næsten lige Kasse. Derefter kom Small, som afbenyttede Arbuthnotts Muld-Skiæl; men brugte en krum Kasse. Efter ham kom Bayley, som og brugte en krum Kasse; men Kiæden gjør den lige; derefter Cook, som brugte lige Kasse. John Wilkies lille Jernplov har en krum Kasse af Jern. Hr. Grosserer Benzers paa Koffedahl eier et Exemplar af denne Plov (F).

Mange kyndige Landmænd paaftaae, at der gives Tilfælde, hvor det er nødvendigt at bruge Hiul, og jeg selv anseer det ingen Tvivl underkastet. Naar Landmænd bestille en Plov hos mig, saa er en Plov, der kan bruges baade som

Svingplov og Hviuplov, dobbelt nyttigt og mindre bekostelig, hvormed altsaa Landmanden bedst kan være tjent (G).

Høiden af min Naas er accurat den samme — i Forhold til Længden — som den Bayleyske.

Theoretisk kan der ikke være nogen Grund for at synke Spidsen af Skiaeret dybere end den øvrige Underdeel af Ploven; men Erfaring har dog lært mig og flere, at det i stærke Jorder gør sin gode Nytte, og at det i mindre stærke ingen Skade gør. Arbuthnott, Small, Thaer og Flere have saavel i Text som i Tegninger sagt det samme (H).

Min Plov kan pløje til 2 Tommers Dybde; men ved Prøvepløiningen blev ikke pløjet saa let dermed, hvilket selvfølgelig ikke beviser, at den ikke kan pløje lettere, end til 5 Tommer; der blev heller ikke pløjet smallere end 10, 11 og 12 Tommer, da dog Ploven er construeret til 9 Tommer bred Pløining. Min Plovs Tendens til Jorden motiveres ved at reise eller synke Naasen, hvorved Hensigten opnaaes uden Hinder af det høiede Skiaer. Naar det ingen Skade gør at Skiaeret synker, saa har det ogsaa den Fordeel, at naar det bliver noget slidt, saa reiser det ikke, hvilket er Tilfældet med de lige Skiaer (I).

Stierternes Høide og Længde kan jeg forandre efter enhver Bestillers Ønske; men derover er aldrig gjort nogen Erindring i de 5 Aar, jeg

har forfærdiget mange af disse Plove. Jeg har altsaa fulgt min Plan, nemlig at gjøre dem i Alen 9 Tommer over Grundlinien, for at en Mand af sædvanlig Høide kan holde paa den, uden at bukke sig eller holde krumme Arme. Naar Ploven gaaer godt, behøver den ikke lange Stierter (K).

Hvorfor min Plov er saaledes construeret tillader jeg mig at meddele Deres Belbyrdighed mine Grunde: Da jeg begyndte at arbejde i mit Fag, kiendte jeg det practiske Landbrug, havde seet, og læst om de engelske Plove. Efter mine Tanker fandt jeg Feil ved dem alle, og grundede over, om det var muligt at afhjælpe dem. Det forekom mig saaledes, og jeg construerede en egen Plov. Om denne har undgaaet de Feil, der findes ved andre Plove, maa Tiden og kynsige Mænd afgjøre, ikke jeg.

Mig er det kun om Sandheden at gjøre, da det ingen Skam kan være, ikke at have construeret den bedste Plov, naar man har construeret en god Plov, som Prøvepløiningen beviser. Som practisk Arbeider er det mig magtpaaliggende, at der hos mig kan gøres saa gode og fuldkomne Plove som muligt, hvad enten de ere construerede af mig eller ikke.

Siden Deres Belbyrdighed anseer den Baylenske Plov for den bedste, saa formoder jeg, det ikke vil være dem uinteressant at kiende de Grun-

de, der bevægebe mig til at afvige fra dens Construction; ligesom det ogsaa vilde glæde mig særdeles, naar De kunde oplyse mig om Feiltagelser deri.

1. Jeg kan, som før er meldt, ikke indsee Nytten at den frumme Aas, naar Trækkekiæden hænger spændt en 5 til 6 Tommer neden under Aasen, paa det Sted, hvor dennes Krumning skulde gjøre meest Nytte. Naar den over Skiæret er 15 Tommer høi, saa anseer jeg det for tilstrækkeligt, og den større Høide, en frum Aas kunde give min Plov paa dette Sted, troer jeg ikke kan opveie Fordelen af en lige Aas (L).

2. Langjernet's nederste Ende er affkaaret parallel med Horizonten, og staaer ind over Spidsen af Skiæret; hvilket i stenet Jord forarsager megen Uleilighed, da smaa Steen sætter sig fast imellem Spidsen af Skiæret og Bunden af Langjernet. Da denne Plads er fyledannet, bliver Stenen fiddende, og kaster Ploven ud af Jorden, som ogsaa skedte to Gange under Proven, indtil Langjernet blev sat saa høit, at de Steen, som fandtes i Jorden, kunde gaae frit igiennem; men ved at sætte Langjernet saa høit, bliver et Stykke Jord tilbage, som ikke skieres løs, og som siden maa brydes med Skiæret (M).

3. Gulen har 2de udstaaende Lappe, hvor paa Muldsfiælen skrues; disse ere efter mine Erfar for svage til at udholde et Stød, som Ploven

Kan faae imod en Steen, eller ved lidt uforsigtig Behandling, og jeg har seet den springe af, blot ved at skrue Muldflælen paa, naar der ikke bruges megen Forsigtighed. Taaen af Sulen er udhulet, saa at der kun er en ganske tynd Tap, hvorpaa Halsen af Skiæret kan fæstes; denne har jeg seet springe af ved et ganske lidet Slag paa Halsen af Skiæret, for at rette den efter Taaen. Den er desuden for budt, saa at Skiæret ikke kan sidde fast, naar man skal trække Ploven lidt tilbage i Jorden. Denne Feil har man søgt at afhjælpe, ved at sætte en Kile op imellem Landsiden af Skiæret og Sulen; men dette er Konstlerie, som bør undgaaes (N).

4. Skiæret er kostbart, og vanskeligt for en Landsbye-Smed at reparere (O).

5. Paa de Plove, jeg saae hos Deres Belyrdighed, var Muldbliffet paa Landsiden fastflaaet med Søm. Dette synes mig ikke at have Styrke nok. Paa de bayleyske Plove, som forfærdiges hos mig, bliver Alt sammenskruet med Bolte (P). Disse Sammensætninger gjør Ploven mindre stærk, og kostbarere, og i det at baade Muldbliffet, Sulen og Muldflælen støde sammen foran, gjør, at der ikke kan blive nogen skarp Kant (Q).

6. Jeg troer ikke, at Muldflælen har sin rigtige Dannelse. Den udgjør ikke med Skiæret en spiral=krum Flade; gjør ikke hvad den burde

giøre med den forreste Deel, da den ellers med et saa langt Skiære burde gaae lettere; den bageste Deel skal altsaa virke, og giør, at den sætter Furen hen som den var klinet; hvilket vel seer smukt ud; men det kan gøres ligesaa smukt med en ganske lige Fiæl.

En Plov bør vende Furen fuldkommen om, og, naar Dybde og Brede staae i rigtigt Forhold, lægge den fra sig i 45° Vinkel, uden at trykke den fast, som aldeles ikke er Hensigten med Pløining, da den bør vende og løsne Jorden, og lægge den saaledes, at den største mulige Overflade udsættes for Luftens Paavirkning (R).

Jeg ønsker, at Deres Belbyrdighed ville giøre mig den Ære, at indrykke dette Brev i de Landøkonomiske Tidender, hvorom jeg haaber at erholde et behageligt Svar, da jeg gierne vil ledsage det med et Kobbet over min Plov.

Kjøbenhavn den 11 December 1820.

Svar paa Forestaaende.

(fra Joh. Chr. Drewsen.)

Det er ingen tom Lyd, naar jeg forsikkrer, at Forestaaende fra Hr. Winstrup er af mig læst med Interesse, og at jeg giør mig en Fornøjelse af at svare derpaa. Det var sikkerlig

meget gavnligt, om en staaende, aldrig savnet Artikel i disse Tidender, kunde være Debatter; hvormed jeg forstaaer, forskiellige Meningers Afgjørelse, uden Personalialia, og uden Sidehug, om end ei uden den Varme, som ethvert nogenlunde levende Menneſte føler sig giennemtrængt af, naar han forsvarende en Sag, han ynder, og om hvis Rigtighed han troer sig overbevist. I denne Overbeviisning har jeg nedskrevet følgende Anmærkninger til Hr Winstrups Brev.

A. Hvorledes min Dom, saaledes som Hr. W. behager at kalde min i dette Tidsſkrift fremſatte Mening, ſkulde været mildere end den findes der, veed jeg virkelig ikke. Man behage at efterſee hvad jeg har ſagt, og jeg tør da haabe, at Enhver vil erkiende, at jeg har ladet Hr. W. vederfares fortient Ret; og har jeg end ønsket et og andet anderledes ved hans Plov, ſaa ligger netop deri Beviſet, at jeg har anſeet den for et allerede godt Redſkab, — hvilket det ved ſin Liig-
hed til de bedſte Svingplove jo maa være — ſom jeg ønskede om muligt endnu bedre, ja, ſaa god — jeg gientager det, — at den under Navn af den danſke, kunde Europa rundt vinde Prisen, ſom den bedſte. Er Hr. W. dog ikke tilfreds hermed, ſaa kan jeg tilføie, at jeg anſeer hans Plov uden Siul, for den bedſte indenlandſke, uden dog at ville ſkiule, at de Dele hvormed den

bliver dette, mindre tilhører Hr. W. end Engælænderne.

B. Dog bedst en lav Plov med lige og bred Aase. Jeg kan have taget Feil af Hr. Ws. Grunde, men jeg troede, at de vare som anført, og i alle har jeg, som man seer, ikke feilet

C. For at kunne have fuldkommen tørt Træ til de Plove, jeg lader forsærdige, har jeg i Winter kjøbt over 100 Aase, som jeg har betalt med 7 Mk. Stykket. Banskkeligt er det altsaa i det mindste ikke i vor Egn, at faae Træ til krumme Aase, ligesom det, de lige koste mindre, ei kan være betydeligt.

D. En Jernskinne er dog hensigtsmæssigen anbragt paa Plovaasen, da den holder saameget længere, at den rigelig kan erstattes derved, og — brække maaskee de lige Aase ikke, især paa Hiulplovene?

E. Dette benægtes. En Kiæde af maaskee $1\frac{1}{2}$ Tommers Brede kan langt fra ikke bidrage saa meget til at Ploven stoppes, som en Aase af 4 til 5 Tommers Brede, endskiøndt Stopning, paa en pullet og qvækløben Ager i ethvert Tilfælde, selv ved Hiulplovene finder Sted, hvorfor Plovstaven er paa saadanne Ager uundgaaelig nødvendig. Den bailcyste Plov er endog noget værre, end de øvrige Kiædeplove, til at stoppe, formædlest den Bøile, hvorved Kiæden, saa at sige, forlænges til Plovlegemets Midte. Men jeg an-

seer denne Opfindelse, som nok skyldes den nyeste Tid, i andre Henseender saa fordeelagtig, at denne Uleilighed derved overveies.

Hr. W. anfører, at denne Riæde staar blot $13\frac{1}{2}$ Tomme over Jordsmonnet, medens hans Plov er ved Langjernet 15 Tommer høi, altsaa $1\frac{1}{2}$ Tomme høiere end den bailey'ske Riædes Linie. Men hermed er Sagen ikke afgjort; thi for hver Tomme Ploven synker dybere og dybere i Jorden, nærmer Aasen sig omtrent lige saameget til Jordsmonnets Overflade. Lad os antage, at naar pløies 8 Tommer dybt, er Ws. Plovaas ved Langjernet endnu 8 Tommer over Jorden, medens Riæden af den bailey'ske Plov, i det Stillebøilen løstes for at synke Ploven, langt fra ikke i samme Forhold nærmer sig Jordsmonnet, og altsaa, uden Hensyn til, at den er meget smal imod den winskrup'ske Aas, ei bidrager saa meget til at Pulterne kunne sætte sig fast derunder. Aasen paa den bailey'ske Plov er derimod ved Langjernet 18 Tommer fra Jordsmonnet, og naar denne synker ved dybere Stilling, i samme Forhold mod Jordsmonnet, som Hr. Ws, saa har den dog stedse 3 Tommer større Høide, som Bøilen skaffer den.

F. Af 5 her anførte engelske Plove, have de 3 en frum, 1, en lidet bukket Aas, og kun 1, en lige Aas. Herved maa mærkes, at Arbuthnott, som Hr. W. anfører, var den første der forbedrede Ploven uden Hjul, og at Smal, de

her omhandlede Ploves egentlige Forbedrer, hvorfor Engælænderne endnu i dette Dieblif ansee ham og hædre hans Minde, forandrede den næsten lige Aas til en krum; at Bailey- og Wilkies fulgte ham heri, medens blot Cook bannede sit Uhyre, med en lige Aas. — Naar jeg benævner denne Plov saaledes, bør jeg ikke undlade at erklære, at jeg kun anseer den derfor, naar den tælles blandt de Plove, hvoraf vi fordre sædvanligt Arbeide, og naar man behager at eftersee Efterretningen om Prøvepløiningen paa Strandmøllen, og deri findes, at denne Plov behøvede 36 Epd. Kraftanstængelse, for paa Græsland at udrette det samme, som den baileyske gjorde med 24 Epd., og paa løsere Jord 25 Epd., til det den baileyske udrettede med 17 Epd., saa formener jeg, at den kan kaldes et Kraftfortærende Uhyre.

Men Cooks Mening var sikkerlig ikke, at den skulde bruges til sædvanligt Arbeide. Kun til meget dyb Pløining, paa løs og allerede vel behandlet Jord, vilde han have den brugt, derom vidner dens stærke Konstruktion, derom dens Muldsfiæl, der er saa flittet til at løfte Jorden til ualmindelig Høide, og til dette Arbeide vil den maaſkee ikke være sværere at trække, end enhver anden Plov, der neppe vil udføre dette saa godt, som denne.

Sos Engælænderne, denne Nation, der hvad Maskinvæsenet angaaer, har ladet alle andre efter

fig, vil altsaa Hr. W. ikke finde Medhold, hvad den lige Naas angaaer.

G. Naar Hr. W. siger, at mange Landmænd paaftaae, at der gives Tilfælde, hvor det er nødvendigt at bruge Hiul under Ploven, saa benytter han ikke engang dette saameget til sin Fordeel, som han kunde; thi han kunde sikkerlig med Rette sige, at ni Tiendebøle paaftaae dette, og derved i det mindste samle flere Stemmer for sin Mening. Men en Deel af samme Mængde paaftaae ogsaa, at til at trække en Plov behøves 4 til 6 Heste, og forstaae virkelig at danne en saadan, at de endda have Arbejde nok. Vilde vi erkiende som rigtigt, alt hvad af Mængden paaftaaes om Ploven, saa gjør Hr. W. bedst i at flaae sin Plov i Stykker og udtænke en ganske anden Slags, thi den vil neppe vinde Mængdens Bisald. Mange paaftaae jo ogsaa, at Voret kan ikke undværes, at Staldfodring er Galskab, Kartoffelavl Kaserie, at Rugen! forvandles til Heire; o a. m. — Men tvertimod denne Paaftand, vover jeg at paaftaae, — og frygter ikke for, at de, der have gode Svingplove og forstaae at bruge dem, skulde lade mig i Stikken, — at jeg trøster mig til, at behandle enhver Ager, der er skikket til Pløining, i det mindste ligesaa godt, men som oftest bedre, med den baileyske, eller med Hr. Ws. Svingplov, end en Anden kan bearbejde den med en Hiulplov. Disse ere der:

for aldrig nødvendige, hvor Kundskab, Villie og Kraft forener sig til Svingplovenes Indførelse. — Men uagtet dette er min fuldkomneste Overbeviisning, badler jeg ikke ubetinget enhver Landmand, der bruger Hiulplove, naar disse ere af de bedre, og end mindre den Fabrikant, der forfærdiger dem, naar han blot gjør dem saa gode som de bør være; thi at nægte, at giøre en Hiulplov til den, der ikkun vil have en saadan, var jo at stille sig selv ved en Fortieneste, som en anden uden Betænkning vilde tilegne sig. Kun vover jeg ikke at underskrive Hr. Ws. Formening, at Landmanden er bedst tjent med at faae en Plov, der saavel kan bruges med som uden Hiul, hvortil jeg i det Følgende skal angive Grunde.

II. Det her anførte tilstaaes tildeels, men benægtes forresten. Jeg tilstaaer, at det vel kan være nødvendigt at Skierets Spidse synker lidet, naar Ploven skal bruges paa stærke Jorder, og denne Tilstaaelse grunder sig paa Forsikringen om denne Nødvendighed, fra Agerdyrkere, for hvis Mening jeg har fuldkommen Agtelse; men paa Jorder, som dem, selv de lerede, jeg dyrker, behøves ingen saadan Synkning, og hvor den ikke behøves, er den dog uimodsigelig skadelig: 1) fordi Plovens horizontale Snit er og maa efter sin Natur være det letteste; 2) fordi enhver Afviselse derfra giver Ploven mindre stadig Gang; og 3) fordi den Deel af Pløistrimlen, der af den

bukkede Spids affkiæres, ikke kan albeles fattes af Muldsfielen, men bliver liggende paa Furens Bund, saa at man, for den herved fornødne større Kraftanstængelse af Arbeidsdyrene, ikke har anden Fordeel, end at have holdt Ploven i attraaede Dybde. Jeg gientager derfor, at hvor dette Middel ikke er nødvendigt, bør det som skadeligt for Plovarbeidet aldrig benyttes.

Her er dog kun Talen om Synkning af Skiærets Spidse. Skiæret selv — det vil Hr. W. formodentlig selv indrømme — bør aldrig synkes; thi naar det er nødvendigt for Ploven, paa denne Maade at faae tilstrækkelig Tendens til Jordsmønnet, saa maa der være en Feil ved dens Construction, og just fordi hele Skiæret havde denne Tendens paa Hr. Ws. Plov, som brugtes ved Prøvepløiningen, paaankede jeg denne Feil. — Dog bør, overeensstemmende med Sandhed, herved bemærkes, at da denne Feil omtalede ved Nogle af de Tilstedeværende — Enhver af disse vil behage at erindre, at jeg aldeles afholdt mig fra al Critic af de Plove, der brugtes denne Gang, ligesom at jeg ikke var blandt Dommerne — svarede Hr. W., at hans Plov-Skiære ikke ellers havde denne Stilling, og at nærværende Plov, hvis Skiære var paalagt af en anden Mand, havde ham uafvidende faaet denne urigtige Stilling. Beklageligt var det altså, at Hr. Ws. Plov var blevet mindre god
 3die Bindes 3die Hefte, (25)

ved fremmed Uvidenhed, men Dommerne kunde naturligviis kun tage Hensyn til det de saae.

Angaaende de af Hr. W. anførte, visnok respectable Autoriteter, da veed jeg meget godt, at den vigtigste blandt disse — Thaaers Autoritet — erkiender, at Skjærets Spidsse kan bukses lidet, om jeg mindes ret, $\frac{1}{2}$ Tomme — jeg har just ublaant hans Akergeråthe, og kan altsaa ikke eftersee Stedet — men det veed jeg tillige, at i hans Ufbildninger findes ikke denne Ufvigelse fra Retlinien betegnet, hvoraf jeg flutter, at han, ligesom jeg, mener, at den er et undertiden nødvendigt Onde, men som kun bør bruges, hvor det er nødvendigt. Ikke heller seer jeg i det nyeste engelske Værk over Landøkonomien, nemlig J. Sinclairs Code of Agriculture, den mindste saadanne Ufvigelse paa den af ham, under Navn af den forbedrede skotske, Plade 2, afbildede Plov. Han anseer den altsaa heller ikke for væsentlig nødvendig.

Saameget blot endnu, for ikke at misforstaaes: Enhver, hvis bindende Jordsmon gør det nødvendigt, at give Ploven lidet mere Tendens til Jordsmonnet, end den i Følge sin Construction bør have, bøie Skjærets Spidsse saare lidet; men Enhver der ikke behøver det, undlade saadant!

I. Naar Hr. W. forsikkrer, at hans Plov kan pløje 2 Tommer let, saa er blot Spørgs-

maalet, om han mener Svingplogen eller Hiulplogen? Gielder det om den sidste, saa kan derom vel ikke være Tvivl; thi det er netop en af Hiulplovenes store Ufuldkommenheder, at een Feil kan skjules ved en anden af modsat Art. Naar f. Ex. Skiaeret giver Plogen for stor Tendens til Jordsmonnet, saa kan Kases for stærke Løftning give den for megen Tendens fra Jordsmonnet, hvorved Plogen nødes til at gaae sin Gang. Men kunde Hesten forklare os sin Bringes Tilstand, under denne — om jeg saa maae udtrykke mig — Kamp mellem Skiaeret, der vil i Jorden, og Kase, der for at rive det af Jorden, med stor Kraft trykker paa Forkiaeren og frembringer stor Friction paa Arterne, saa vilde sikkerlig Hiulplovene derved vurderes rigtigere.

Taler Hr. W. derimod om sin Svingplov, da maa jeg tilstaae, at jeg uden hans Forsikkring ei vilde troet dette. — Er Skiaerets Spidse afslidt, saa at det derved kommer til at staae noget libet, maa skee en Linie eller to, over Retlinien, saa er det jo en ganske simpel Sag, at slaae dets Spidse saameget nedad, og derved at bringe alt i forrige Orden. Det gjør enhver af mine Karle, uden engang at spørge mig derom. — Forresten vil Hr. W. sikkerlig erindre, at det var Enhver, der havde en Plov ved Prøvepløiningen, uforment at stille og omstille den efter Behag, og at Skylden altsaa var hans egen, om hans til 9

Tommer bred Pløiftrimmel indbrettede Plov, bruges med een af 10 til 12 Tommers Brede.

K. Spørgsmaalet er jo naturligviis ikke, hvorvidt Hr. W. kan og vil forandre Stierterne paa sin Plov, efter de forskiellige Ønfter, men blot hvorvidt længere eller kortere Stierter ere gavnlige. — Stierterne behøve aldeles ikke at reises eller synkes, fordi de blive længere eller kortere; deres Høide eller Lavde over Jordsmønnet, betinges mere af deres Stilling end af deres Længde. — Ganske rigtig vilde Hr. Ws. Anmærkning være: "at naar Ploven gaaer godt, behøver den ikke lange Stierter," dersom ikke tilfældige Årsager, Smaastene, Græsstrødder, Ujevnheder i Agrene kunde nøde den til Afvigelser, og naar saadant hændes, da modvirkes disse meget lettere ved Hielp af lange Stierter; det vil sige, med langt mindre Kraftansstrængelse af Plovkarlen, end naar de ere korte. Den Uøvede lærer snarest og villigst at bruge den Plov, hvorover han lettest erholder Herredømmet. — Dog indrømmer jeg, at Stierterne paa Hr. Ws. Plov ere saa lange, at den ret godt kan regieres dermed af den Øvede, og jeg havde maaffee ikke engang berørt, at jeg ansaae dem for noget for korte, dersom det ikke var mig bekiendt, at Hr. Ws. Ønske er, at levere en bedre Plov end de bedste engelske, og at altsaa, end ikke de mindre betydelige Feil, burde lades upaaantede. — Jeg

troer endog at have gjort Hr. W. en Tjeneste ved min Critic, da han derved har faaet Leilighed til, nærmere at udvikle sine Meninger, og sit Dilemma med ved de foretagne Forandringer.

L. Dette er allerede besvaret, da jeg ikke erkiender nogen reel Fordeel ved en lige Aas, fremfor en krum, naar ikke samme Plov skal bruges som Sving- og Hjulplov; men troer netop deri at finde en Feil ved Hr. Ws. Plov.

M. Dersom den Uleilighed, at en Steen nu og da sætter sig fast imellem Skjæret og Langjernet — man pløier paa min stenede Jord dog ofte halve Dage, uden at det hænder een Gang, skisndt det til andre Tider kan hænde oftere — ansees for betydelig, hvilket i Virkeligheden ei er Tilfældet, da Plovkarlen strax mærker det paa Plovens Gang, og blot behøver at lægge den til høire og støde Stenen løs, som alt er nogle Secunders Arbeide, saa kan denne Langjernets Dannelselse let forandres. Man behøver blot at gjøre det spidst forneden, og da sætter sig ingen Steen fast derved. Men som sagt, at dette kan hænde, anseer jeg som saa aldeles ligegyldigt, at jeg ikke derfor vilde forandre denne Langjernets Dannelselse, da det naturligviis, ved at være spidst, snarere afflides.

Jeg erindrer, at Langjernet blev omfilet paa den baileyske Plov, ved Prøvepløiningen, kun ikke af den omtalte Aarsag, men fordi det ikke

stod saa meget til Landet, som det burde, nemlig sin egen Dykkelse uden for Skiaeret. Enig er jeg med Hr. W.: at Langjernet bør i Almindelighed skiaere omtrent saa dybt, som Skiaeret gaaer, dog er det undertiden Tilfældet, — jeg veed ikke selv ret hvorfor, man har gjort denne Bemærkning saavel ved baileyske som andre Svingplove — at en Plov kan faae en bedre Gang, naar Langjernet sidder noget høiere, og for at overbevise mig om, hvad Virkning dette kunde have paa Dyrenes Kraftanstængelse, har jeg med Kraftmaaleren observeret Virkningen, saavel naar Langjernet sad en Tomme høiere, som lavere, uden at have bemærket nogen betydelig Afvigelse derpaa. Seg maa altsaa troe, at det koster Hestene lige megen Kraftanstængelse, enten Skiaeret brækker, eller Langjernet affikterer denne Tomme Jord. Høit bør Langjernet jo aldrig løstes, og for Stenes Skyld kan det aldrig blive nødvendigt. Det maae desuden være Enhver indlysende, at Steen ikke ofte kunne sætte sig imellem Skiaere og Langjern, thi Stenene maae ikke blot passe nøie til Nabningen derimellem — ere de for store kunne de ikke komme ind, ere de for smaa kunne de ikke sidde faste — men de maae endog ligge netop i den Linie, som Nabningen beskriver i Jordsmonnet.

N. Det er sandt, at dersom Ploven var udsat for Stød paa det Sted, hvor Muldsfielen

paa den bailenſke Plov er fæſtet til Søilen — jeg ſiger Søren, ikke Sulen, deels fordi ved dette Ord, ſaavidt jeg troer, intet Begreb forbindes i vort Sprog, deels fordi jeg anſeer Sulen for en Fordreieſe af Søren — ſaa maatte her ſkee en Forandring; men jeg gad vide, hvorledes Ploven her ſaaer et — ei forſættligt — Stød, der kunde brække Søren, ſom ſtaaer tæt bag Langjernet, fuldkommen beſkyttet. Endnu er det aldrig hændet mig, der pløier ſaa ſtenede Jorder, ſom ſikkert ſaa af dem, der bruge engeliſke Plove, have, at en bailenſk Plov er brudt paa dette Sted. Selv naar Naſen er ſprungne, eller Taaen, ved et ſtærkt Stød mod en faſt Steen er brudt, har Ploven ikke taget den mindſte Skade paa dette Sted. — En anden Sag er det, at en uforſigtig Smed kan ved Plovens Sammenſætning ſlaae ſaadant et Stykke itu; det er hændet mig engang endog med en Muldſiel, men ſaadant er Smedens, ei Plovens Skyld.

N. At Taaen kan ſlaaes af Søren, naar man vil ſmedde Skæret paa denne, er ganſke viſt, men dette bør ſmeddes paa Ambolten og ikke rettes paa Søren. Naar en Smed danner ſig en Model af Taaens Form, og ſmedder Skærets Hals derpaa, ſaa paſſer det paa Ploven uden alle Slag. Feil tager Hr. W. derimod, naar han troer, at Skæret ei kan ſidde faſt paa Taaen, uden at en Kile anbringes ved dets Side,

thi jeg har fundet denne Kilening saa aldeles ufor-
nøden, at den Fordybning som fandtes i Taaen af
den original engelske Plov, og som ogsaa an-
bragtes paa de første Plove jeg lod gjøre, skjøndt
en Kile aldrig er brugt hos mig, nu er aldeles
forkastet, og Taaen saaledes given saamegen
mere Styrke. — Da jeg, der i denne Sommer
har ladet forfærdige mere end 40 baileyske Plove,
og som nu en Tid lang har selv brugt dem, ei
kiender denne Feil hos dem, saa maa den ikke
være forhaanden.

O. Hr. W. kunde sagt: den baileyske Plov
er kostbarere end de øvrige Svingplove, men det
er mindre Skiaærets Skyld, end det meget støbte
Jern, hvoraf den bestaaer; dog er ikke altid den
Plov, der ved Anskaffelsen koster meest, den dyreste
i Tidens Længde. Lettelig tabes 10 Rdlr. i Arbeidet
ved den Plov, som i Anskaffelsen er 5 Rbd. bedre Kiøb.
Forresten kostede det mig ikke mindre Umage, at
faae Skiaæret paa mine forrige Svingplove,
hvilket mere lignede det winsirupske, ordentlig
gjort, end nu det baileyske. Enhver der vil
indsøre en nye Slags Plov hos sig, maa gjøre
sig beredt paa, i Førstningen at have en Deel
Bryderie med Smedden. Saaledes har det i
det mindste gaaet mig. Og skulde vi derfor al-
drig begynde, naar skulle vore Smedde da engang
lære dette Arbeide? — Dette forekommer mig,
som om man, da Geværlaasen opfandtes, vilde

sagt: Hvor mange Bøssesmedde kunne gjøre et saa vanskeligt Stykke; lad os forblive ved vore Lunte-Bøsser. Vigtigheden erkjendtes; nu kan hver Bøsssemager gjøre Laase, og Ingen vil mere flyde med de forhen almindelige Bøsser.

P. Hvor et Søm kan udrette alt hvad udrettes bør, skal man ikke sætte en Skrue. Havde paa dette Sted været en Skrue, saa havde man maaſkee sagt: hvortil en Skrue, da et Søm kan gjøre samme Tjeneste, og man havde da havt Ret.

Q. Her maa jeg tilføje, at jeg ikke ganske forstaaer Hr. Bs. Mening. Hvilke Sammenfætninger gjøre Ploven kostbarere? at et Søm er brugt istedet for en Skrue? — Plovlegemets forreste Kant er skarp nok, naar kun Muldsjælen slutter tæt til Søilen, hvilket dog ikke i alle de Plove, her ere giorte, har ganske været Tilfældet, fordi Jernet er støbt efter Træmodeller og derved er blevet mindre nøiagtigt, end jeg haaber det i Fremtiden vil blive, da Hr. Meldahl har lovet mig at ville støbe efter Tinmodeller. — Forresten har dette, saavidt jeg kan skønne, intet at sige, og er kun stødende for Diet; thi Halsen af det baileyſke Skjære har allerede løftet og adskilt Ploistrimlen saa langt fra Landsiden, at Plovlegemets Forkant ikke kan forårsage betydelig Friction, som jo var det eneste Onde derved kunde afstedkommes.

R. Dette er egentlig det Punkt, hvort jeg staaer aldeles i Modsætning med Hr. W. og som er for vigtigt til, at jeg ikke skulde udsørligen bestride det; men da det indeholder dels Anke mod Dannelsen af den baileyske Muldsfiel, dels Underviisning om hvad en Plov bør udrette, saa maa det besvares stykkeviis.

Hr. W. "troer ikke at Muldsfielen har sin rette Dannelse." — Denne Troe kan jeg vel ikke berøve ham, men heller ikke dele den, da jeg netop formener, at en af denne Plovs store Fortriner dens Muldsfiels Dannelse. — "Den udgør ikke med Skiaeret en spiral frum Flade." Jeg formoder, at Hr. W. hermed mener, at fra Skiaerets Spidse indtil Muldsfielens Bagdeel en saadan Række af Buer ikke finde Sted, — og skal vel heller ikke finde Sted. Fra det Punkt derimod, hvor Pløistrimlen er aldeles afstaaen, nemlig ved Begyndelsen af Skiaerets Hals, begynder hinBue, og ophører intet Sted paa Muldsfielen. Og først naar Pløistrimlen er aldeles afstaaen, bør dens Løftning, Bending og Henlægning begynde og fortsættes; tidligere er saadant kun Kraftspilde. — "Den gør ikke hvad den burde gøre med den forreste Deel, da den ellers med et saa langt Skiaere maatte gaae lettere; den bageste Deel skal altsaa virke, oglgør at den sætter Juren hen som den var klined, hvilket vel seer smukt ud, men det kan gøres ligesaa

smukt med en ganske lige Fiel;" anmærker Hr. W. — Uden Hensyn til om den baileyske Muldsfiel burde udrette mere med den forreste Deel, maa jeg anmærke, at den Slutning, at et langt Skiære skulde lette Plovens Gang, er nok aldeles urigtig; thi et langt Skiære er at betragte som et forlænget Løb, som en større Frictions-Plade og altsaa maa den baileyske Plov, ved sit lange Skiære betynges, ikke lettes. Naar denne Plov altsaa ikke er tungere end den er, saa søger jeg tildeels Grunden dertil i dens veldannede Muldsfiel, der ikke, som Hr. W. formener, "udretter for lidet med Fordelen;" thi var dette Tilfældet, saa fulgte deraf, at Bagdelen betyngedes for stærkt, og Ploven, især naar den gik dybt og følgerig havde en svær Masse at løfte og vende, fik Tendens fra Landet, og vilde ikke tage Fure, som man siger; — der ikke, som han troer, flinker — thi kline kan Ploven kun et Jordsmån, der pløies for vaadt, — den fuldkommen løstede, smuldbrede og vendte Pløistrimmel, men vist nok meget smukt styrger den hen paa sin Plads, uden at tillade den mindste Klump at falde ned i den aabne Fure. — Enig er jeg med Hr. W. at dette seer smukt ud, og dobbelt enig er jeg med ham, naar jeg betragter dette Arbeide med praktisk Øie, da dette lærer mig, at den Plov, der, naar den synkes endog til 10 Tommers Dybde — saaledes som jeg lod den baileyske Plov engang gaac

rundt ved Prøvepløiningen — gjør saa reent Arbeide, et Arbeide hvortil endnu ingen Plov, jeg har seet, forrettede Magen, maa være een af de allerfortrinligste. Mindre enig er jeg med ham, naar han antager, at en lige Fiel kan gjøre det samme; saadant maa jeg see inden jeg kan troe det.

Theorien lærer os ganske rigtig, som Hr. W. anmærker, "at en Plov skal vende Furen — eller, som den vel rigtigten kaldes, Pløistrimlen, for at fælle den fra Jordybningen, som udelukkende burde hedde Furen — og, naar Dybde, som Trykfelse, og Brede staae i rigtigt Forhold, lægge den fra sig i 45° ." Om den af alle Theoretici og opmærksomme Practici erkjendte Regel, at Pløistrimlen ligger bedst under en Vinkel af 45° , er jeg enig med Hr. W.; men da den ikke altid, af mange Aarsager, kan gives forholdsmæssig Brede til Trykfelse, saa komme Strimlerne dog ofte til at ligge under en anden Vinkel med Jordsmønnen, omendskiøndt hiin er den bedste. Men angaaende Plovens Tryk paa Strimlen, som Hr. W. saa meget frygter, da troer jeg tværtimod, at naar det, uden at bringe den ud af sin Retlinie, kunde skee, var dette, paa et ved Pløiningen i rette Tilstand værende Jordsmøn, maa skee ene med Undtagelse af det stærke Leer — meget forbeelagtigt.

Vi Landmænd af den nyere Skole troe, at Jorderne ofte gøres for løse ved Pløiningen med

vore kraftfulde Plove, og pønsø derfor paa Midler til at skaffe det igien en Deel af den Tæthed, det derved har tabt. Vi pløie derfor fioldnere, lade undertiden Jorden ligge nogen Tid ubesaaet, at den kan sætte sig; bruge om Foraaret Erstirpatoren istedet for Ploven; tromle med svære Tromler; ja drive endog vore Faar paa den besaaede Ager, ei blot for at giøde den, men endog for at sammentræde den. Om altsaa vor Plov sammentryffede vort Jordsmon noget, uden at dette kostede vore Dyr mere Kraftanstængelse, skulde dette sikkert være os velkomment, da vi ikke vilde tvivle paa, at den endda blev mere end løs nok, for at Planternes Rødder kunde bane sig Wei deri, medens vi ved samme Middel beholdt den Fugtighed, som det løse Jordsmon, især om Sommeren, alt for let lader fare. — Men desværre tør jeg ikke love Nogen dette af den bailey'ske Plov; den klinede Strimmel, hvorom Hr. W. taler, og Mager til hvilken Enhver, der i Pløietiden behager at besøge mine Ager, kan see, er saa løs, som den efter enhver anden god Svingplov.

Jeg troer at kunne tillade mig at tilføie, at da jeg forskrev og meget dyrt betalte den bailey'ske Plov; da jeg anbefalede den til mine Landsmænd og til Landhuusholdningselskabet; da jeg paatog mig det mæisommelige Arbejde at lade den forfærdige paa Strandmøllen, og underkæ-

stede mig de dermed forbundne Bryderier, havde jeg intet andet Siemed, end som Crud siger: *d'être utile et rien qu'utile*, og dette kan jeg, det veed jeg vist, ved den bailenske Plovs Fortrinlighed, ikke ganske forseile. Jeg har altsaa Grund nok, baade til at forsvare den, og fremdeles, efter Overbeviisning, anbefale den. Forresten troer jeg ikke, at Hr. W., da han construerede sin Plov, kan have kiendt den bailenske Plovs virkelige eller formeentlige Mangler, thi jeg veed ikke, at denne Plov har været noget Sted i Danmark, før jeg forskrev den, og da havde jeg allerede hørt Tale om Hr. Ws. Plov. —

Her er nu ogsaa rette Sted, at tale om Hr. Ws. Hiulplov, da dette Emne engang er bragt paa Bane, og Hr. Ws. Forsikring, at det er ham om Sandhed at gjøre, lader mig haabe mine Yttringer i den Anledning modtagne med Velwillie og Opmærksomhed. Naar jeg hidtil lod denne Plov uberørt, saa var det, fordi enhver Plov paa Hiul, er for mig et slet, forkastelsesværdigt Redskab, der er mig ubehageligt at criticere. En Hiulplov som Hr. Ws., der i de allervæsentligste Dele, ja! i Grundsætningen afviger fra de sædvanlige, fortjener dog en Undersøgelse, at man kan erfare, hvilke dens Fortrin, hvilke dens Mangler ere, og hvad man, i det hele taget, tør vente mere eller mindre af den, end af de gamle Hiulplove.

Denne Plov har det Fortrin for de almindelige, at den ved at være indrettet til en smallere Ploistrimmel og ved at have en hvalvet Muldsfiel, gjør, med mindre Kraftanstrengelse, i visse Henseender og under visse Omstændigheder bedre Arbejde, end disse, der med en lige Muldsfiel blot skyde Jorden tilside, eller ved Hielp af et derpaa fæstet Stykke Træ, vende Strimlen paa høist ufuldkommen Maade.

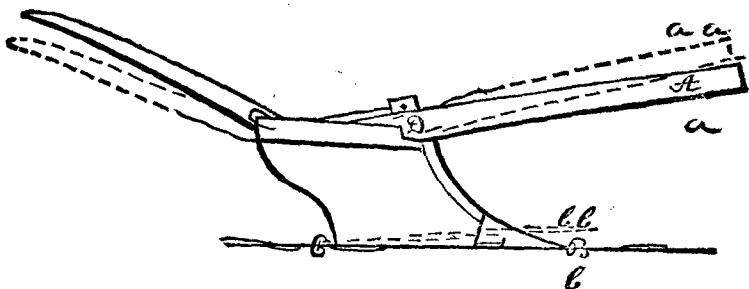
Flere Fortrin, der kunne tillægges denne Plov, ere mig ubekjendte, og jeg beklager, at andre af dens Egenskaber, som Hr. W rimeligviis regner hertil, maa af mig, indtil jeg bedre belæres, ansees for betydelige Feil. — Kun i forbigaaende berører jeg, at jeg tiltræder den ved Prøvepløiningen af nogle Dommere og Tilstedeværende yttrede Mening, at Indretningen paa Forkiærren ikke fortjener Roes, som ei solid eller stærk nok til, uden at brydes, at modstaae et haardt Stød. Langt vigtigere i sine Følger anseer jeg Stillingsmaaden, som udgaaende fra en, efter min Overbeviisning, urigtig Grundsætning.

Hvad de almindelige Hiulplove angaae, da seer Stillingen, som bekjendt, ved at file dem bag til, saaledes at Nasen fortil hæves, naar de skulle gaae dybt, eller synkes, naar de skulle gaae let; herved forlænges Søilen i det første Tilfælde, men forkortes i det andet, og da Nassen ogsaa i det første Tilfælde forlænges, men i

det andet forforktes, saa synkes eller hæves Plovs legemet, uden at forandre Løbets horizontale Stilling i Jordsmønnet, forudsat at Plovens Dele eengang staae under rette Vinkler.

Hr. W., som har villet indrette samme Plov, saavel til Brug uden, som med Hiul, har fulgt eller maattet følge aldeles modsat Grundsætning. — Svingploven tillod ham ikke at anbringe Rier bag til, ligesom ei at gjøre Nafen bevægelig paa Søilen. — Naar hans Plov brugtes som Hiulplov, kunde han altsaa ikke reise Nafens forreste Ende, for at synke Ploven, thi dette var netop at løfte den; han kunde ikke synke Nafen, naar Ploven skulde lettes, thi det var netop at synke Ploven. Denne Plov maa altsaa, for at gaae dybere eller fladere, stilles modsat andre Hiulplove, og det endog uden at dens Naf kan forlænges eller forforktes. —

Stillingsmaaden var vel temmelig ligegyldig, naar Diemedet, Plovens horizontale Gang i Jordsmønnet, opnaaedes. Men dersom jeg er heldig nok til at gjøre mig tydelig for mine Læsere, hvilket jeg ved Hiulp af hosføiede Figur haaber, saa vil formodentlig erkiendes, at denne Stillingsmaade er urigtig, skadelig ved sine Følger, og at vi, naar vi ville bruge Hiulplove, maa som hidtil have Nafen bevægelig paa Søilen, og ligesom før vedblive at file, forfile og omfile dem.



I hosstaaende Figur er A det Punkt, hvor Ploven hviler paa Forkærren; det hvori Hr. W. Hiulplov løstes og synkes. B er Skiaerets Spidsse, C Plovens Hæl. — Naar nu Plovaasen stilles fra A til a, saa gaaer Skiaeret B til b, medens Hælen C ei synker i Forhold dertil, da den for at synke til horizontal Linie med b, maatte løfte Nasen i a, hvilket den formedelst Forkærren ei kan. — Ploven gaaer altsaa paa Taaen; den har stærkere Tendens til Jordsmonnet, end den behøver, og maa uafslædig modarbeides af Forkærren, som herved har en svær Last at bære, og paa hvis Axler bliver svær Friction. Skiaeret affkræller derfor Jordsmonnet dybere, end Muldsfielens Bagdeel er istand til at opløste det; megen løsskaaren Jord forbliver altsaa i Furen, d. e. Ploven gjør ei reent Arbeide. — Skal Ploven gaae meget let, saa løstes Nasen til aa, Skiaeret til bb, men C kan ikke i Forhold hertil løstes, thi det er egentlig det 3die Binds 3die Hæfte.

Centrum, hvorom Aasens og Skiaerets Spilse beskrive en Bue. Havde Skiaeret i dette Tilfælde ei en temmelig Tendens til Jordsmonnet, saa løb Ploven ud af Jorden, og for at faae den deri, maatte man da, som man seer vore Bønder gjøre, med al Magt tynge derpaa. Derfor kan denne Plov, som jeg troer, ikke undvære et hængende Skiaere.

Var Ploven derimod bevægelig ved D, saa kunde Aasen løstes, naar Ploven skulde gaae dybere og ved da tillige at forlænge Aasen, sank Ploven saameget behøvedes, uden at Løbet tabte sin horisontale Stilling; vi vare da paa vor gamle, men her bedre Standpunkt. Den i dette Tilfælde begaaede Feil, er, at Hr. W. har villet forene i een Plov, hvad efter min Formening ei uden væsentlige Mangler kan forenes; en Svingplov med en Hiulplov.

Havde Hr. W. henvendt sig privat til mig, for at erfare min Mening om hans Plov, saa havde jeg med lige Redebonhed, som her, meddeelt ham den; men da han selv valgte Offentlighed, kan jeg ikke tvivle paa, at denne Maade var ham behageligst, ligesom den sikkerlig ogsaa er den gavnligste, da Flere derved kunde foranlediges til at yttre sig, og Tænksomhed over denne os vigtige Sag desuden derved maa mere vækkes. Finder Hr. W. mine Ytringer grundede, og vil i saa Fald behage at rette sig derefter, saa

vil jeg ikke blot gjøre mig en Fornøielse, men en Pligt af at anbefale hans Hiulplov til dem af mine Venner, der ikke ville forlade Hiulplovene, da jeg i dette Tilfælde formener, at den vil kunne tællees blandt de fortrinligere af denne Slags; et Navn jeg nu kun betinget tør tillægge den.

I n d h o l d.

	Pag.
Om raare Forbers Opbyrkning ved den i Provindsen Groeningen brugelige Risperbrænding	273.
Blik paa Agerdyrkningens Tilstand i Frankrige, af Chaptal, meddeelt af J. Collin	291.
Om Urinens Anvendelse som Gødning, meddeelt af Hr. Dr. Zeise	314.
Om en Mønstergaard paa Krabbesholm, af Uggø .	345.
Beretning om Linned-Fabrikationens Bessaffenhed i Schlesien, ved Kammerjunker D. J. Nawert	353.
Om den Winstrupske Plov, af Mechanicus Win- strup, med Bemærkninger af J. C. Drew- sen	372.

Trykfeil.

- C. 6. Nota E. I. Politiebæsnets I. Justitsbæsnet
 — 19. E. 5. Begierlighedernes I. Begivenhedernes
 6. dens I. deres
 — 28. E. 7. efter Ordet "ikke" er ubeladt: "tilbøielig"
 9, 10. uvirksom I. ørkesløs
 3 fra neden foran Creature er ubeladt: "An-
 dres" eller "fremmede"
 — 31. E. 7. hans I. "sine"
 11. deres Magt I. "Hosbondens Magt"
 — 36. E. 5 fra neden: kostelige I. "konstige"
 — 41. E. 6. efter "Jildebrandstilsælde" mangler Ordet:
 "meget"
 — 42. E. 2 fra neden: "Fufferiet" I. "Fufferne"
 — 44. E. 7 fra neden. efter "søge" mangler: "tvertimod"
 — 51. E. 13. "Beskyttelse" I. "Bestyrelse"
 — 53. Noten *) Slutning istedet for: "og Dyndeklassen
 forøges" bør der staae: "og Dyndeklas-
 sen formindskes i samme Grad, som Bør-
 neklassen forøges og atter forøges."
 — 55. E. 12. Lovens 3-15-7 I. 3-18-7
 — 58. E. 4. foran "Natur" tilføies "særegne"
 — 62. E. 13. i Tide I. i Utide.
 — 90. E. 6. foran "Anmodning" sættes: "Politiebrig-
 hedens"
 — 91. E. næstsidste for "Befordring" I. Brevbefordring.
-

